

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

Strategie vzdělávání v České republice

Národní program vzdělávání

René Brož

Centrum školského managementu

Vedoucí práce: Doc. Jaroslav Kalous, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Management vzdělávání

2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Strategie vzdělávání v České republice vypracoval pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

15.6.2012

René Brož

Na tomto místě bych chtěl poděkovat všem, kteří mi byli při zpracování diplomové práce nápomocni. Zvláště děkuji panu Doc. Jaroslavu Kalousovi za vedení práce a jeho podněty a připomínky. Dále bych chtěl poděkovat své rodině, kolegům v zaměstnání i profesním přátelům, kteří se mnou měli porozumění.

René Brož

NÁZEV:

Strategie vzdělávání v České republice – Národní program vzdělávání

AUTOR:

René Brož

KATEDRA:

Centrum školského managementu

VEDOUcí PRÁCE:

Doc. Jaroslav Kalous, Ph.D.

ABSTRAKT:

Cílem práce je analyzovat vybrané strategické dokumenty vzdělávání na úrovni Evropské unie, na úrovni České republiky i na úrovni regionální (reprezentované v této práci územím Libereckého kraje). Shrnuje poznatky z vývoje evropského prostoru, vývoje legislativy a národního přístupu z pohledu strategií vzdělávání, z nichž také vyvozuje adekvátní závěry vůči Národnímu programu vzdělávání. Nabízí aktuální pohled politických i odborných aktérů, kteří ovlivňují další vývoj vzdělávacího systému a vzdělávací politiky České republiky. Výstupem je odborná reflexe potřebnosti a obsahu Národního programu vzdělávání České republiky. Práce v neposlední řadě předkládá vymezení rámce Národního programu vzdělávání a v základních obrysech navrhuje jeho možný obsah a související výkonné struktury.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Strategie vzdělávání, Národní program vzdělávání, legislativní rámec, národní kurikulum

TITLE:

Strategy of Education in the Czech Republic - National Programme of Education

AUTHOR:

René Brož

DEPARTMENT:

Education Management Center

SUPERVISOR:

Doc. Jaroslav Kalous, Ph.D.

ABSTRACT:

The aim of this thesis is to analyze the selected strategic documents of education in the European Union, in the Czech Republic and in the Liberec region. This thesis summarizes knowledge of the development in the European area, the development of legislation and the national attitude from the point of view of strategies of education. The conclusion is based on the previous attitudes mentioned above and compared with the National Programme of Education. Relevant opinions of politicians and experts influencing the further development of the education system in the Czech Republic are presented in the thesis as well. The conclusion of this thesis is the case study of requirements of the National Programme of Education. The theses defines the frame of the National Programme of Education in the Czech Republic and suggests the possible content and related executive structure.

KEYWORDS:

Strategy of education, National Programme of Education, Legislative framework, national curriculum

Obsah:

1 Úvod	7
2 Evropský prostor a vzdělávání	9
2.1 Obecný rámec evropské spolupráce	9
2.2 Evropská unie a vzdělávání	10
2.3 Dokumenty vzdělávací politiky Evropské unie	13
2.4 Strategické dokumenty vzdělávání ve vybraných zemích	27
3 Legislativní rámec strategií vzdělávání v České republice	31
3.1 Legislativní rámec v letech 1989 – 2004	32
3.2 Legislativní rámec po roce 2004	34
3.3 Zhodnocení současného legislativního rámce a návrh opatření	43
4 Národní strategické dokumenty vzdělávání v České republice	47
4.1 Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha	48
4.1.1 Předškolní, základní a střední vzdělávání	50
4.1.2 Terciární vzdělávání	52
4.1.3 Vzdělávání dospělých.....	53
4.1.4 Strategické linie a opatření	54
4.2 Analýza naplnění cílů Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílé knihy, v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání	57
4.3 Dlouhodobé záměry vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky	60
4.3.1 Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky přijatý v roce 2007.....	61
4.3.2 Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky přijatý v roce 2011.....	63
4.4 Ostatní související dokumenty	64
5 Regionální strategické dokumenty vzdělávání	69
5.1 Představení Libereckého kraje	69
5.2 Strategie vzdělávání Libereckého kraje	71
5.3 Strategie vzdělávání obcí s rozšířenou působností Libereckého kraje.....	74
6 Zmapování aktuálního názoru politiků a odborníků na potřebnost a obsah Národního programu vzdělávání	77
6.1 Formulace cílů a realizace anketního šetření	78
6.1.1 Pilotní šetření.....	78
6.1.2 Zadání dotazníku a znění jednotlivých otázek s jejich stručným komentářem	79
6.2 Průběh anketního šetření	81
6.2.1 Charakteristika obou skupin respondentů	81
6.3 Interpretace získaných výsledků	87
6.3.1 Získané výpovědi - politici.....	87
6.3.2 Získané výpovědi - odborníci.....	95
6.4 Interpretace názorů respondentů dle stanovených cílů.....	107
7 Závěr	110
7.1 Návrh struktury Národního programu vzdělávání	110
7.2 Závěrečný komentář	112
Seznam použité literatury	114
Seznam právních předpisů a dokumentů orgánů státní správy	123

1 Úvod

Motto:

„Víme-li, proč se něco děje, jsme na dobré cestě pochopit, jak na to reagovat, jak se konkrétně zachovat, odkud začít, na co klást důraz a jak dostatečně včas poznat, zda jsme ve snahách úspěšní.“¹

Vzdělávací politika je výrazně determinována politicko-ekonomickým a právním uspořádáním každé země. České školství prošlo, ale jak ukazuje každodenní realita zároveň i nadále prochází bouřlivým vývojem. Hybná síla daná impulsy období po roce 1989 se již vytrácí a do popředí vystupují nové vlivy globalizovaného světa. Nezanedbatelnou roli hraje v současnosti členství České republiky v Evropské unii a s ním souvisejí pozitivní, ale i negativní vlivy, jevy a vnímání míry evropské integrace. Proces stálých změn se stal součástí života a my všichni, včetně aktérů vzdělávacího procesu, se s ním snažíme vyrovnat.

System vzdělání ovlivňuje výrazným způsobem potenciál každé země při tvorbě a rozvoji nehmotných i hmotných statků. Kvalitně a efektivně fungující systém vzdělávání a odborné přípravy, podmíněný efektivním řízením na všech úrovních, přispívá velkou měrou ke zvýšení standardu života každé společnosti. Bez dobrého vzdělání, není dobré bytí, to je historií ověřená skutečnost. Současná doba přináší stále trvajícím proces změn a vývoje ve všech oblastech lidské aktivity. Jasná představa o cílech se pak stává záchranou pro lidi, společnost, stát. Právě dnes je třeba vědět, jaký máme cíl. Bez cíle, není cesta. Bez cesty, není směr. Jak ukazují mezinárodní výzkumy, stojíme a ostatní nám utíkají, protože vědí, kam jdou. „Obecně můžeme říci, že cíle jsou žádoucí budoucí stavy, kterých má být dosaženo. Strategie vyjadřují základní představy o tom, jakou cestou budou cíle dosaženy.“²

„Klíčový problém shledáváme v absenci systému strategického řízení, který by stanovil jasnou vizi a z ní plynoucí cíle vzdělávací politiky, dokázal by pro ně získat podporu veřejnosti a v dostatečné míře by vytvářel podmínky pro jejich naplňování a sledování dopadů realizace jednotlivých opatření vzhledem k zamýšleným cílům.“³

¹ Plamínek, J. *Vedení lidí, týmů a firem – Praktický atlas managementu 3., aktualizované a rozšířené vydání.* Praha: Grada Publishing, 2008, s. 192. ISBN 978-80-247-2448-5.

² Keřkovský, M; Vykypěl, O. *Strategické řízení*, 2.vyd., Praha: C.H.Beck, 2006, s. 8. ISBN 80-7179-453-8.

³ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Analýza naplnění cílů Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání.* [on line]. poslední revize 10.10.2011 [cit. 2012-02-05]. s. 6 Dostupné z: <www.msmt.cz/uploads/soubory/zakladni/AV_evaluace_BK.pdf>.

„Podnik zvaný Česká republika (a ovšem také Evropská unie) by sám potřeboval vitalizaci – definovat vizi a strategii, formulovat opravdu měřitelné a opravdu kontrolovatelné cíle, zjednodušit procesy a nároky na zdroje, zjednodušit struktury a zvýšit orientaci a motivaci lidí, objevit kouzlo zpětných a dopředných vazeb, a nakonec si díky tomu všemu i vytvořit předpoklady, aby povídání o vzdělané společnosti (habilitace) s dobrými mezilidskými vztahy (synegetizace) a dostatečnou mírou bezpečí i solidarity (integrace) opustilo svět platonického snění.)⁴

Cílem této práce je analyzovat vybrané strategické dokumenty vzdělávání na úrovni Evropské unie, na úrovni České republiky i na úrovni regionální (reprezentované v této práci územím Libereckého kraje). Shrnout poznatky z vývoje evropského prostoru, vývoje legislativy a národního přístupu z pohledu strategií vzdělávání a vyvodit závěry vůči Národnímu programu vzdělávání. Zároveň přinést aktuální pohled politických i odborných aktérů, kteří ovlivňují další vývoj vzdělávacího systému a vzdělávací politiky České republiky. Výstupem by pak měla být identifikace potřebnosti a obsahu Národního programu vzdělávání České republiky, vymezení jeho rámce a v základních obrysech návrh jeho možného obsahu a struktury.

Téma diplomové práce bylo zvoleno s ohledem na pracovní zařazení autora, praktické zkušenosti a poznatky získané při pravidelném pracovním kontaktu autora s řediteli mateřských, základních i středních škol, zvolenými politiky i odborníky a pracovníky školské správy na různých úrovních.

S ohledem na rozsah, zaměření a přehlednost je práce dle logiky tématu obsahově rozčleněna. Teoretickou část práce tvoří kapitoly č. 2, 3, 4, 5. Druhá kapitola je věnována tvorbě a fungování evropského prostoru a Evropské unie z pohledu strategie vzdělávání a materiálů přijatých pro oblast rozvoje mládeže. Součástí této kapitoly jsou poznatky z oblasti strategie vzdělávání ve vybraných zemích světa. Ve třetí kapitole je analyzován přístup české školské legislativy ke strategickým dokumentům ve vzdělávání, jejich definice a provázání praxe a teorie. Čtvrtá kapitola má za úkol vymežit úlohu národních strategických dokumentů vzdělávání a také dokumentů souvisejících. Pátá kapitola obsahuje analýzu obsahu regionálních strategických dokumentů, které vznikly na území Libereckého kraje.

⁴ Plamínek, J. *Vedení lidí, týmů a firem – Praktický atlas managementu 3., aktualizované a rozšířené vydání.* Praha: Grada Publishing, 2008, s. 192. ISBN 978-80-247-2448-5.

Praktickou část práce tvoří kapitola č. 6, která je zaměřena na zmapování aktuálního názoru politiků a odborníků na potřebnost a obsah Národního programu vzdělávání. Obsahuje výzkum formou anketního šetření a jeho následné vyhodnocení. Tato metoda byla zvolena s ohledem na velkou specifickou řešeného tématu. Šetření se týká dvou skupin respondentů. První skupinou jsou aktivní, zvolení politici, kteří se specializují při své práci na oblast vzdělávání. Druhou skupinu pak tvoří odborníci na danou oblast, dle výběru autora. V této skupině je velmi zajímavá esence osobností, jedná se o ředitele škol, kteří dlouhodobě aktivně vykazují zvýšený zájem o obor, akademičtí a vědečtí pracovníci, pracovník České školní inspekce, pracovník odboru školství krajského úřadu i pracovníci odborné instituce zaměřené na výzkum, metodiku a koordinaci vzdělávání.

Závěry diplomové práce by mohly být podnětem k zamyšlení nad dalším vývojem v oblasti strategické činnosti ve vzdělávání a vzdělávací politice v České republice. Všechna aktuální mezinárodní srovnání ukazují, že stav našeho vzdělávání není optimální a potřebuje nápravu. Národní program vzdělávání by se tak mohl stát nosným pilířem vzdělávání v České republice.

2 Evropský prostor a vzdělávání

2.1 Obecný rámec evropské spolupráce

Přestože je Smlouva o Evropské unii platná až od 1. listopadu 1993, lze kořeny evropské integrace a hospodářské spolupráce spatřovat již po 2. světové válce, konkrétně v roce 1952 založením Evropského společenství uhlí a oceli. Smyslem spolupráce bylo prostřednictvím trhu s uhlím a ocelí (tedy strategickými komoditami) nastolit cestu k těsnější evropské spolupráci. V té době to byl jeden z prostředků jak zachovat mír v Evropě. V roce 1958 bylo toto seskupení rozšířeno dvěma novými společenstvími, a to Evropským hospodářským společenstvím, založeným Římskou smlouvou, a Evropským společenstvím pro atomovou energii. Jedno společenství se zaměřilo na celní unii a společný trh s volným pohybem zboží, osob, služeb a kapitálu. Druhé pak, jak z názvu vyplývá, je zaměřeno na řešení a regulaci trhu s atomovou energií.)⁵

⁵ TICHÝ, L; ARNOLD, R; SVOBODA, P; ZEMÁNEK, J; KRÁL, R; *Evropské právo*. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-430-9.

Postupným evropským, ale i světovým vývojem, došlo k rozšíření nejen činností tohoto Společenství, (např.: o zemědělskou politiku, či zájem na rozvoji jednotlivých regionů), ale i zájemců z pohledu účasti jednotlivých evropských zemí. Tento dlouhodobý postupný proces byl završen právě na konci roku 1993, kdy vstoupila v platnost Smlouva o založení Evropského společenství, kterou se přejmenovalo Evropské hospodářské společenství. Tato změna názvu není jen formální, ale přinesla s sebou rozšíření zájmu seskupení o řešení např.: daňové politiky, dopravní politiky, sociální politiky, **politiky zaměstnanosti**, kultury, zdravotnictví, životního prostředí, ochrany spotřebitele, ale také již **vzdělávání a výzkumu**. Unie je tak dnes založena na Společenství, politikách a dalších formách spolupráce, které definuje a určuje Smlouva.

Evropská integrace prošla ve druhé polovině 20. století zásadním ideovým i materiálním vývojem od vojensko-hospodářského-průmyslového pojetí k pojetí naplněnému integrací, solidaritou, ekonomickou a politickou integritou. Členské státy se již částečně vzdaly své národní suverenity a sdílejí ji s ostatními členskými zeměmi. Výzvami budoucnosti stále zůstávají oblasti společné evropské vlády, zavedení občanství Unie, úplná hospodářská unie nebo úplná politická unie.)⁶

2.2 Evropská unie a vzdělávání

Ve smyslu Amsterdamské smlouvy (1997) byly přijaty dva strategické cíle, a to)⁷:

- vytvoření společného trhu,
- vytvoření hospodářské a měnové unie.

došlo také k rozdělení či klasifikaci jednotlivých politik Evropské unie:

- 1) Společné politiky – v těchto oblastech přenesly členské státy všechna rozhodnutí na komunitární (společnou) unijní úroveň. V praxi to znamená, že všechna rozhodnutí jsou realizována na nadstátní úrovni. Příkladem takových politik jsou: společná obchodní politika, společná zemědělská politika, společná dopravní politika či společná měnová politika.
- 2) Komunitární (koordinované) politiky – oblasti, u nichž se členské státy nevzdaly úplně svých pravomocí, ale vnitřní orgány Evropské unie mají značný vliv na rozhodování,

⁶ TICHÝ, L; ARNOLD, R; SVOBODA, P; ZEMÁNEK, J; KRÁL, R; *Evropské právo*. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-430-9.

⁷ TICHÝ, L; ARNOLD, R; SVOBODA, P; ZEMÁNEK, J; KRÁL, R; *Evropské právo*. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-430-9.

neboť je nutná koordinaci, protože svými výsledky naplňují základní cíle Evropské unie. Příkladem těchto jsou: politik regionální a strukturální politika, politika hospodářské soutěže, **vědecko-výzkumná politika**, sociální politika, ekologická politika, politika na ochranu spotřebitele, energetická politika.

- 3) Individuální (národní) politiky – oblasti, které zůstávají zcela v pravomoci národních států. Důvodem je především velká rozmanitost a specifčnost těchto politik, proto by bylo velmi problematické tyto oblasti okamžitě a úplně sjednocovat. Příkladem těchto politik je **vzdělávací politika**, kulturní politika, turistika, zdravotnictví, imigrační a azylová politika, bezpečnostní politika.

Z výše uvedeného logicky vyplývá, že vzdělávací politika v pojetí Evropské unie má pouze koordinační povahu. Cílem Společenství je pomáhat k rozvoji kvalitního vzdělávání na území všech členských států. Evropská unie definuje své cíle přesně v článku číslo 165 Smlouvy o Evropské unii)⁸:

1. Unie přispívá k rozvoji kvalitního vzdělávání podporou spolupráce mezi členskými státy, a je-li to nezbytné, podporováním a doplňováním činnosti členských států při plném respektování jejich odpovědnosti za obsah výuky a za organizaci vzdělávacích systémů a jejich kulturní a jazykové rozmanitosti. Unie přispívá k podpoře evropských hledisek sportu s přihlédnutím k jeho zvláštní povaze, jeho strukturám založeným na dobrovolné činnosti a jeho společenské a výchovné funkci.

2. Činnost Unie je zaměřena:

- rozvoj evropského rozměru ve vzdělávání, zvláště výukou a šířením jazyků členských států,
- podporu mobility studentů a učitelů, také prostřednictvím podpory akademického uznávání diplomů a započítávání doby studia,
- podporu spolupráce mezi vzdělávacími institucemi,
- rozvoj výměny informací a zkušeností týkajících se otázek, které jsou společně vzdělávacím systémům členských států,
- podporu rozvoje výměn mládeže a pedagogických pracovníků a podporu účasti mladých lidí na demokratickém životě Evropy,

⁸ EUR-LEX. EUROPA. *Konsolidované znění smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie*. [on line]. poslední revize 5.4.2010 [cit. 2011-12-10]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2010:083:SOM:CS:HTML>>.

- podporu rozvoje dálkového vzdělávání,
- rozvoj evropského rozměru sportu podporou spravedlivého a otevřeného sportovního soutěžení a spolupráce mezi subjekty odpovědnými za sport, jakož i ochranou fyzické a mravní integrity sportovců, obzvláště mladých sportovců.

3. Unie a členské státy podporují spolupráci v oblasti vzdělávání a sportu se třetími zeměmi a s příslušnými mezinárodními organizacemi, zejména s Radou Evropy.

4. Ve snaze přispět k dosažení cílů uvedených v tomto článku: Evropský parlament a Rada řádným legislativním postupem po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem a Výborem regionů přijímají podpůrná opatření, s vyloučením harmonizace právních předpisů členských států.

- Rada na návrh Komise přijímá doporučení.)⁹

Politiku odborného vzdělávání řeší článek číslo 166 Smlouvy)¹⁰:

1. Unie provádí politiku odborného vzdělávání, jež podporuje a doplňuje činnost členských států při plném respektování jejich odpovědnosti za obsah a organizaci odborného vzdělávání.

2. Činnost Unie je zaměřena:

- usnadňování adaptace na změny v průmyslu, zejména odborným vzděláváním a rekvalifikací,

- zlepšování základního a dalšího odborného vzdělávání za účelem usnadnění profesního začlenění a znovuzачlenění na trhu práce,

- usnadňování přístupu k odbornému vzdělávání a podporu mobility vyučujících a osob vyučovaných v rámci odborné výuky, obzvláště mladých lidí,

- podporu spolupráce v oblasti odborného vzdělávání mezi institucemi odborného vzdělávání či výcviku a podniky,

- rozvoj výměny informací a zkušeností týkajících se otázek, které jsou společné systémům odborného vzdělávání členských států.

⁹ EUROSOP.CZ. *Charta základních práv a svobod Evropské unie*. [on line]. poslední revize 14.8.2010 [cit. 2011-12-06]. Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/gallery/54/16344-konsolidovane_fungovani_eu.pdf>.

¹⁰ EUR-LEX. EUROPA. *Konsolidované znění smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie*. [on line]. poslední revize 5.4.2010 [cit. 2011-12-10]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2010:083:SOM:CS:HTML>>.

3. Unie a členské státy podporují spolupráci se třetími zeměmi a s příslušnými mezinárodními organizacemi v oblasti odborného vzdělávání.

4. Evropský parlament a Rada řádným legislativním postupem po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem a Výborem regionů přijímají opatření přispívající k dosažení cílů uvedených v tomto článku, s vyloučením harmonizace právních předpisů členských států, a Rada na návrh Komise přijímá doporučení.)¹¹

Evropská unie plně respektuje jedinečnost každého vzdělávacího systému, ale zároveň maximálně podporuje a koordinuje nezbytnou vzájemnou spolupráci. Jako typický příklad lze uvést vzájemné uznávání odborné způsobilosti k výkonu povolání.

Obecný přístup Společenství je dobře definován ještě v Chartě základních práv Evropské unie, konkrétně v článku číslo 14, který je nazván Právo na vzdělání)¹² :

„1. Každý člověk má právo na výchovu a vzdělání, jakož i na přístup k odborné a soustavné přípravě na výkon povolání.

2. Toto právo zahrnuje možnost absolvovat bezplatnou povinnou školní docházku.

3. Svoboda zřizovat vzdělávací zařízení v souladu s demokratickými principy, jakož i právo rodičů zajišťovat výchovu a vzdělávání svých dětí ve shodě s jejich vlastním náboženským, filozofickým či pedagogickým přesvědčením jsou respektovány v souladu se zákony jednotlivých států, které upravují uplatňování těchto svobod a práv.“¹³

2.3 Dokumenty vzdělávací politiky Evropské unie

Jak bylo zdůrazněno, prostředky vzdělávací politiky Evropské unie musí odpovídat koordinační povaze této politiky. Rada Evropské unie tak přijímá pouze podpůrná opatření formou nezávazných doporučení a nařízení. Komise Evropské unie pak přijímá strategické dokumenty tzv. zelené knihy.

¹¹ EUROSOP.CZ. *Charta základních práv a svobod Evropské unie*. [on line]. poslední revize 14.8.2010 [cit. 2011-12-06]. Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/gallery/54/16344-konsolidovane_fungovani_eu.pdf>.

¹² EUROSOP.CZ. *Charta základních práv a svobod Evropské unie*. [on line]. poslední revize 14.8.2010 [cit. 2011-12-06]. Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/gallery/54/16344-konsolidovane_fungovani_eu.pdf>.

¹³ EUROSOP.CZ. *Charta základních práv a svobod Evropské unie*. [on line]. poslední revize 14.8.2010 [cit. 2011-12-06]. Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/gallery/54/16344-konsolidovane_fungovani_eu.pdf>.

V roce 1963 přijala Rada Evropské unie *Zásady společné politiky odborného vzdělávání*. Tento materiál poprvé definoval pojem společného odborného vzdělávání. Dovožoval, že každý členský stát bude postupovat ve smyslu této definice a pojetí, ve které bylo konstatováno, že každému jedinci musí být umožněno přiměřené vzdělání za podmínek svobodné volby povolání, volby místa vzdělávání a místa zaměstnání. Tento dokument vytyčuje základní cíle společné politiky odborného vzdělávání takto)¹⁴:

- Umožnit přiměřené odborné vzdělávání.
- Zřizovat vhodné vzdělávací zařízení.
- Vytvořit vhodné vzdělávací programy, které budou podporovat harmonický rozvoj osobnosti a zároveň budou reagovat na technické požadavky doby a novým metodám zaváděným ve výrobním procesu.
- Vytvořit vhodné vzdělávací programy, které budou reagovat na sociální a hospodářský rozvoj.
- Každý jedinec musí mít šanci získat odborné znalosti vyžadované pro určitou odbornou činnost.
- Všechny cíle musí být realizovány v souladu s duchovním a mravním rozměrem každého jedince, vzdělání musí podporovat řádné občanství a tělesný rozvoj.
- Podpora má být zaměřena i na další odborné vzdělávání a rekvalifikaci.
- Každému má být dána možnost vyššího postupu ve svém povolání s ohledem na jeho schopnosti, řešení, znalosti a profesní zkušenosti. Společenství podporuje opatření k odbornému růstu.
- Musí být vytvořena závislost mezi odborným vzděláváním a hospodářským životem tak, aby odborné vzdělávání bylo uskutečňováno s ohledem na potřeby praxe.

Až v roce 1993 byla přijata zelená kniha, která řeší *Evropskou dimenzi v oblasti vzdělávání z pohledu aktivit jednotlivých členských států*. Jejimi cíli se staly rovné šance pro všechny, podpora principu solidarity na úrovni dětí a mládeže, rozvíjet schopnosti reálného kritického úsudku. Silný akcent je kladen na oblast inovací a inovativních přístupů a podporu všech žáků při rozvíjení talentu v profesní i soukromé části života. Úkolem toho přijatého

¹⁴ TICHÝ, L; ARNOLD, R; SVOBODA, P; ZEMÁNEK, J; KRÁL, R; *Evropské právo*. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-430-9.

dokumentu je oživit evropské občanské vědomí, které je zakotveno v primárních dokumentech Evropské unie, kde je také mj. zdůrazněn respekt ke kulturní a etnické identitě a rozdílům, potírání všech projevů xenofobie a šovinismu. Významně je akcentována výuka cizích jazyků a znalost prostoru Evropské unie. Je kladen důraz na kooperaci mezi jednotlivými vzdělávacími institucemi.)¹⁵

V roce 1995 přijala Rada Evropské unie samostatné Rozhodnutí, které se věnuje *kvalitativnímu zlepšení v oblasti výuky cizích jazyků ve vzdělávacích systémech všech členských států Evropské unie*. Jedním z cílů je také podpora jazykové rozmanitosti. Rozhodnutí ukládá povinnost v dostatečné míře podporovat Evropu, jako území bez vnitřních hranic a rozvíjet vzájemné porozumění mezi národy a národnostmi. Nadále zachovává úplnou rovnocennost všech evropských jazyků, které rozvíjejí evropský prostor.)¹⁶

V roce 1996 přijala Komise Evropské unie bílou knihu s názvem *Učit a učit na cestě ke společnosti znalostí*. Tento dokument rozšiřuje přípravu vzdělávacích systémů nejen o cíle začleňující jedince do pracovního života, ale i v ostatním formách, např. jako podíl na sociální integraci, sdílení společných hodnot, rozvoj kulturního dědictví. Systémy by měly přibližovat školu a praxi, otevírat vztah k pracovnímu procesu, začleňovat oblast podnikání do procesu vzdělávání. Nelze vyčleňovat osoby ze společnosti kvůli nedostatečnému vzdělávání. Těmto je třeba vytvořit odpovídající vnitřní systém, který napomůže doplnění vzdělávání a následnému bezproblémovému začlenění. Materiál předurčuje nutnost jazykové vybavenosti v počtu znalosti třech jazyků v dospělosti. Přičemž s jazykovou přípravou je doporučeno započít již v předškolním věku. Dále je zdůrazněna ochrana materiálních i nemateriálních investic do vzdělání. Tento odkaz upozorňuje na odpovědnost při výdajích z veřejných rozpočtů.)¹⁷ Rada Evropské unie akceptovala tuto bílou knihu jako základní materiál, který bude sloužit k dalšímu jednání v oblasti všeobecného a odborného vzdělávání.

V roce 1997 Komise Evropské unie vydala sdělení s názvem *Směrem k Evropě znalostí*, ve kterém je vytyčena spolupráce v rámci členských zemí Evropské unie pro léta 2000 - 2006.

¹⁵ UNIVERSITY OF PITTSBURGH. *Zelená kniha o evropské dimenzi vzdělávání. KOM (93) 457*. [on line]. poslední revize 14.9.2011 [cit. 2012-12-10]. Dostupné z: <<http://aei.pitt.edu/936/>>.

¹⁶ TICHÝ, L; ARNOLD, R; SVOBODA, P; ZEMÁNEK, J; KRÁL, R; *Evropské právo*. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-430-9.

¹⁷ EUR-LEX. EUROPA. *Učit a učit se na cestě ke společnosti znalostí*. [on line]. poslední revize 5.4.2010 [cit. 2011-12-10]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:1996:195:SOM:EN:HTML>>.

Cílem sdělení je tvorba otevřeného Evropského prostoru vzdělávání, který by sloučil všechny politiky, které stojí na znalostech a znalostních schopnostech.)¹⁸

V roce 1998 byla přijata tzv. **Sorbonnská deklarace** ministrů školství a věnuje se především příhraniční prostupnosti vysokých škol a vzájemnému uznávání zápočtu kreditů (European Credit Transfer System).¹⁹

Velmi zásadním pro další fungování Evropské unie v globalizujícím se světě se stal rok 2000 a zasedání Evropské rady v Lisabonu. Na tomto jednání byla přijata strategie, jejímž cílem bylo, aby do roku 2010 byl evropský prostor ve světovém měřítku nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější znalostní ekonomikou, která bude schopna udržitelného hospodářského růstu s více a lepšími pracovními místy a silnější sociální soudržností. Velmi je zdůrazněn význam vzdělávacích politik a systémů, které musejí zajistit rozvoj lidských zdrojů. Byla navržena opatření, která by měla snížit počet mladých lidí s nižším středním vzděláním na polovinu. Konkrétním opatřením je podpora vybudování sítě multifunkčních výukových center připojených na Internet. Na tuto výzvu zareagovala Komise Evropské unie iniciativou eLearning v rámci akčního plánu eEurope.)²⁰

V roce 2001 byla, po více než dvou letech příprav, přijata bílá kniha **Nová hybná síla pro evropské mláďi**. Jedná se dokument, který vytyčuje hlavní cíle, na něž by se měly členské státy zaměřit. Ty se netýkají pouze vzdělávání, ale zejména postavení mladých lidí v Evropě. Materiál řeší přístup mladých k politickým a sociálním kulturám, řeší nedůvěru mladých vůči soudním, zákonodárným a vládním institucím. Zdůrazňuje změnu postoje mladých, každého jednotlivce, k životu, který je stále individualističtější a neprostupný. **Konstatuje, že chybí vize vůči mladým jako celku**, Společenství řeší jednotlivé otázky, jako jsou vzdělávání, výzkum, zaměstnanost, podnikání odděleně. Materiál navrhuje opřít spolupráce o dva pilíře:)²¹

¹⁸ TICHÝ, L; ARNOLD, R; SVOBODA, P; ZEMÁNEK, J; KRÁL, R; *Evropské právo*. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-430-9.

¹⁹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY *Sorbonnská deklarace*. [on line]. poslední revize 10.6.2010 [cit. 2011-12-10]. Dostupné z: <<http://bologna.msmt.cz/pariz-sorbonna-1998/sorbonnska-deklarace>>.

²⁰ TICHÝ, L; ARNOLD, R; SVOBODA, P; ZEMÁNEK, J; KRÁL, R; *Evropské právo*. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-430-9.

²¹ EUROPA. EU. *Nová hybná síla pro evropské mláďi. KOM (2001) 681*. [on line]. poslední revize 10.4.2010 [cit. 2011-12-10]. Dostupné z: <http://europa.eu/documentation/official-docs/white-papers/index_cs.htm#2001>.

- 1) Využít při komunikaci s mladými tzv. „otevřené metody koordinace“. Ustaveným prioritami je participace, informace, dobrovolné aktivity a větší porozumění.
- 2) Posoudit aktivity mládeže s přesahem do ostatních sektorových politik. Ustavenými prioritami pak je vzdělávání, celoživotní vzdělávání, mobilita, zaměstnanost, sociální integrace, autonomie, boj proti rasismu a xenofobii.

Komise Evropské unie dále formulovala možné iniciativy pro každou z výše uvedených prioritních oblastí, které definovala)²²:

- 1) Participace – v zásadě působí na lokální úrovni. Měla by být snaha zapojit do aktivit co nejvíce mladých, pokud možno inovativním způsobem participace. Společenství navrhne v budoucnosti konkrétní opatření na posílení této oblasti, která budou působit na místní, regionální, krajské i národní úrovni.
- 2) Informace – mají silnou vazbu na participaci. Jsou za ně odpovědny především členské státy Evropské unie. Cíle je vytvářet prostřednictvím elektronických médií co nejvíce informačních uzlů, např. diskusní fóra.
- 3) Dobrovolné aktivity mladých lidí – podpora dobrovolných aktivit prostřednictvím dotačních programů Evropské unie, např.: Evropská dobrovolná služba. Členské státy by měly řešit dobrovolnickou činnost i z pohledu národní legislativy.
- 4) Větší porozumění mládeže – k dosažení lepšího porozumění má být realizováno propojení existujících informací a studií s dalšími institucemi, např. Radou Evropy, Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, Organizací spojených národů. Materiál předpokládá vyvinutí univerzálního metodologického přístupu, který by obsahoval i statistickou provázanost jednotlivých členských států.
- 5) Vzdělávání, celoživotní učení, mobilita – iniciativu je třeba věnovat především inovativní a neformální práci uskutečňované všemi organizacemi, které jakkoli pracují s mládeží. Posílit komplementaritu s formálním vzděláváním. Evropská unie pak zcela samostatně pracuje na programu mobility.
- 6) Zaměstnanost – orgány Společenství již od roku 1997 vytvářejí evropský plán zaměstnanosti. V této aktivitě je samostatný úsek věnován mladým lidem. Opatření se obrací na prevenci proti dlouhodobé nezaměstnanosti, zlepšení systému vzdělávání a odborné přípravy, zamezení předčasnému vystoupení mladých ze vzdělávacího procesu a přijetí vzdělávání v nových technologiích.

²² EUROPA. EU. *Nová hybná síla pro evropské mláde. KOM (2001) 681*. [on line]. poslední revize 10.4.2010 [cit. 2011-12-10]. Dostupné z: <http://europa.eu/documentation/official-docs/white-papers/index_cs.htm#2001>.

- 7) Sociální inkluze – tato oblast je zaměřena na integraci mladých na trhu práce, zajištění náhradních příjmů mladých, potírání nerovných příležitostí ve vzdělávání, přístup ke standardním službám v oblasti bydlení, lékařské péče, kultury a soudnictví, rozvoj znevýhodněných oblastí.
- 8) Boj proti rasismu a xenofobii – i tato problematika je řešena v rámci Evropské unie samostatným dokumentem. Je zdůrazněno, že tato aktivita musí být zapojena do všech programů, které se týkají rozvoje osobnosti mladých lidí. Bude podporován vznik mládežnických organizací zabývajících se touto problematikou. Musí být rozšířena spolupráce s Evropským centrem monitorujícím rasismus a xenofobii.
- 9) Autonomie mladých lidí – po konzultacích, které probíhaly při přípravě, bylo zjištěno, že je třeba ustavit poradní pracovní skupinu.

Prvním implementačním krokem této iniciativy se v prostředí České republiky stala Bílá kniha o mládeži.

V roce 2005 proběhlo Sdělení Komise Evropské unie Radě Evropské unie o evropských politikách týkajících se mládeže – **Řešení problémů mladých lidí v Evropě.**)²³ Součástí tohoto textu se stal i *Evropský pakt mládeže*, který byl přijat v březnu roku 2005. V rámci přepracované lisabonské strategie (reagující na aktuální vývoj, především ekonomický, v prostoru Evropy) týkající se zaměstnanosti, zaznělo ve smyslu začleňování mladých lidí do společnosti a pracovního života, je jasným předpokladem pro to, aby se zajistil trvalý a udržitelný růst v členských státech Evropské unie. Iniciativa vyzvedává úkol mládeže dle lisabonského partnerství pro růst a zaměstnanost, především prostřednictvím evropské strategie zaměstnanosti a strategie sociálního začlenění, zároveň v souladu s programem „Vzdělávání a odborná příprava 2010“ a vytyčuje metu ke sladění všech opatření. **Tímto krokem byl ustavený rámec evropské spolupráce v oblasti mládeže prostřednictvím otevřené metody koordinace s přesahem rozměru opatření vůči mládeži i do jiných politik.** Sdělení definuje postup, priority otevřené metody koordinace v oblasti mládeže, představuje odpovídající evropské programy. Ve chvíli předložení návrhu *Evropského paktu mládeže* byly označeny čtyři oblasti problémů:

- 1) ohrožení mladých lidí,
- 2) nutnost rozvíjet mezigenerační solidaritu,

²³ EC. EUROPA. *Řešení problémů mladých lidí v Evropě – provádění Evropského paktu pro mládež a podpora aktivního občanství.* [on line]. poslední revize 15.4.2010 [cit. 2011-12-15]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/youth/archive/whitepaper/post-launch/com_206_cs.pdf>.

- 3) nutnost připravit mladé lidi na život prostřednictvím vzdělání a odborné přípravy,
- 4) potřeba soudržnosti všech oblastí politiky, jenž řeší život mladých lidí.

V analytické části autoři materiálu konstatují²⁴, že se charakter mladých lidí mění pod vlivem hospodářských a sociálně-kulturních faktorů. **Mladí lidé v současné době dosahují fázi života (např. ukončení vzdělání) později než předešle generace a jejich řešení nejsou tak přímočará.** Dále je zdůrazněn výrazný demografický problém Evropské unie. V letech 2005 – 2050 má věková kohorta 15 – 24 let poklesnout o 25 %, oproti tomu věková kohorta 65+ má zaznamenat zvýšení o 50 %. Po ukončení vzdělávání tak mladí lidé velmi složitě vstupují na trh práce, a jejich ohrožení chudobou je tak velmi vysoké. Přitom právě mladí lidé prostřednictvím své práce obohacené podněty v oblastech výzkumu, inovací, podnikání a trvale udržitelného rozvoje, mohou přispět k naplnění cílů lisabonské strategie. Těchto cílů může být naopak dosaženo při premise dostatečného a kvalitního vzdělání a odborné přípravy. Toho nemůže být dosaženo bez překážek, kterými jsou chudoba, sociální vyčlenění či nerovnost mezi pohlavími. *Evropský pakt mládeže* sestává ze třech oblastí:²⁵

1) Opatření v oblasti zaměstnanosti, začlenění a sociálního pokroku mladých lidí – opatření směřují na tyto cíle:

- udržet a modernizovat sociální systémy,
- zvýšit přizpůsobivost pracovníků a podniků a pružnost trhů práce,
- zvýšit investice do lidského kapitálu prostřednictvím lepšího vzdělávání a kvalifikace.

Jednotlivé cíle pak řeší, mj. i podporu celoživotního přístupu k práci, začlenění znevýhodněných osob, zlepšení a zvýšení investic do lidského kapitálu, přizpůsobení systémů vzdělávání a odborné přípravy novým kvalifikačním požadavkům. K výše uvedeným cílům jsou zpracovány konkrétní postupy, podpory a opatření, např.: strategie sociálního začlenění se tak stává dimenze mládeže. Akce Evropské unie směřuje ke snížení nezaměstnanosti mladých lidí a mladí lidé se stávají prioritou v programu vzájemného učení v oblasti politiky zaměstnanosti.

2) Opatření v oblasti vzdělávání, odborné přípravy a mobility - hlavními opatřeními je zvýšení a zlepšení investice do lidského kapitálu a přizpůsobení systému vzdělávání a odborné přípravy novým kvalifikačním požadavkům. Prioritní je snížení počtu mladých lidí,

²⁴ EC. EUROPA. *Řešení problémů mladých lidí v Evropě – provádění Evropského paktu pro mládež a podpora aktivního občanství*. [on line]. poslední revize 15.4.2010 [cit. 2011-12-15]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/youth/archive/whitepaper/post-launch/com_206_cs.pdf>.

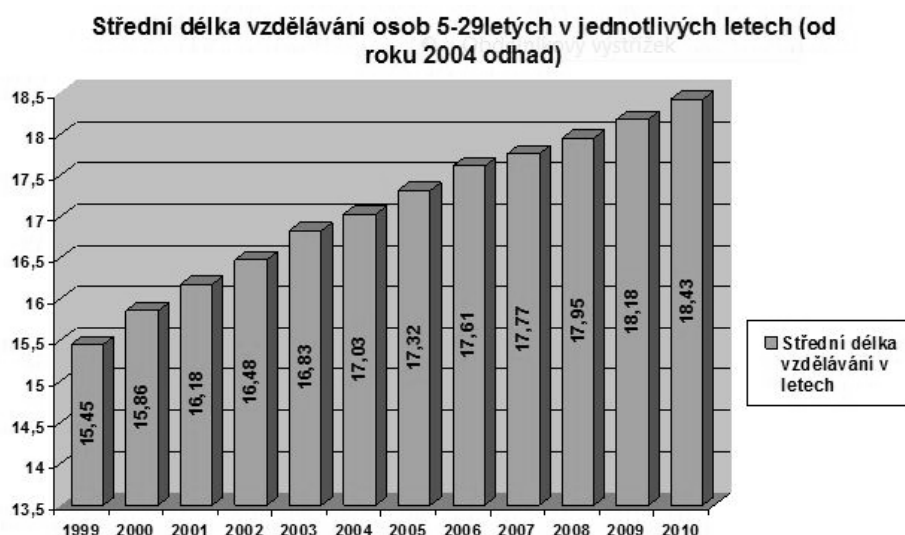
²⁵ EC. EUROPA. *Řešení problémů mladých lidí v Evropě – provádění Evropského paktu pro mládež a podpora aktivního občanství*. [on line]. poslední revize 15.4.2010 [cit. 2011-12-15]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/youth/archive/whitepaper/post-launch/com_206_cs.pdf>.

kteří předčasné opouštějí vzdělávací systémy, zlepšení přístupnosti odborného, středoškolského a vysokoškolského vzdělání, realizace transparentnějšího odborného vzdělávání a uznávání neformálního a informálního učení. Všechny výše uvedené priority jsou v souladu s prioritami pracovního programu „Vzdělávání a odborná příprava 2010“.

V oblasti mobility pak byly posíleny programy určené pro mladé lidi, které poskytují nové formy dobrovolných činností, např. Evropské dobrovolné služby, Informační portál – evropský portál pracovní mobility a portál vzdělávacích příležitostí v Evropě.

Níže uvedený graf dokladuje stále se prodlužující dobu vzdělávání u mladých lidí v rámci České republiky, tento trend je obdobný i v ostatních členských zemích Evropské unie.

Graf č. 1 – Střední délka vzdělávání osob 5 – 29 letých v jednotlivých letech

Zdroj: Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2007, s. 6

3) Opatření v oblasti souladu mezi pracovním a soukromým životem – tato opatření navazují především na demografický vývoj. Směřují k zajištění přístupnějších, cenově dostupnějších a kvalitnějších zařízení péče o děti a jiné rodinné příslušníky. Podpora nových forem organizace práce, např. pružná pracovní doba či práce na dálku (tele-working).

Závěrem lze konstatovat, že přijetí Evropského paktu mládeže doplnilo vývoj občanství mladých lidí prostřednictvím otevřené metody koordinace v oblasti mládeže, přičemž problémy mládeže byly zahrnuty do politik, které podporují lisabonské partnerství pro růst a zaměstnanost. Poprvé byl v této oblasti uplatněn opravdu integrovaný politický přístup v souvztažnosti s mladými lidmi.

V roce 2008 byla přijata zelená kniha *Migrace a mobilita: úkoly a příležitosti vzdělávacích systémů Evropské unie.*)²⁶ Tento materiál obsahuje velmi důležitý úkol či výzvu pro všechny evropské vzdělávací systémy. Nejedná se o situaci novou, ale s ohledem na postupující integraci nabývá na své intenzitě. Pojetí migrace je zde chápáno v širším slova smyslu, než pouze z pohledu přistěhovalců. Tento dokument ve značné míře čerpá z údajů Programu pro mezinárodní hodnocení studentů tzv. PISA, jehož provádění koordinuje Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj.

S ohledem na vysoký příliv občanů třetích zemí na území Evropské unie a také s ohledem na vysokou mobilitu v rámci Evropské unie (tento stav ovlivnila především poslední dvě rozšíření Evropské unie) zažívají vzdělávací systémy prudký nárůst dětí migrantů, např.: Irsko, Itálie nebo Španělsko. Školy se pak musí umět přizpůsobit a systematicky zohlednit jejich požadavky a specifické potřeby, na tuto situaci musí být logicky připraven i národní vzdělávací systém v obecné poloze. Školy zároveň sehrávají důležitou roli při zprostředkování sociálního začlenění migrantů do společnosti. Zelená kniha řeší i kombinaci jazykových a kulturních rozdílů a sociálně-ekonomického znevýhodnění. Podle starší směrnice Společenství musí členské státy zajistit bezplatnou výuku přizpůsobenou specifickým potřebám, zejména v oblasti úředního jazyka a zároveň umět podpořit výuku mateřského jazyka a kultury země původu. Zelená kniha vyzývá k úvaze nad dalším vývojem. Také vymezuje rámec pro hodnocení celé řady úkolů, které se vzděláváním migrantů souvisejí.

Samostatná část materiálu je věnována vlivu migrace na vzdělávací systémy. S ohledem na jazykovou i kulturní různorodost je třeba vytvořit nové pedagogické schopnosti i způsoby získávání vzdělávání. Zamezit segregaci rodin migrantů, neboť tento jev prohlubuje nerovnosti a komplikuje snahu o dosažení rovnosti v oblasti vzdělávání. **Je důležité si uvědomit, že na oblast vzdělávání je třeba nahlížet v širším kontextu sociální soudržnosti.** Zároveň musíme vnímat, že migrace přináší do škol nové, cenné prvky pro kulturu i vzdělávání.

Závěrem, při vnímání toho, že obsahová i organizační stránka vzdělávání a odborné přípravy spadá do vnitrostátních kompetencí, lze konstatovat, že **právě na této úrovni a na úrovni regionální je nutné vymezit jednotlivé strategie,** při vědomí závazků jednotlivých členských států ve věci začleňování dětí z rodin migrantů.

²⁶ EUR-LEX. EUROPA. *Migrace a mobilita: úkoly a příležitosti vzdělávacích systémů Evropské unie.* [on line]. poslední revize 5.4.2010 [cit. 2011-12-12]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0423:FIN:CS:PDF>>.

V roce 2009 byla přijata zelená kniha *Podpora mobility mladých lidí ve vzdělávání*²⁷, opět vznikla za masivní podpory odborných studií a podpůrných materiálů. Právě na jejich základě bylo potvrzeno, že mobilita ve vzdělávání zvyšuje kvalitu lidského kapitálu. Studenti mají přístup k novým znalostem, rozvíjejí své jazykové dovednosti a mezikulturní kompetence. Mobilita přispěla k tomu, že se systémy a instituce vzdělávání a odborné přípravy staly otevřenějšími, více evropskými a mezinárodními, přístupnějšími a efektivnějšími. Logicky vyplývá, že mobilita může posílit konkurenceschopnost Evropy při budování znalostně intenzivní společnosti. Materiál zdůraznil, že právě v době hospodářských krizí mají investice do vzdělávání a odborné přípravy, resp. do rozvíjení a posílení systému vzdělávání, mimořádný význam. V této souvislosti může být mobilita pozitivní z pohledu snižování rizika izolacionismu, protekcionismu a xenofobie. Dále zelená kniha usiluje o podporu organizované mobility ve vzdělávání, tj. musí být spojena s konkrétními vzdělávacími výstupy a měla by vést k získání kvalifikace.

Rada Evropské unie uvedla závěr, že je třeba považovat mobilitu ve vzdělávání, především vysokoškolském, za jednu z hlavních priorit. Uvádí, že v roce 2020 by mělo mít zkušenost se studiem nebo odbornou přípravou v zahraničí, alespoň 20 % vysokoškolsky vzdělaných mladých lidí. Později by se mělo kritérium rozšířit i v rámci odborného vzdělávání a přípravy pedagogů.

V roce 2009 také přijala Rada Evropské unie *Závěry o strategickém rámci evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy*.²⁸ První pevný rámec evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy vytvořila Lisabonská strategie, jejímž úkolem byla podpora zdokonalování vnitrostátních systémů vzdělávání a odborné přípravy prostřednictvím doplňkových nástrojů aplikovaných ze strany Evropské unie. Závěry konstatují, že v období do roku 2020 by hlavním cílem evropské spolupráce měla být podpora rozvoje systémů vzdělávání a odborné přípravy v jednotlivých členských zemích Evropské unie s cílem zajistit osobní, sociální a profesní seberealizaci všech občanů. Dále pak v rámci hospodářské prosperity a zaměstnanosti prosazovat demokratické hodnoty, sociální soudržnost a aktivní občanství. **Evropská spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné**

²⁷ EC. EUROPA. *Podpora mobility mladých lidí ve vzdělávání*. [on line]. poslední revize 10.4.2011 [cit. 2011-12-18]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/mobility/com329_cs.pdf>.

²⁸ EUR-LEX. EUROPA. *Závěry Rady ze dne 12.5.2009 o strategickém rámci evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy (2009/C 119/02)*. [on line]. poslední revize 20.9.2011 [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:CS:PDF>>.

přípravy v období do roku 2020 má být realizována skrz strategický rámec, který se na systémy vzdělávání zaměří jako na celek, a z hlediska celoživotního učení. Nutnost celoživotního učení je základní zásadou, na které stojí celý rámec, jenž je uspořádán tak, aby zahrnoval učení ve všech prostředcích. Tedy formální, neformální a informální, a zároveň na všech úrovních od předškolního až po vysokoškolské, odborné vzdělávání i vzdělávání dospělých.

Strategický rámec má být orientován na čtyři cíle:²⁹

1) Realizace celoživotního učení a mobility – s ohledem na demografické změny je nutný celoživotní přístup k učení. Vzdělávací systém a odborná příprava musí zohlednit všechny aktuální aspekty života, lépe a pružněji reagovat na změny a být zásadně otevřenější k podnětům z vnějšího prostoru. Je velmi nutné provádět komplexní a soudržné strategie celoživotního učení. Dále je potřebné rozvíjet činnosti, které zajistí rozvoj vnitrostátních rámců kvalifikací založených na relevantních výsledcích vzdělávání a jejich vzájemné propojení s evropským rámcem kvalifikací. Také je třeba zvýšit kvalitu vzdělávání dospělých, zlepšit poradenské systémy a činit učení přitažlivějším. To vše při plném využití nových technologií a forem pedagogické práce.

Nezbytným prvkem celoživotního učení a prostředkem ke zvýšení zaměstnanosti je mobilita studujících, pedagogů, školitelů. V tomto ohledu musí být uplatňována Evropská charta kvality mobility, zavazující se i prostřednictvím programů Evropské unie zvýšit a fixovat procento, které je účastní mobility v rámci vzdělávacích systémů.

2) Zlepšit kvalitu a efektivitu vzdělávání a odborné přípravy – kvalitní, funkční, účinné, efektivní systémy vzdělávání a odborné přípravy mají zásadní význam na zaměstnatelnost občanů Evropské unie. Základním úkolem je získání klíčových kompetencí, zároveň rozvoj špičkové úrovně a atraktivity ve všech vnitřních úrovních vzdělávacích systémů. Kromě zvyšování atraktivity základních předmětů je třeba zatraktivnit i povolání pedagoga. Současně je nutné zlepšit řízení a vedení institucí, které jsou určeny pro vzdělávání a odbornou přípravu, systematicky rozvíjet systémy pro zajištění kvality. Té bude dosaženo při využívání soukromých a veřejných zdrojů při důsledném prosazování odůvodněné politiky vzdělávání.

3) Podporovat spravedlivost, sociální soudržnost a aktivní občanství – politika vzdělávání a odborná příprava by měla nastavit podmínky naprosto rovnocenně pro všechny

²⁹ EUR-LEX. EUROPA. *Závěry Rady ze dne 12.5.2009 o strategickém rámci evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy (2009/C 119/02)*. [on line]. poslední revize 20.9.2011 [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:CS:PDF>>.

občany Evropské unie bez ohledu na pohlaví a věk. Obzvláště otevřeně by se systém měl chovat k znevýhodněným, např. migranti. Dále by měly systémy umět poskytnout tzv. druhou šanci, tj. možnost návratu k opětovnému vzdělávání.

4) Zlepšit kreativitu a inovace, včetně podnikatelských schopností, na všech úrovních vzdělávání a odborné přípravy – jak je v závěrečích uvedeno **kreativita je zdrojem seberealizace a současně i hlavním zdrojem inovací, jež jsou považovány za jednu z klíčových hnacích sil udržitelného hospodářského rozvoje**. Kreativita a inovace mají zásadní význam pro rozvoj podnikání a pro konkurenceschopnost Evropy ve světovém měřítku. Pro dosažení cílů je třeba rozvíjet průřezové kompetence, např.: kompetence v oblasti digitálních technologií, smysl pro iniciativu a podnikání atd. **Kromě kompetencí je nezbytné zajistit funkční znalostní trojúhelník „vzdělávání – výzkum – inovace“**. Partnerství mezi sektorem podnikání a různými úrovněmi vzdělávání je patrný.

Materiál vytyčil velmi podstatný nástroj v podobě tzv. referenční úrovně evropských průměrných výsledků, které plní roli sledování postupu a zároveň vymezují nové výzvy pro období let 2010 – 2020. Níže uvedené úrovně nemají být chápány jako konkrétní cíle, které musí jednotlivé členské země Evropské unie povinně dosáhnout. Spíše mají nasměrovat vnitrostátní priority, strategie či cíle vzdělání s vazbou na aktuální politickou a ekonomickou realitu tak, aby přispěly ke společné referenční úrovni. Zúčastnění se dohodly na těchto pěti referenčních prioritách:³⁰

1) Účast dospělých na celoživotním učení – s cílem zvýšit podíl dospělých na celoživotním učení s akcentem na segment osob s nejnižší kvalifikací. Cílem je, aby se v roce 2020 účastnilo tohoto vzdělávání alespoň 15 % dospělých z této věkové kohorty.

2) Žáci s problémy v základních dovednostech – cílem je osvojení základních dovedností pro všechny žáky, kteří se zúčastňují vzdělávání. Cílem je, aby v roce 2020 mělo problémy s čtením, matematikou a přírodními vědami méně než 15 % žáků, kteří se zúčastňují vzdělávání.

3) Dosažení terciárního vzdělání – s rostoucí poptávkou zaměstnavatelů po dosažení vysokoškolského vzdělání upravit a připravit systémy vzdělávání jednotlivých členských zemí tak, aby v roce 2020 byl podíl terciárně vzdělaných lidí ve věkové kohortě 30 až 34 let minimálně 40 %.

³⁰ EUR-LEX. EUROPA. *Závěry Rady ze dne 12.5.2009 o strategickém rámci evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy (2009/C 119/02)*. [on line]. poslední revize 20.9.2011 [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:CS:PDF>>.

4) Osoby předčasně ukončující vzdělání a odbornou přípravu – jednotlivými, specifickými opatřeními zajistit, aby podíl osob předčasně ukončujících vzdělávání a odbornou přípravu byl nižší než 10 %.

5) Vzdělávání v raném věku – cílem opatření je zvýšit účast na vzdělávání v raném věku a tím zvýšit základ pozdějších studijních úspěchů, především u dětí ze znevýhodněného prostředí. Opatření by mělo být dosaženo tak, aby se v roce 2020 účastnilo vzdělávání v raném věku minimálně 95 % dětí ve věkové kohortě od 4 let věku, a to i formou povinné školní docházky.

V roce 2010 přijala Rada Evropské unie Sdělení komise *Evropa 2020 – Strategie pro inteligentní růst podporující začlenění*. Materiál stanovuje tzv. Strategii Evropa 2020, v jejímž rámci předkládá sedm stěžejních iniciativ, které by se měly stát katalyzátorem pokroku:)³¹

- 1) Inovace v Unii = zlepšení podmínek a financování výzkumu a inovací.
- 2) Mládež v pohybu = posílení systémů vzdělávání a usnadnění vstupu mladých na pracovní trh.
- 3) Digitální program pro Evropu = urychlení rozvoje vysokorychlostního internetu.
- 4) Evropa méně náročná na zdroje = větší využití obnovitelných zdrojů atd.
- 5) Průmyslová politika pro éru globalizace = zlepšení podnikatelského prostředí, zejména pro malé a střední firmy.
- 6) Program pro nové dovednosti a pracovní místa = modernizace pracovního trhu prostřednictvím zvýšení a posílení rozvoje dovedností v průběhu celého života.
- 7) Evropská platforma pro boj proti chudobě = zajištění sociální a územní soudržnosti.

Při posouzení obsahu těchto iniciativ lze dovést, že oblasti č. 1, 2 a 6 přímo souvisejí se systémy vzdělání v širších společenských souvislostech. Za pomocný prostředek lze chápat iniciativu č. 3.

Iniciativa „Inovace v Unii“ ukládá členským státům na vnitrostátní úrovni reformovat systémy výzkumu a inovací, zajistit dostatečný počet absolventů v technických oborech a zaměřit se na vznik takových školních vzdělávacích programů, které budou podporovat kreativitu a nové přístupy. Dále klást důraz na investice do znalostí.

Iniciativa „Mládež v pohybu“ ukládá členským státům podporovat uznávání neformálního a informálního učení, zahájit rámcové politiky pro zaměstnanost mládeže. Na vnitrostátní

³¹ EC. EUROPA. *Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění – EVROPA 2020*. [on line]. poslední revize 10.4.2011 [cit. 2011-12-12]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_CS_ACT_part1_v1.pdf>.

úrovni zajistit účinné investice do systémů vzdělávání a odborné přípravy na všech úrovních. Zvýšit otevřenost a význam vzdělávacích systémů pomocí vytvoření národních rámců kvalifikací s akcentem na zacílení vzdělávání s ohledem na potřeby pracovního trhu.

Iniciativa „Program pro nové dovednosti a pracovní místa“ chce vytvořit tlak na jednotlivé členské státy, aby zvýšily spolupráci ve vzdělávání a odborné přípravě, tj. **maximálně přiblížit národní vzdělávací systémy**. Cílem je vyvinout společný jazykový a operativní nástroj pro vzdělávání či odbornou přípravu a praxi tzv. Evropský rámec dovedností, schopností a pracovních míst. Na vnitrostátní úrovni pak provádět programy pro dosažení flexikurity. Silným tlakem pak zajistit, aby vzniklo trvalé propojení mezi oblastí vzdělávání či odborné přípravy a světem trhu práce, především pomocí zapojení sociálních partnerů do vytváření plánů vzdělávání a odborné přípravy.

Materiál v závěru konstatuje, že v rámci Evropské unie má asi 80 milionů osob nízké nebo jen základní dovednosti, z celoživotního učení ovšem těží především vzdělanější občané. **Do roku 2020 bude poptávka po vysoké kvalifikaci v řádu o 16 milionů pracovních míst vyšší, naopak poptávka po silách s nízkou odborností klesne zhruba o 12 milionů pracovních míst.**³²

V roce 2008 vydalo Evropské středisko pro rozvoj odborné přípravy (CEDEFOP) střednědobou prognózu *Budoucí kvalifikační potřeby v Evropě pro léta 2006-2015*. Konstatuje, že v dotčeném období vzroste počet nově vytvořených pracovních míst o více než 13 milionů. Kromě nárůstu v tržních službách, dojde k nárůstu i v netržních, včetně školství.)³³ Je zřejmé, že strukturální změny trhu práce jsou neodvratné a nutnost implementace strategií celoživotního učení a vzdělávacích politik zaměřených na flexibilitu je prioritní. Tato situace nese politické důsledky nejen pro vzdělávání a odbornou přípravu, aktivní a pasivní opatření na trhu práce, ale také na migraci, mobilitu pracovních sil a sociální politiku. Tento stav dle autorů vyžaduje zlepšení vládnutí v evropském prostoru.

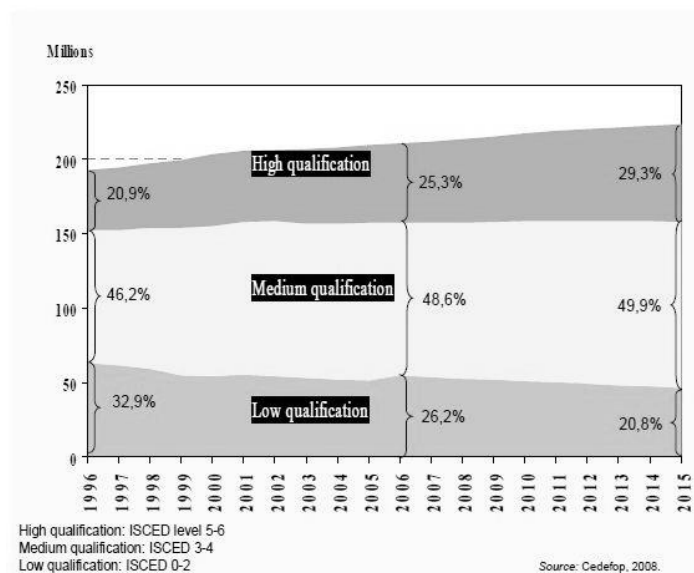
Z prognózy je jasně patrné, že trend vzrůstajících požadavků na kvalifikaci je jednoznačný, z této situace budou profitovat lidé s vysokou či střední kvalifikací, včetně odborného vzdělání. Proaktivní politiky (lze chápat i jako politiky s připravenými

³² EC. EUROPA. *Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění – EVROPA 2020*. [on line]. poslední revize 10.4.2011 [cit. 2011-12-12]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_CS_ACT_part1_v1.pdf>.

³³ CEDEFOP – Evropské středisko pro rozvoj odborné přípravy. *Budoucí kvalifikační potřeby v Evropě: Střednědobá prognóza*. [on line]. poslední revize 14.6.2011 [cit. 2011-12-10]. Dostupné z: <http://www.cedefop.europa.eu/etv/Upload/Information_resources/Bookshop/485/4078_en.pdf>.

vzdělávacími strategiemi) kladoucí důraz na vzdělávání a odbornou přípravu fungují jako prevence před krizovým vývojem nebo špatně zvoleným typem kvalifikace.

Graf č. 2 – Požadavky na kvalifikaci dle úrovně kvalifikace v letech 1996 - 2015 v EU -25, Norsko a Švýcarsko

Zdroj: Cedefop – Evropské středisko pro rozvoj odborné přípravy, 2008

2.4 Strategické dokumenty vzdělávání ve vybraných zemích

Převážná většina vzdělávacích systémů v ostatních zemích světa je konstruována vertikálně s logickým rozdělením dle věkových kohort. V zásadě se liší mírou centralizace, resp. decentralizaci v rámci školské správy, resp. mírou zásahu samosprávy. Podstatným parametrem je původ zřizovatelů. Obecně lze konstatovat, že ve většině vzdělávacích systémů světa převažuje ve zřizovatelských formách stát. Podíl nestátních škol je menšinový. Dalším souvisejícím znakem je efektivita vzdělávání, kterou lze měřit různými parametry. Právě vyhodnocování takových výstupů by mělo vést vlády (nebo jiné vrcholové orgány států) k reakci a odpovědnému rozhodování. U níže uvedených zemí byla detekována existence strategických dokumentů vzdělávání a jejich základní obsah či zaměření opatření.

Austrálie

První snahy o vytvoření centrálního vzdělávacího plánu probíhaly od roku 1980, avšak po roce 1991 po neúspěšných snahách a nenalezení konsensu byly opuštěny. Teprve v roce 2006

po nástupu liberálního předsedy vlády Johna Howarda, byly obnoveny snahy o jeho vytvoření. V roce 2008 pověřila australská vláda čtyři vědce, kteří se zabývají hlavními okruhy kurikula. V roce 2009 založila vláda speciální instituci – *Úřad pro australské vzdělávání, hodnocení a podávání zpráv (ACARA)*. Jedná se o nezávislý orgán, který odpovídá za rozvoj národního kurikula, národní hodnotící program a vnitrostátní osobní data v systémech vzdělávání. Tento orgán zároveň kontroluje postupný vznik *Národního kurikula*, které je výhradně zaměřeno na definici požadavků v jednotlivých předmětech. V současné době je zrealizována první fáze pro okruhy: angličtina, matematika, věda a historie. Ve druhé fázi budou realizovány cizí jazyky, zeměpis a umění. Ve třetí, poslední, pak tělovýchova, informační technologie, design, ekonomika, obchod a občanství. Jeho dokončení se předpokládá v roce 2013.)³⁴⁾³⁵⁾

Anglie, Wales a Severní Irsko

Velká reforma směrem k celonárodním osnovám základních a středních škol proběhla v roce 1988. Součástí této reformy byla i tvorba národního kurikula, jehož hlavním cílem bylo sjednotit obsah učiva na školách mj. proto, aby bylo možné sestavit objektivní žebříček úspěšnosti jednotlivých škol. Materiál se věnoval hlavním cílům a účelům vzdělávání, jednotlivým stupňům vzdělávací soustavy, hodnocení, nežádoucím účinkům i diskusi o jeho vývoji. V letech 1997 a 2002 proběhla revize školské legislativy. V roce 2010 vyhlásila vláda prostřednictvím státního tajemníka pro vzdělávání revizi národního kurikula a stanovila harmonogram tvorby nového dokumentu, který vzniká v letech 2011 – 2014, přičemž by měl vstoupit v platnost spolu s novým zákonem v září 2014.)³⁶⁾

Bangladeš

Ještě v době, kdy bylo území dnešního Bangladěše součástí východního Pákistánu, byla založena již v roce 1954 nezávislá organizace *Rada pro národní kurikulum a učebnice (NCTB)*. Jejím hlavním úkolem byla formulace národního kurikula a tvorba učebnic a učebních textů. V průběhu dalších let docházelo k organizačnímu přeskupení tohoto orgánu, ale jeho cíl v zásadě zůstával stejný, a to průběžně formulovat a aktualizovat národní

³⁴ ACARA. *Národní kurikulum Austrálie*. [on line]. poslední revize 19.10.2011 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <<http://www.acara.edu.au/curriculum.html>>.

³⁵ WIKIPEDIA – otevřená encyklopedie. *Národní kurikulum Austrálie*. [on line]. poslední revize 8.5.2009 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <[http://en.wikipedia.org/wiki/National_Curriculum_\(Australia\)](http://en.wikipedia.org/wiki/National_Curriculum_(Australia))>.

³⁶ ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Struktury systémů vzdělávání, profesní přípravy a vzdělávání dospělých v Evropě – Spojené království – Anglie, Wales a Severní Irsko*. Praha: Eurydice - Ústav pro informace ve vzdělávání, 2005.

kurikulum. Tento nejvyšší dokument se zabýval především osnovami škol, a tvorbou, vydáváním a distribucí učebnic a učebních textů do škol na základní a střední úrovni vzdělávání. Průběžným výstupem uvedeného orgánu jsou také zprávy o stavu a rozvoji školství v Bangladéši, které obsahují doporučení pro další rozvoj. V roce 1981 vzniklo jako oddělení ministerstva školství *Centrum pro rozvoj národního kurikula*, které má za úkol průběžnou konsolidaci vzdělávacího systému na všech úrovních, včetně odborné přípravy pedagogů. Jeho úkolem je zároveň vyhodnocovat vzdělávací programy a zajistit jejich kvalitní implementaci.)³⁷

Finsko

Jak opakovaně ukazují mezinárodní srovnání a hodnocení, má Finsko velmi úspěšný a efektivní vzdělávací systém. Základ své kvality staví na vzdělávací rovnosti. Kvalitu vzdělávání a vědy považuje za klíčové při dalším rozvoji země. V roce 2010 přijala finská vláda dokument *Vzdělávání a výzkum v letech 2011 – 2016*, tento dokument je součástí *Plánu rozvoje Finska*, který je aktualizován pravidelně po pěti letech. Aktuální dokument si vytknul za cíl prostřednictvím jednotlivých opatření omezit chudobu a sociální nerovnosti, redukovat vyloučení, konsolidovat veřejné finance, udržet hospodářský růst a zaměstnanost a posílit konkurenceschopnost. Konkrétními cíli je, např. zvýšení podílu vysokoškolsky vzdělaných mladých lidí nebo snížení genderových rozdílů. Velká část materiálu se věnuje terciárnímu vzdělávání a výzkumu, zvláštní část tvoří polytechnické školy, kterým jsou stanovována velmi detailní opatření dalšího rozvoje.)³⁸

Druhou významnou strategií vzdělávání je *Učení a kompetence 2020*, kterou vydala *Finská národní rada pro vzdělávání*. Tento dokument pojmenoval sedm základních linií, které je třeba rozvíjet v horizontu roku 2020:

- vzdělávání prostřednictvím informací,
- základní stavební kámen národa = intelektuální úroveň,
- vzdělávací rovnost mezi ženami a muži,
- Finsko = země s rozvojem učení a kultury,
- dobré vzdělávání = dobrá obec,
- posílení kompetencí pedagogů,

³⁷ WIKIPEDIA – otevřená encyklopedie. *Národní kurikulum Bangladéše*. [on line]. poslední revize 24.3.2010 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/National_Curriculum_and_Textbook_Board>.

³⁸ MINISTRY OF EDUCATION AND CULTURE. *Vzdělávání a výzkum v letech 2011 – 2016 ve Finsku*. [on line]. poslední revize 13.5.2010 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/okm03.pdf?lang=en>>.

- stále hodnocení vzdělávání a učení.

Finsko nepodceňuje práci se vzdělávacími strategiemi ani na regionální úrovni. Zemi tvoří 18 regionů, v jejich čele stojí Regionální rady regionu. Tento orgán má pouze dvě, ale velmi významné funkce: regionální rozvoj a regionální územní plánování ve všech oblastech. V roce 2002 schválilo finské ministerstvo školství pro regiony *Regionální strategii pro vzdělávání a výzkum do roku 2013*. Cílem je zvýšit kvalitu vzdělávání a výzkumu na území celého státu, zároveň sladuje cíle jednotlivých regionálních politik s cíli stanovenými na národní úrovni. Inovační schopnost a vitalita regionů určuje mezinárodní konkurenceschopnost země. Materiál zavádí nové systémové územní hodnocení škol, které má identifikovat aktuální problémové body. Dále popisuje způsob spolupráce mezi školami a regionálními průmyslovými výrobci a dalšími zaměstnavateli.)³⁹⁾⁴⁰⁾

Indie

V Indii byla ustavena *Národní rada pro výzkum, vzdělávání a odbornou přípravu (NCERT)*. Jedním z jejich úkolů je vytváření strategických materiálů pro vzdělávání. Hlavním strategickým materiálem je *Národní rámcový program*, který byl schválen vládou v roce 2005. Dokument vychází z vládních zpráv o vzdělávání a materiálu *Národní politika vzdělávání pro léta 1986 – 1992*. Dalším pramenem vzniku byly veřejné skupinové diskuse. Většina opatření se zaměřuje na venkovské školy a cíle jsou směřovány k jednotnosti osnov a učebních materiálů. Dokument je rozdělen do pěti částí: perspektiva, učení a poznání, učivo a jeho hodnocení, škola pro životní prostředí a systémové reformy. Naplňování tohoto dokumentu kontrolují *Okresní ústavy vzdělávání a odborné přípravy*.⁴¹⁾

Skotsko

Hlavním dokumentem pro oblast vzdělávání je *Národní kurikulum pro skotské školy*. Materiál obsahuje postupy ve vzdělávání pro věkovou kohortu žáků a studentů od tří do osmnácti let. Dokument vznikl na základě tzv. Národní diskuse o výchově, která trvala dva roky. Jeho výsledná verze byla přijata v roce 2004 pod názvem *Vzdělání pro znamenitost (Curriculum for Excellence)* a je zaměřeno především na transformaci vzdělávání. Materiál

³⁹⁾ OPETUSHALLITUS UTBILDNINESSTYRELSEN – Rada pro vzdělávání Finska. *Učení a kompetence 2020 – strategie Finska*. [on line]. poslední revize 20.5.2011 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <http://www.oph.fi/english/publications/2011/learning_and_competence_2020>.

⁴⁰⁾ PLANIPOLIS. IIEP. UNESCO. *Regional strategy for education and research up to 2013*. [on line]. poslední revize 24.8.2011 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <http://planipolis.iiep.unesco.org/upload/Finland/Finland_Regional_Strategy_Education_Research_2013.pdf>.

⁴¹⁾ WIKIPEDIA – otevřená encyklopedie. *Národní rámcový program Indie*. [on line]. poslední revize 24.3.2010 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <[http://en.wikipedia.org/wiki/National_Curriculum_Framework_\(NCF_2005\)](http://en.wikipedia.org/wiki/National_Curriculum_Framework_(NCF_2005))>.

vytyčuje čtyři základní účely vzdělávání: úspěšný student, sebevědomá individualita, zodpovědný občan a efektivní poplatník. Kritika, která se na materiál snesla především od odborníků a pedagogů, směřuje na příliš obecnou formulaci cílů.)⁴²

Slovinsko

Tato země velmi podporuje směr k vytvoření znalostní společnosti. Právě znalosti mají podle slovinských vzdělávacích cílů být klíčem k rozvoji. Základními principy vzdělávacího systému jsou rovné příležitosti, vysoká kvalita vzdělávání na jednotlivých školách s podporou otevřeného a kritického myšlení, respekt k různým kulturám a stálé sledování mezinárodních srovnání. Slovinský vzdělávací systém prošel reformou, která byla založena právě na rovné příležitosti, možnosti volby, kvality vzdělávání, zvýšení autonomie škol a pedagogů, pluralitě kultur a celoživotnímu učení. Slovinské vzdělávání nemá samostatný strategický dokument, klíčové výzvy vzdělávání obsahuje dokument *Rozvojová strategie Slovinska*. Obsahuje tyto základní cíle:

- zvýšit procento populace dokončující čtyřleté středoškolské vzdělávací programy,
- zvýšit procento mladých, kteří chtějí absolvovat odborné vzdělávací programy,
- zvýšit procento vysokoškolsky vzdělaných lidí,
- zvýšit funkční gramotnost populace,
- podporovat spolupráci mezi poskytovateli vzdělání a zaměstnavateli, s participací zaměstnavatelů přímo na vzdělávacím programu,
- zvýšit procento nábora do programů vzdělávání dospělých.)⁴³

3 Legislativní rámec strategií vzdělávání v České republice

Práce řeší problematiku existence a vzniku strategií vzdělávání v České republice, konkrétně identifikaci potřebnosti Národního programu vzdělávání. S ohledem na tento cíl je nezbytné sledovat legislativní rámec strategií vzdělávání v České republice.

⁴² WIKIPEDIA – otevřená encyklopedie. *Curriculum for Excellence – kurikulum pro skotské školy*. [on line]. poslední revize 20.6.2010 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Curriculum_for_Excellence>.

⁴³ RVP. *Základní informace o vzdělávacím systému ve Slovinsku*. [on line]. poslední revize 10.8.2011 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/1239/VZDELAVACI-SYSTEM-VE-SLOVINSKU.html/>>.

3.1 Legislativní rámec v letech 1989 – 2004

Přirozeným milníkem v čase v kontextu analýzy a hodnocení strategií vzdělávání se stal rok 1989 s ohledem na vznik nových, demokratických podmínek pro vzdělávání. Tyto změny byly velmi zásadní, rychlé a vyžadovaly plné nasazení všech pracovníků ve školství. V souvislosti se změnou politických poměrů dochází k rozsáhlým personálním změnám na řídicích pozicích ředitelů škol. „Důležitou roli v řízení školských institucí sehrála v letech 1990 - 1992 rozsáhlá obměna řídicích pracovníků na všech stupních řízení. Řídicí personál školských organizací byl vyměněn prakticky úplně, ve školách se obměnilo 75 – 90 % vedoucích pracovníků.“⁴⁴

V tomto období byla legislativní úprava oblasti vzdělávání roztržena do několika zákonných a několika desítek podzákonných norem. Jedna část zákonů řešila problematiku pedagogickou, tj. zaměření na výchovu, vzdělávání, popis soustavy škol a školských zařízení. Druhá část zákonů pak vlastní školskou správu, vazby a právní odpovědnosti orgánů státní správy, samosprávy, ředitelů škol a školských zařízení. Podrobně byl řešen vlastní výkon státní správy a samosprávy ve školství. Celý systém tak působil značně nepřehledně až dichotomicky i pro vlastní aktéry procesu.

Za stěžejní lze považovat zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon), zákon č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních a zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství.

Při pohledu na zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon), z úhlu vytyčení či naznačení strategií nebo strategických postupů lze konstatovat, že tato právní norma je velmi omezená. Pouze v § 1 konstatuje, že: „Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy odpovídá za koncepci, stav a rozvoj výchovně vzdělávací soustavy.“⁴⁵ Na základě této formulace je možné volně dovozovat, že koncepce by měla být formulována a provedena v písemné formě. Nelze však vysledovat jakýkoliv hierarchický či časový proces jak, kdy, kým a v jaké formě má být koncepce zpracována, její dopad či závaznost, provázanost na ostatní dokumenty ve školství. Jediným opravdu relevantním údajem je odpovědná instituce, a to Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, jako ústřední orgán státní správy na úseku školství. V § 4 je pak konstatováno, že:

⁴⁴ Slavíková, L., Karabec, S., Murden, B., aj. *Ředitel školy – leader a manažer* Praha: b. n., 2003. ISBN 80-239-2209-2.

⁴⁵ Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních. In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 1984, částka 58, s. 110 – 124. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=29/1984&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

„Ve školách, které jsou součástí soustavy základních a středních škol, mají občané právo na bezplatné vzdělání. V soukromých a církevních školách se může právo na vzdělání zajišťovat za úplatu.“⁴⁶ Tato právní formulace volně přejatá z Ústavy České republiky má obecnou platnost, která může mít vliv při stanovování dalších strategií ve vzdělávání.

Při studiu zákona č. 76/1978 Sb., školských zařízení, z úhlu vytyčení či naznačení strategií nebo strategických postupů lze konstatovat, že tato právní norma takový prvek zcela postrádá. Omezuje se na prostou definici vymezeného právního prostoru a řeší provozní terminologii fungování předškolních zařízení a školských zařízení.

Při studiu zákona č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, z úhlu vytyčení či naznačení strategií nebo strategických postupů lze konstatovat, že tato právní norma takový prvek opět zcela postrádá. Norma řeší rozdělení správních činností mezi státní správu a samosprávu, vymezuje pozici ředitele, obecního úřadu s rozšířenou působností, krajských úřadů a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. V samostatné části pak řeší síť škol, předškolních zařízení a školských zařízení, následně výkon samosprávy ve školství a činnost České školní inspekce. Jediným částečně „strategickým“ krokem, který byl začleněn do zákona při jedné z novel je existence a způsob fungování rad škol.

Při studiu zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách z úhlu vytyčení či naznačení strategií nebo strategických postupů lze konstatovat, že tato právní norma takový prvek také zcela postrádá. Upravuje pouze celospolečenské cíle a fungování vysokých škol a univerzit. Vymezuje kompetence vysokých škol v oblasti státní správy. Stanovuje druhy vysokých škol, jejich hospodaření a financování, povinnosti studujících atd.

S ohledem na výše uvedené je zřejmé, že strategie vzdělávání v tomto období zůstaly bez konkrétních legislativních úprav a vymezení. Jejich vznik byl tak determinován pouze odborně - akademickými snahami jednotlivců či menších skupin s tlakem na odpovědné demokratické instituce, kterými jsou Poslanecká sněmovna Parlamentu či později Senát Parlamentu České republiky nebo Vláda České republiky.

⁴⁶ Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních. In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 1984, částka 58, s. 110 – 124. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=29/1984&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

3.2 Legislativní rámec po roce 2004

Přelomovým dokumentem v oblasti školské legislativy se stal zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Tato legislativní norma je psána již čistě „demokratickým“ jazykem, bez politických tendenčních tlaků určitého politického světónázoru. Česká republika byla poslední postkomunistickou zemí ve střední Evropě, která měla školský zákon ještě z doby komunistické vlády. Tato obsahově i paragrafově objemná právní norma přinesla sloučení čistě školských norem s oblastmi státní správy a samosprávy ve školství. Ve srovnání s předchozími právními normami, které byly zaměřeny především na školské instituce, přenáší důraz na vzdělávací proces. Objevuje nový přístup ke kurikulárním materiálům, zejména s fakultativní možností dotváření způsobu vzdělávání přímo ve školách dle určitých kodifikovaných státních mantinelů. Některá její ustanovení nabyla účinnosti až v průběhu let 2005, resp. 2006.

Z pohledu vytyčení či naznačení strategií nebo strategických postupů je zákon pro tuto práci zcela fundamentální. V několika významových strategických etážích se přístupům a postupům věnuje jeho úvodní část. Konkrétně §§ 1 až 5, které na sebe myšlenkově navazují:

„§ 1 Předmět úpravy

Tento zákon upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a některé jiné vzdělávání ve školách a školských zařízeních, stanoví podmínky, za nichž se vzdělávání a výchova (dále jen "vzdělávání") uskutečňuje, vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání a stanoví působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství.“⁴⁷

Všeobecný úvodní paragraf naznačuje propojení dvou oblastí, které byly před účinností tohoto zákona upraveny dvěma samostatnými právními předpisy. Již úvodní věta tohoto zákona tyto dvě oblasti úpravy sceluje. Obsahuje nejen sdělení o úpravě podmínek, za nichž se uskutečňuje vzdělávání na předškolních, základních, středních, vyšších odborných školách a školských zařízeních, ale také stanovuje působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství. Zákon navíc nově vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání. Zákon obsahuje dva pojmy vzdělávání a vzdělání, přičemž vzdělávání chápeme jako určitý dlouhodobý proces a vzdělání jako výstup z procesu či jeho

⁴⁷ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 2004, částka 190, s. 10262 – 10324. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <<http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>>.

výsledek, do určité míry měřitelný na trhu práce. Zde nalézáme určitou diskrepanci vůči čl. 33 Listiny základních práv a svobod, která stanovuje: „Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon. Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách. Zřizovat jiné školy než státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem; na takových školách se může vzdělání poskytovat za úplatu. Zákon stanoví, za jakých podmínek mají občané při studiu právo na pomoc státu.)⁴⁸ Vzdělání, tedy výstup z procesu vzdělávání nelze každému občanovi zaručit. V tomto kontextu je třeba pojem vzdělání z Listiny základních práv a svobod vnímat z pohledu tohoto zákona jako vzdělávání.

„§ 2 Zásady a cíle vzdělávání

(1) Vzdělávání je založeno na zásadách:

- a) rovného přístupu každého státního občana České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana,
- b) zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce,
- c) vzájemné úcty, respektu, názorové snášenlivosti, solidarity a důstojnosti všech účastníků vzdělávání,
- d) bezplatného základního a středního vzdělávání státních občanů České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ve školách, které zřizuje stát, kraj, obec nebo svazek obcí,
- e) svobodného šíření poznatků, které vyplývají z výsledků soudobého stavu poznání světa a jsou v souladu s obecnými cíli vzdělávání,
- f) zdokonalování procesu vzdělávání na základě výsledků dosažených ve vědě, výzkumu a vývoji a co nejširšího uplatňování účinných moderních pedagogických přístupů a metod,
- g) hodnocení výsledků vzdělávání vzhledem k dosahování cílů vzdělávání stanovených tímto zákonem a vzdělávacími programy,

⁴⁸ Zákon č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod. In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 1993, částka 1, s. 17 – 23. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=2/1993&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

h) možnosti každého vzdělávat se po dobu celého života při vědomí spoluodpovědnosti za své vzdělávání.

(2) Obecnými cíli vzdělávání jsou zejména

g) získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházející ze zásad trvale udržitelného rozvoje a o bezpečnosti a ochraně zdraví.

(3) Vzdělávání poskytované podle tohoto zákona je veřejnou službou.“⁴⁹

Ustavení tohoto paragrafu je v zásadě rozděleno mezi dvě velmi významově odlišné kategorie, a to zásady a cíle. Zásady jsou vnímány jako dlouhodobé, konzistentní přístupy vůči nějaké věci či systému. Většinou jsou vnímány ve spojení s hodnotami, morálkou, společenskými a konzervativními postoji. Z textu § 2 odst. 1 i s ohledem na toto vymezení je zřejmé, že zákon čerpá z Listiny základních práv a svobod, Úmluvy o právech dítěte ve smyslu doporučení Výboru Organizace spojených národů pro práva dítěte. Velmi podstatným zákonným vymezením je skutečnost, že vzdělávání bude zohledňovat vzdělávací potřeby jednotlivce. Tedy evidentní akcent na zohlednění jedinečnosti každého jedince. Ustanovení tohoto paragrafu se také vyrovnává se skutečností, že Česká republika je součástí Evropské unie. V písmenu f) pak stát de facto zavazuje sám sebe ke **zdokonalování procesu s ohledem na aktuální výsledky vědy a výzkumu, a uplatňování moderních pedagogických přístupů a metod. V písmenu g) pokračuje významnost sdělení, kdy stát zavazuje hodnotit výsledky vzdělávání ve vazbě na vzdělávací cíle a vzdělávací programy.** Zákon dále slovně jasně predikuje ustanovení možnosti vzdělávat se po dobu celého života jedince, tzn. celoživotní učení.

V § 1 odst. 2 jsou formulovány obecné cíle, které vycházejí, resp. respektují, rozhodnutí Rady Evropského společenství 63/266/EEC ze dne 2. dubna 1963, kterým stanoví obecné zásady zavádění společné politiky odborného vzdělávání. Součástí cílů je, aby si jedinec osvojil schopnosti učení v průběhu celého života. Je zdůrazněn cíl vzdělávání, tedy vzdělání, tj. ukončení určitého stupně, který je definován např. jako studijní program. Dalším z cílů kromě přirozené rovnosti pohlaví, je akcent na osvojení si pravidel a zásad vycházejících z evropské integrace, tedy zdůraznění společného evropského prostoru. Podobně aktuální je budování vztahu k životnímu prostředí v rámci zásad trvale udržitelného rozvoje.

Závěrečné paragrafové konstatování je velmi podstatné a aktéry vzdělávacího procesu v tomto kontextu často dostatečně nevnímané § 2 odst. uvádí, že **vzdělávání je veřejnou**

⁴⁹ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 2004, částka 190, s. 10262 – 10324. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <<http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>>.

službou. Zákonodárce jistě v tomto případě neměl na mysli výkon ve smyslu zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Veřejnou službou je míněna otevřenost, bezplatnost, způsob přístupu, veřejná kontrolovatelnost a možnost úpravy na základě společenských požadavků při fungování školy či školského zařízení.

„§ 3 Vzdělávací programy

(1) **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen "ministerstvo") zpracovává Národní program vzdělávání, projednává jej s vybranými odborníky z vědy a praxe, s příslušnými ústředními odborovými orgány, příslušnými organizacemi zaměstnavatelů s celostátní působností a s kraji a předkládá jej vládě k projednání. Vláda předkládá Národní program vzdělávání Poslanecké sněmovně a Senátu Parlamentu ke schválení. Národní program vzdělávání rozpracovává cíle vzdělávání stanovené tímto zákonem a vymezuje hlavní oblasti vzdělávání, obsahy vzdělávání a prostředky, které jsou nezbytné k dosahování těchto cílů. Národní program vzdělávání ministerstvo zveřejňuje vždy způsobem umožňujícím dálkový přístup.**

(2) Pro každý obor vzdělání v základním a středním vzdělávání a pro předškolní, základní umělecké a jazykové vzdělávání se vydávají rámcové vzdělávací programy. Rámcové vzdělávací programy vymezují povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání; jsou závazné pro tvorbu školních vzdělávacích programů, hodnocení výsledků vzdělávání dětí a žáků, tvorbu a posuzování učebnic a učebních textů a dále závazným základem pro stanovení výše finančních prostředků přidělovaných podle § 160 až 162.

(3) Vzdělávání v jednotlivé škole a školském zařízení se uskutečňuje podle školních vzdělávacích programů.

(4) Vyšší odborné vzdělávání v každém oboru vzdělání v jednotlivé vyšší odborné škole se uskutečňuje podle vzdělávacího programu akreditovaného podle § 104 až 106.

(5) Soustavu oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání a podmínky zdravotní způsobilosti uchazeče ke vzdělávání stanoví vláda nařízením po projednání s příslušnými ústředními odborovými orgány, příslušnými organizacemi zaměstnavatelů s celostátní působností a kraji.“⁵⁰

Tento zákon zavádí zcela nový pojem - **Národní program vzdělávání**, velmi přesně definuje důležitý procesuální faktor a zákonný postup k dosažení přijetí takového dokumentu.

⁵⁰ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 2004, částka 190, s. 10262 – 10324. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <<http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>>.

Bohužel podrobnější představu o jeho obsahu zákon neuvádí a neukládá ani přijetí podzákonné normy. Národní program vzdělávání by měl dále rozpracovávat cíle vzdělávání uvedené v § 2, potud je definice zřejmá. Dále má vymezit hlavní **oblasti vzdělávání, obsahy vzdělávání a prostředky, které jsou nezbytné k dosahování těchto cílů.** Pod tímto vymezením si lze představit širokou škálu nástrojů a opatření. **Zdaleka se nemusí jednat pouze o nástroje směřující ke kurikulární podobě tohoto dokumentu, pod slovním spojením „prostředky, které jsou nezbytné k dosahování těchto cílů“ si je možné představit i materiální a technické vybavení a prostředky, které školství využívá, personální obsazení atd.**

Jak vyplývá ze stanoviska Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky k Národnímu programu vzdělávání prezentovaného v rámci odborného semináře k reformě vzdělávání v Libereckém kraji v únoru 2011 není vyjasněna představa o optimálnosti aktuálního zákonného vymezení Národního programu vzdělávání – viz příloha č. 2.

Další část paragrafu se věnuje poměrně jednoznačnému vymezení rámcových vzdělávacích programů a jejich působení na jednotlivé školy a školská zařízení. Odlišně jsou upraveny vzdělávací programy vyšších odborných škol, neboť se jedná o terciární vzdělávání. Tato právní úprava zároveň sjednotila studijní a učební obory do jedné kategorie, a to na obory vzdělání. Tento krok přispěl k přehlednosti a Ministerstvo práce a sociálních věcí tak mohlo navázat katalogem povolání, který zpřehlední kvalifikační strukturu s ohledem na trh práce.

„§ 4 Rámcové vzdělávací programy

(1) Rámcové vzdělávací programy stanoví zejména konkrétní cíle, formy, délku a povinný obsah vzdělávání, a to všeobecného a odborného podle zaměření daného oboru vzdělání, jeho organizační uspořádání, profesní profil, podmínky průběhu a ukončování vzdělávání a zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů, jakož i podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a nezbytné materiální, personální a organizační podmínky a podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví. Podmínky ochrany zdraví pro uskutečňování vzdělávání stanoví ministerstvo v dohodě s Ministerstvem zdravotnictví.

(2) Rámcové vzdělávací programy musí odpovídat nejnovějším poznatkům:

- a) vědních disciplín, jejichž základy a praktické využití má vzdělávání zprostředkovat, a
- b) pedagogiky a psychologie o účinných metodách a organizačním uspořádání vzdělávání přiměřeně věku a rozvoji vzdělávaného.

Podle těchto hledisek budou rámcové vzdělávací programy také upravovány. Tvorbu a oponenturu rámcových vzdělávacích programů zajišťují příslušná ministerstva prostřednictvím odborníků vědy a praxe, včetně pedagogiky a psychologie.

(3) Rámcové vzdělávací programy vydává ministerstvo po projednání s příslušnými ministerstvy. Rámcové vzdělávací programy pro zdravotnické obory vydává ministerstvo po projednání s Ministerstvem zdravotnictví. Rámcové vzdělávací programy zaměřené na přípravu k výkonu regulovaného povolání vydává ministerstvo po projednání s příslušným uznávacím orgánem. Rámcové vzdělávací programy pro obory vzdělání ve školách v působnosti Ministerstva obrany, Ministerstva vnitra a Ministerstva spravedlnosti vydávají tato ministerstva po projednání s ministerstvem. Rámcové vzdělávací programy pro odborné vzdělávání projednají ministerstva před jejich vydáním s příslušnými ústředními odborovými orgány, příslušnými organizacemi zaměstnavatelů s celostátní působností a kraji.

(4) Rámcové vzdělávací programy je možné v závažných případech měnit, a to s účinností nejdříve od začátku následujícího školního roku, pokud nejde o změny vyplývající z platných právních předpisů. V takovém případě ministerstvo, které rámcový vzdělávací program vydalo, zveřejní změnu s dostatečným časovým předstihem.

(5) Rámcové vzdělávací programy a jejich změny zveřejňují ministerstva, která je vydala, vždy způsobem umožňujícím dálkový přístup.“⁵¹

Rámcové vzdělávací programy vytváří základní, podstatné a závazné mantinely pro školní vzdělávací programy. Vymezuje konkrétní cíle, formy, délku a povinný obsah vzdělávání. Rámcové vzdělávací programy zaručují zachování kompatibility nejdůležitějších informací vzdělání pro absolventy konkrétních školních vzdělávacích programů škol z různých míst České republiky. Rámcové vzdělávací programy vycházejí z rozhodnutí Rady Evropského společenství 63/266/EEC ze dne 2. dubna 1963, kterým stanoví obecné zásady zavádění společné politiky odborného vzdělávání. Dotčená zákonná norma naznačuje propojení mezi rámcovými vzdělávacími programy a výdaji na vzdělávání v příslušném oboru vzdělání. Z normy je patrné přirozené provázání s dalšími resorty při řešení rámcových vzdělávacích programů na zdravotnických a dalších školách. Rámcové vzdělávací programy projednává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky s kraji. V odst. 4 je uvedeno, že rámcové vzdělávací programy nejsou neměnné, neboť se poznatky stále velmi rychle vyvíjejí, změny je však třeba oznámit s dostatečným časovým předstihem.

⁵¹ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 2004, částka 190, s. 10262 – 10324. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <<http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>>.

„§ 5 Školní vzdělávací programy

(1) Školní vzdělávací program pro vzdělávání, pro nějž je podle § 3 odst. 2 vydán rámcový vzdělávací program, musí být v souladu s tímto rámcovým vzdělávacím programem; obsah vzdělávání může být ve školním vzdělávacím programu uspořádán do předmětů nebo jiných ucelených částí učiva (například modulů).

(2) Školní vzdělávací program pro vzdělávání, pro nějž není vydán rámcový vzdělávací program, stanoví zejména konkrétní cíle vzdělávání, délku, formy, obsah a časový plán vzdělávání, podmínky přijímání uchazečů, průběhu a ukončování vzdělávání, včetně podmínek pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, označení dokladu o ukončeném vzdělání, pokud bude tento doklad vydáván. Dále stanoví popis materiálních, personálních a ekonomických podmínek a podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví, za nichž se vzdělávání v konkrétní škole nebo školském zařízení uskutečňuje.

(3) Školní vzdělávací program vydává ředitel školy nebo školského zařízení. Školní vzdělávací program ředitel školy nebo školského zařízení zveřejní na přístupném místě ve škole nebo školském zařízení; do školního vzdělávacího programu může každý nahlížet a pořizovat si z něj opisy a výpisy, anebo za cenu v místě obvyklou může obdržet jeho kopii. Poskytování informací podle zákona o svobodném přístupu k informacím tím není dotčeno.“⁵²

Z textu normy lze dovodit, že školní vzdělávací programy jsou aktivním pedagogickým dokumentem a nástrojem ke zkvalitňování pedagogické práce. Příslušná škola podle něho realizuje výuku v příslušném oboru vzdělání. Tento dokument je upraven vždy podle konkrétních podmínek, potřeb, požadavků a cílů pedagogů, zákonných zástupců a zřizovatelů v příslušném místě a regionu. Pokud bychom měli posuzovat nadřizenost a podřízenost, pak školní vzdělávací program je jasně podřízený rámcovému vzdělávacímu programu. Jistě existují obory vzdělání, ve kterých je míra variability vyšší (např. základní škola), ale také obory vzdělání, kde je naopak velmi omezená (např. zdravotnické obory). Z praxe je známé, že soulad školního vzdělávacího programu s rámcovým vzdělávacím programem, resp. také cíli a zásady vzdělávání, kontroluje Česká školní inspekce.

⁵² Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 2004, částka 190, s. 10262 – 10324. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <<http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>>.

„§ 9 Dlouhodobé záměry

(1) Ministerstvo zpracovává dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky, projednává jeho návrh s příslušnými ústředními odborovými orgány, příslušnými organizacemi zaměstnavatelů s celostátní působností a s kraji, předkládá jej vládě ke schválení a zveřejňuje jej způsobem umožňujícím dálkový přístup. Vláda předkládá dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky Poslanecké sněmovně a Senátu Parlamentu k projednání.

(2) Krajský úřad zpracovává v souladu s dlouhodobým záměrem vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v kraji a předkládá jej ministerstvu k vyjádření. Část dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v kraji, týkající se vzdělávání ve školách a školských zařízeních zřizovaných krajem, předkládá rada kraje zastupitelstvu kraje ke schválení. Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v kraji je vždy zveřejňován způsobem umožňujícím dálkový přístup.

(3) Dlouhodobý záměr podle odstavce 2 obsahuje analýzu vzdělávací soustavy v kraji a stanovuje na základě předpokládaného demografického vývoje, vývoje na trhu práce a záměrů dalšího rozvoje kraje zejména cíle a úkoly pro jednotlivé oblasti vzdělávání, strukturu vzdělávací nabídky, především strukturu oborů vzdělání, druhů, popřípadě typů škol a školských zařízení a jejich kapacitu a návrh na financování vzdělávání a školských služeb v kraji.

(4) Dlouhodobé záměry se vyhodnocují a zpracovávají jednou za 4 roky postupem uvedeným v odstavcích 1 a 2.

§ 10 Výroční zprávy

(1) Ministerstvo zpracovává každoročně výroční zprávu o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky, předkládá ji vládě a zveřejňuje vždy způsobem umožňujícím dálkový přístup.

(2) Krajský úřad zpracovává každoročně výroční zprávu o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v kraji, předkládá ji zastupitelstvu kraje a ministerstvu a zveřejňuje vždy způsobem umožňujícím dálkový přístup.

(3) Ředitel základní, střední a vyšší odborné školy zpracovává každoročně výroční zprávu o činnosti školy za školní rok, zasílá ji zřizovateli a zveřejňuje vždy na přístupném místě ve škole. Do výroční zprávy může každý nahlížet a pořizovat si z ní opisy a výpisy, anebo za cenu v místě obvyklou může obdržet její kopii. Poskytování informací podle zákona o svobodném přístupu k informacím tím není dotčeno.

§ 11

Ministerstvo stanoví prováděcím právním předpisem rámcovou strukturu, obsah a postup zpracování dlouhodobých záměrů a výročních zpráv podle § 10 odst. 2 a 3 a termíny jejich předkládání a zveřejňování.“)⁵³

§§ 9 až 11 jsou typickým souborem nástrojů řízení vzdělávací soustavy. Jejich řešení probíhá nejen na úrovni národní, tj. přijímání Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky a Výroční zprávy o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky, ale i na úrovni územních samosprávných celků, tj. krajů, které přijímají Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy příslušného kraje a Výroční zprávu o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy příslušného kraje.

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky má za cíl udržet homogenost vzdělávacího systému jako celku, vymezuje priority na střednědobé období čtyř let (Původní doba, na kterou byl přijímán, byla novelou zákona prodloužena ze dvou na čtyři roky. I tak by bylo možné vést diskusi o pojetí střednědobosti na pouhé čtyři roky.) Definuje také způsob realizace vytyčených priorit atd.. Zároveň má formulovat hlavní koncepční záměry na další období pro oblast vzdělávací soustavy a jejího rozvoje.

Dlouhodobé záměry vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy jednotlivých krajů zajišťuje příslušný krajský úřad ve smyslu zákona č. 129/2000 Sb., o krajích, v platném znění. Tento dokument by měl obsahovat specifika jednotlivých krajů České republiky s přihlédnutím k demografické situaci, vzdělanostní struktuře, síti škol a školských zařízení, trhu práce, průmyslu, hospodářství a dalším specifickým. **Výrazným rozporem se stává skutečnost, kdy příslušný kraj by měl do Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy kraje zpracovat veřejné služby, které poskytují školy a školská zařízení jiných zřizovatelů, tj. obcí, svazku obcí, soukromých subjektů a církví. Tento stav je značně diskrepanční, neboť kraje nemohou v samostatné ani přenesené působnosti na tyto školy a školská zařízení nijak působit. Současný stav tak zapříčiňuje na některých místech značnou neefektivnost systému, kdy je optimalizována pouze část veřejných služeb. Dochází tak k celkovému rozvolnění sítě škol a školských zařízení.**

Obsah Dlouhodobých záměrů vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy může být spouštějícím kritériem při zápisu do školského rejstříku, závazným kritériem pro

⁵³ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 2004, částka 190, s. 10262 – 10324. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <<http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>>.

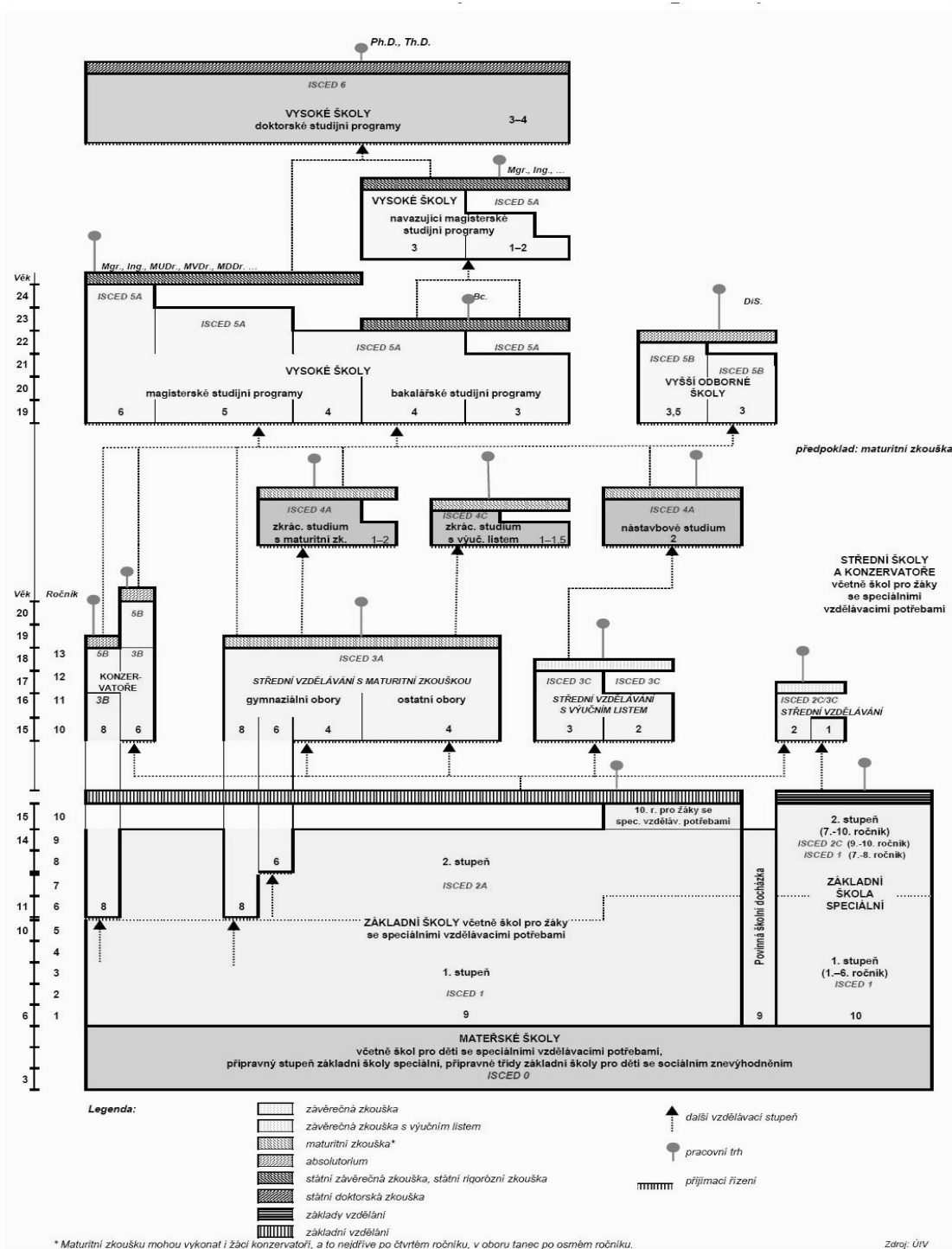
stanovování krajských normativů a rozhodujícím nástrojem pro další rozvoj vzdělávací soustavy.

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky, kterou musí Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky předkládat Vládě České republiky, se stává operačně-informativním dokumentem, ve které je uvedeno aktuální naplňování opatření z Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky. Tento postup je ve vertikální tendenci uplatňován vůči krajům, které vytvářejí Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy příslušného kraje i vůči ředitelům, kteří předkládají svým zřizovatelům a školským radám Výroční zpráva o činnosti školy (týká se pouze základních škol, středních škol a vyšších odborných škol).

3.3 Zhodnocení současného legislativního rámce a návrh opatření

V současné době oblast školství v zásadě upravuje šest základních zákonných předpisů kromě výše zmíněných, tj. zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, to jsou ještě zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo výchovy ve školských zařízeních a o preventivní výchovné péči ve školských zařízeních, zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, zákon č. 309/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, a zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů.

Obr. č. 1 – Schéma vzdělávacího systému České republiky v roce 2009

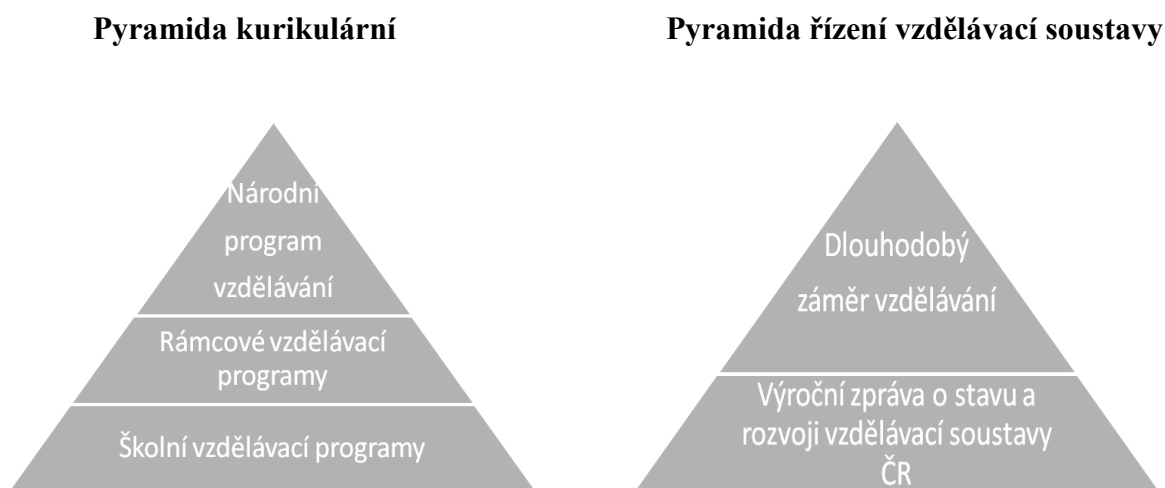

Zdroj: Ústav pro informace ve vzdělávání

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, řeší hlavní úkoly vzdělávací soustavy České republiky. Samotné úvodní paragrafy pak představují základní strategický rámec, pyramidu či dům české vzdělávací soustavy. Národní program vzdělávání by mohl být vrcholem celé pyramidy či střešou české vzdělávací soustavy i vlastních strategických dokumentů vzdělávání.

Pro lepší ozřejmení vzájemných vztahů a interakcí dokumentů je níže uvedeno vnímání autora pomocí vlastních schématických obrazů dané problematiky.

Obr. č. 2 - Dvě samostatné pyramidy, jedna zaměřená na kurikulární oblast, druhá na oblast řízení vzdělávací soustavy

Při tomto znázornění evidentně chybí vzájemné propojení, také etážovost pyramid je rozdílná. Zjevně se jedná o nevyvážené a nekomunikující pojetí situace. Přitom situace v segmentu vzdělávání vyžaduje vzájemnou komunikaci, kontakt a spolupráci. Blízká vazba aktérů napomáhá přirozenému a potřebnému rozvoji. Účinná komunikace odborníků a vzájemná propojenost prací na kurikulárních dokumentech a materiálech, které se zabývají řízením vzdělávací soustavy, může významnou měrou přispět k jejich vyšší kvalitě a přenosu do praxe.

Obr. č. 3 – Pyramida strategického řízení vzdělávací soustavy České republiky

Toto pojetí integruje všechny dokumenty do jednoho objektu, avšak zavádí vzájemnou nadřazenost, což může do jisté míry působit obtíže při vnímání pro vlastní praxi. Zdá se, jako by dokumenty řízení vzdělávací soustavy byly nadřazené kurikulárním dokumentům. Proto autor nabízí ještě jedno možné řešení a návrh konstrukce vzájemných vazeb. Na níže uvedeném obrázku jsou opět všechny dokumenty integrovány do jednoho objektu (domu). Toto grafické vyjádření kombinuje dvě individuální linie (kurikulární a řídicí) se zastřešením pomocí Národního programu vzdělávání.

Obr. č. 4 - Dům strategického řízení vzdělávací soustavy České republiky

Schéma, které zohledňuje odpovídajícím způsobem vzájemnou souvztažnost všech dokumentů, jež zastřešuje vrcholový výstup.

4 Národní strategické dokumenty vzdělávání v České republice

Společenský, občanský a politický přerod, který nastal po roce 1989, přinesl zásadní změny i do systému vzdělávání. České školství muselo zcela měnit svoji podobu v rovině organizační, personální i obsahové. V současné době je možné konstatovat, že stejně jako mnoho dalších resortů nebylo na tuto situaci v mnohých ohledech připraveno. Jistě existovaly i výjimky, např. oblast životního prostředí prostřednictvím svých ekologických hnutí. Toto tvrzení je možné konstatovat i o strategiích vzdělávání. Po roce 1989 strategie vzdělávání v obecně definované a přijímané rovině neexistovaly. Jejich prvotní formulování trvalo první polovinu devadesátých let 20. století. Prvním relativně explicitním vyjádřením nových postojů, cílů a opatření se stal Národní program rozvoje vzdělávání v České republice tzv. Bílá kniha schválená Vládou České republiky až v roce 2001.

Tento dokument, již stavěl část svých poznání na několika předešlých, jež obsahovaly první pokusy komplexnějších návrhů na reformu vzdělávacího systému. Těmito dokumenty byly:

- „Výroční zpráva Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy - „Školství v pohybu“ - 1996
- Výroční zpráva Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy - „Školství na křižovatce“ - 1999
- Výroční zpráva Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy - „Na prahu změn“ – 2000
- publikace OECD “Zprávy o národní politice ve vzdělávání: Česká republika“ – 1996
- hodnocení realizace doporučení Výborem pro vzdělávání OECD „Priority pro českou vzdělávací politiku“ – 1999
- publikace „České vzdělávání a Evropa: strategie rozvoje lidských zdrojů v České republice při vstupu do Evropské unie“ tzv. Zelená kniha – 1999.“⁵⁴

⁵⁴ ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: ÚIV – Tauris, 2001. s. 7. ISBN 80-211-0372-8.

Publikace „*České vzdělávání a Evropa: strategie rozvoje lidských zdrojů v České republice při vstupu do Evropské unie*“ vznikala v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie. Stala se tak rozbořením úzkých míst vzdělávací soustavy se vztahem k tomuto integračnímu kroku vůči Evropě. S ohledem na obsah bývá označována jako tzv. zelená kniha v propojení k později vzniklému Národnímu programu rozvoje vzdělávání v České republice.

Další část textu je věnována materiálu, který vznikl v letech 2008 – 2009 a snažil se o analýzu části Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice. Tento analytický materiál akcentoval velmi přesně nejen problémy současné vzdělávací politiky v České republice, ale i chybějící vize celé společnosti.

Následující podkapitola je věnována vývoji Dlouhodobých záměrů vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v České republice.

4.1 Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha

Vytvoření Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice bylo ministři školství České republiky uloženo usnesením Vlády České republiky č. 277 ze dne 7. dubna 1999. Dokument vycházel z Koncepce vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky přijaté v témže roce. Tato obsahovala podstatné opatření a sdělení, že **další rozvoj vzdělávací soustavy se má vyvozovat z obecně přijatého rámce vzdělávací politiky a jasně vymezených střednědobých a dlouhodobých záměrů, které mají být veřejně vyhlášeny v podobě závazného vládního dokumentu.**

Jednotlivá navrhovaná opatření měla být plněna převážně v horizontu roku 2005, některá až do roku 2010. Záběr dokumentu je velmi široký, neboť měl ovlivnit další kroky na poli vládních legislativních i organizačních opatřeních, rozvojových programů, veřejných vysokých škol, krajů, obcí, ale i sociálních partnerů. Zároveň působí i v oblasti kurikulární, na pedagogické pracovníky a jejich další rozvoj. Materiál se snaží přistoupit k problematice v celospolečenském kontextu, a ne pouze s individuální vizí řešit jednotlivý problém. Logicky se pak stává součástí dokumentu i prognóza kvantitativního vývoje vzdělávací soustavy při práci s předpoklady v oblastech demografické a ekonomického vývoje. Z jednotlivých opatření je dobře patrné, že se autoři snaží začlenit českou vzdělávací politiku do evropských, resp. světových struktur.

Dokument uvádí tyto hlavní strategické linie vzdělávací politiky České republiky:⁵⁵

- Uspokojovat a vyvolávat vzdělávací potřeby dětí, mládeže a dospělých odpovídajícím zvyšováním kapacit ve školách a dalších vzdělávacích i mimoškolních institucích tak, aby byla zajištěna dostupnost všech úrovní vzdělávání a poskytována příležitost k maximálnímu rozvoji různorodých schopností všem jedincům v průběhu celého života v souladu s principem spravedlivosti a využívání talentů.
- Dosáhnout vyšší kvality a funkčnosti vzdělávání tvorbou nových vzdělávacích a studijních programů, které budou odpovídat požadavkům informační a znalostní společnosti, udržitelného rozvoje, zaměstnanosti a potřebám aktivní účasti na životě demokratické společnosti v integrované Evropě a které budou zároveň respektovat individuální odlišnosti a životní podmínky účastníků vzdělávání.
- Dobudovat systém evaluace činnosti vzdělávacích institucí na všech úrovních řízení a správy, monitorování výsledků vzdělávání, examinační, hodnocení úrovně osobnostního vývoje a profesní orientace dětí a mládeže.
- Rozvíjet autonomii, inovativní potenciál a vybavenost škol, jejich otevřenost ke společnosti a vazby k sociálnímu prostředí prostřednictvím rozvojových programů a vytvářením sítí spolupracujících škol. V terciárním vzdělávání podpořit rozšíření spolupráce vzdělávacích institucí s ostatními výzkumnými a vývojovými organizacemi a zapojení do rozvoje regionu.
- Podporovat proměnu v pojetí a výkonu pedagogické činnosti ve všech vzdělávacích institucích, posilovat sociálně-profesní postavení pedagogických a akademických pracovníků, zvýšit kvalitu jejich přípravného a dalšího vzdělávání, vytvořit podmínky pro jejich kariérní růst a vyšší motivaci k osobnímu zdokonalování a týmové spolupráci.
- Uvést do společenské praxe decentralizované řízení vzdělávací sféry prostřednictvím státních a samosprávných orgánů s účinnou participací sociálních partnerů a dalších představitelů občanské společnosti jako procesu plánování, organizování a hodnocení založeného na strategických cílech a realizovaného zejména pomocí nepřímých nástrojů.

⁵⁵ ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: ÚIV – Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

Vlastní dokument je rozčleněn do třech částí, přičemž úvodní část - východiska a předpoklady rozvoje vzdělávací soustavy lze chápat jako uvedení do problematiky:

- 1) Předškolní, základní a střední vzdělávání
- 2) Terciární vzdělávání
- 3) Vzdělávání dospělých

4.1.1 Předškolní, základní a střední vzdělávání

Celý systém řízení regionálního školství se dlouhodobě přeměňoval z centralizovaného a direktivního modelu na decentralizovaný a participativní, kdy se pravomoci přesunuly na nižší úrovně řízení. V oblasti řízení škol a školských zařízení to bylo např.: zavedení právní subjektivity. Značně se rozšířila pravomoc samospráv. Materiál konstatuje, že úlohou státu je: **stanovit pravidla hry, vytvářet odpovídající podmínky, založit hlavní mechanismy nepřímého řízení a vyvíjet stálý tlak na dosažení společných cílů.**⁵⁶

V regionálním školství navrhnul změnu cílů a obsahů vzdělávání, mj. prostřednictvím zavedení systému více úrovní vzdělávacích programů. Tento mechanismus umožnil upravit vzdělávací program škol podle místních, popř. regionálních potřeb a rozdílů. Tvorby nových vzdělávacích programů bylo využito k formulování nového kurikula, odklon od velkého objemu faktů k osvojení základních informací v kombinaci s vytvořením kontextuálního rámce.

Za klíčovou roli v decentralizovaném regionálním školství považuje materiál *evaluaci*, která vyvážá autonomii škol ve spojení se zajištěním kvality a efektivity její práce. Evaluační kultura je založená nejen na hodnocení zvnějšku, ale obohacena i o hodnocení zvnitřku.

Stejně tak jako v ostatních oblastech lidských činností je i vzdělávání vystaveno přirozenému a stálému tlaku změn, školy se musí také průběžně měnit. Musí probíhat vnitřní proměna školy, proměna její funkce, klimatu, prostředí, vztahů. Základem je dobrovolná iniciativa školy, která však vyžaduje systematickou a cílevědomou podporu a jasné vedení centrem. Jako nástroj, který by měl pomáhat k proměně školy, je navrhována tvorba Dlouhodobého záměru rozvoje školy. Tento dokument by se stal základem pro tvorbu školního vzdělávacího programu. De facto by měly být propojeny: dlouhodobý záměr rozvoje

⁵⁶ ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: ÚIV – Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

školy, školní vzdělávací program a vnitřní evaluace školy. Velmi obohacující byl návrh vytvoření speciálního dlouhodobého dotačního nástroje tzv. Program rozvoje škol, který by poskytoval finanční prostředky a podporu na dobrovolnou iniciativu škol, zavádění inovací a dlouhodobé strategie rozvoje školy. **Posledním opatřením bylo zřízení pedagogických center, která by koordinovala a organizačně zajišťovala rozvoj pedagogických sborů, a zřízení rad odborníků, které by se průběžně zabývaly přenosem aktuálních poznatků relevantních věd do procesu výchovy a vzdělávání.**

Materiál navrhuje částečně upravit vysokoškolskou přípravu pedagogů, ale především legislativní úpravou předepsat standard učitelské kvalifikace. Tento by měl obsahovat zároveň strukturu výstupních požadavků.)⁵⁷

Předškolní, základní a střední vzdělávání – vybraná opatření:)⁵⁸

- Realizovat navržený systém vzdělávacích programů na všech úrovních.
- Vytvořit Státní program vzdělávání jako nový základní kurikulární dokument, projednat jej v radě pro vzdělávání a zajistit jeho legislativní přijetí na úrovni nařízení vlády.
- Podporovat rozvoj klíčových kompetencí jako nástroje proměny encyklopedického pojetí vzdělávání.
- Provázat národní systém se srovnáváním vzdělávacích výsledků v rámci mezinárodních průzkumů a šetření, zajistit v nich stálou účast České republiky.
- Dobudovat systém poskytující nezbytné informace pro rozhodování všech účastníků vzdělávání.
- Zřídit speciální výzkumné a vývojové pracoviště, Centrum pro evaluaci a monitorování vzdělávacích výsledků.
- Podnítit vypracování základního dokumentu o postavení učitelů, který bude definovat jejich práva a povinnosti.
- Zavést standard učitelské kvalifikace jako kritérium pro akreditaci studijních programů.

⁵⁷ ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: ÚIV – Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

⁵⁸ ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: ÚIV – Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

4.1.2 Terciární vzdělávání

Základní institucionální struktura terciárního vzdělávání byla rozčleněna takto: pomaturitní odborné studium, vyšší odborné školy, bakalářské studium, magisterské studium, doktorské studium.

Tento segment je charakterizován skutečností, že se v něm vzdělávají dospělí lidé, kteří mají minimálně základní představu o svém profesním směřování. Toto dokazují již výběrem příslušného vzdělávacího zařízení. Realita, že se v něm vzdělávají a vzdělání nabydou sami pedagogové, opravňuje tento stupeň označit za základní prvek vzdělávací infrastruktury nejen státu, ale i regionů. Materiál zdůrazňuje, že: **hlavním záměrem je vytvořit bohatě diverzifikovaný terciární sektor vzdělávání, s dostatečnou kapacitou, v maximální míře prostupný, umožňující změnu nebo pokračování ve studiu v každém věku a v každé době. V souladu se světovými trendy je zdůrazňován koncept celoživotního učení**⁵⁹. Cílem tedy je nabízet variabilitu a různé možnosti pro zájemce o studium. Zároveň zachovat přehlednost a v co možná nejvyšší míře zvýšit kompatibilitu a prostupnost studia. Zcela základním cílem, který je neměnný, je příprava absolventa tak, aby se uplatnil na trhu práce. **Vzdělávání a trh práce – autonomie, ale zároveň závislost.** V tomto kontextu je důležité sledovat výstupy z terciárního vzdělávání a porovnávat je a koordinovat s potřebami zaměstnavatelů.

Z hlediska kvantitativní prognózy přináší materiál tvrzení, že jedním z hlavních cílů vzdělávací politiky vlády České republiky je umožnit vstup polovině populačního ročníku 19letých do některého typu terciárního vzdělávání, a to nejpozději do roku 2005. Souvisejícím cílem pak je, aby dvě třetiny až tři čtvrtiny mladých lidí získaly maturitu ve středním všeobecném nebo odborném vzdělávání.

Materiál se spíše ve formální poloze věnuje vzniku soukromých vysokých škol bez naznačení dalšího vhodného vývoje. Dále konstatuje pouze, že je vhodné, aby zhruba polovina absolventů bakalářských oborů nebo vyššího odborného studia odcházela do praxe. Zároveň je zřejmé, že by se Česká republika měla přihlásit k vybudování otevřeného evropského vzdělávacího prostoru s bohatou mezinárodní spoluprací a zachováním českých kulturních i vzdělávacích tradic a specifíků.

⁵⁹ ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: ÚIV – Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

Terciární vzdělávání – vybraná opatření:⁶⁰

- Rozvoj nabídky studijních programů bude směřovat k tomu, aby zhruba jedna polovina absolventů odcházela do praxe po ukončení bakalářského studia nebo vyššího odborného studia.
- Prostupný, modulárně sestavený, systém studia postupně umožní pokračovat ve studiu hned nebo později na téže škole.
- Česká republika podpoří vybudování otevřeného evropského vzdělávacího prostoru rozvíjením mezinárodní spolupráce a naplňováním mezinárodních dohod a deklarací se současným zachováním specifík českých kulturních a vzdělávacích tradic.
- Studenti budou vedeni k vysoké odborné flexibilitě, tvořivým schopnostem, kulturním a komunikativním schopnostem amorálním hodnotám.

4.1.3 Vzdělávání dospělých

Tento segment vzdělávání patřil a stále patří k nejdynamičtěji se rozvíjejícím. Porovnání ukazatelů však přesto ukazuje na stále pomalejší vývoj než v ostatních zemích Evropské unie. Z pohledu jednotlivce je jasné, že vzdělávání dospělých dále zvyšuje zaměstnatelnost, posun v kariérním řádu i logicky k vyšším finančním či materiálním příjmům jednotlivce. Toto vzdělávání významně ovlivňuje mikroekonomické i makroekonomické ukazatele hospodářského rozvoje a materiál je dělí na tři základní složky: vzdělávání dospělých (dodatečné doplnění určitého stupně vzdělávání), další profesní vzdělávání (povinné i nepovinné vzdělávání a rekvalifikační vzdělávání) a ostatní součásti vzdělávání dospělých (zájmové, občanské, určitých věkových skupin apod.).⁶¹

Zároveň materiál velmi přesně pojmenovává tři hlavní problémy: nejasné kompetence, neexistující motivace a neexistence mechanismů systémového rozvoje vzdělávání dospělých. V oblasti nejasných kompetencí je alarmující sdělení, že neexistuje státní ani nestátní orgán, který za vzdělávání dospělých zodpovídal a měl jej v kompetenci. Dále nefunguje ani v minimální míře motivace, navržen je systém finančních i nefinančních pobídek pro

⁶⁰ ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bilá kniha*. Praha: ÚIV – Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

⁶¹ ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bilá kniha*. Praha: ÚIV – Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

zaměstnavatele, zaměstnance, uchazeče o zaměstnání, poskytovatele vzdělání i pro specifické skupiny.

Vzdělávání dospělých – vybraná opatření:⁶²

- Vytvořit právní rámec pro vzdělávání dospělých.
- Vypracovat a zavést soustavu finančních a nefinanční pobídek.
- Založit mechanismy systémového rozvoje vzdělávání dospělých.

4.1.4 Strategické linie a opatření

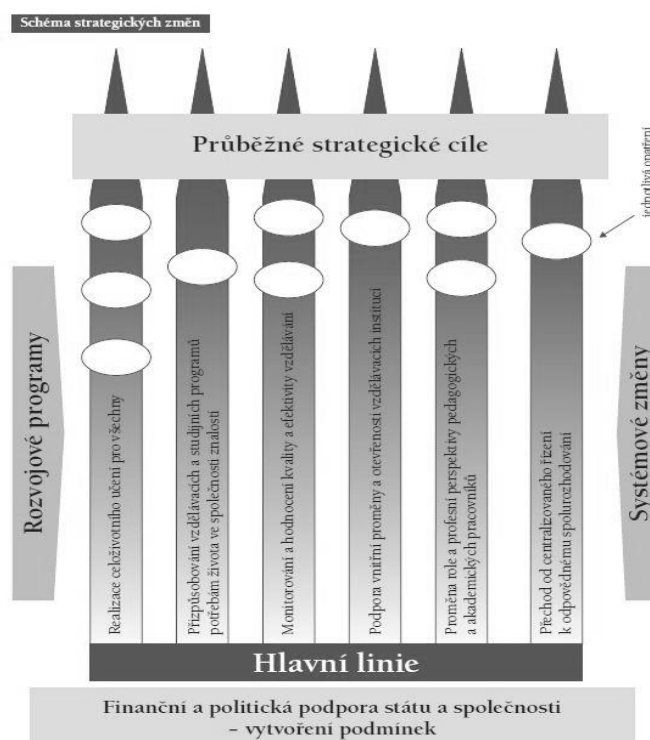
Národní program rozvoje vzdělávání v České republice v samém závěru navrhuje pro období 2001 – 2005 tyto hlavní strategické linie:

- 1) „Realizace celoživotního učení pro všechny
- 2) Přizpůsobování vzdělávacích studijních programů potřebám života ve společnosti znalostí
- 3) Monitorování a hodnocení kvality efektivity vzdělávání.
- 4) Podpora vnitřní proměny a otevřenosti vzdělávacích institucí.
- 5) Proměna role a profesní perspektivy pedagogických pracovníků
- 6) Přejít od centralizovaného řízení k odpovědnému spolurozhodování.“⁶³

⁶² ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: ÚIV – Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

⁶³ ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: ÚIV – Tauris, 2001. s. 87 ISBN 80-211-0372-8.

Obr. č. 5 – schéma strategických změn vzdělávacího systému České republiky

Zdroj: Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, 2001, s. 88

Na výše uvedené hlavní strategické linie navazují jednotlivá opatření. Tato práce se zabývá pouze těmi, která směřují k podstatě problematiky Národního programu vzdělávání.

Opatření v linii č. 2, opatření 2.1 je „**Vypracovat Státní program vzdělávání pro děti a mládež od 3 do 19 let**“. Je definován jako rámcový kurikulární dokument vymezující klíčové kompetence, cíle a obsahové oblasti vzdělávání, které budou tvořit rámec celé naší vzdělávací soustavy. Akcent bude kladen na základní evropské demokratické hodnoty, environmentální a mediální výchovu, multikulturní výchovu, profesní orientaci a podnikatelství.⁶⁴ Zůstává otázkou, jaký dokument předkladatelé měli na mysli při tvorbě tohoto materiálu a do jaké míry se měl podobat Národnímu programu vzdělávání definovanému v úvodu zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. V dalším navazujícím opatření je pak řešeno provázání Státního programu vzdělávání pro děti a mládež od 3 do 19 let na implementaci do vzdělávacího procesu, např. výuky cizích jazyků, informační a komunikační technologie, environmentální výchova atd.

⁶⁴ ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: ÚIV – Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

Související jsou pak opatření v linii č. 3, která se soustředí na monitorování hodnocení kvality a efektivity. Konkrétně se jedná o opatření 3.2 „Zřízení centra pro evaluaci a monitorování vzdělávacích výsledků“. Toto pracoviště je navrhováno zřídit za účelem přípravy speciálních nástrojů a realizaci externího hodnocení. Výstupy by pak byly používány pro přípravu strategických dokumentů. Opatření 3.6 pak ukládá „Vypracovat a zavést mechanismy zajišťování kvality dalšího vzdělávání“. Základem tohoto opatření je tvorba legislativního rámce, posléze i praktické propojení do současného vzdělávacího systému.)⁶⁵

Poslední pro řešenou oblast relevantní opatření jsou součástí linie č. 6 a týkají se resortního řízení školství, opatření 6.1 ukládá „Restrukturalizovat Ministerstvo, školství, mládeže a tělovýchovy České republiky v souladu s novým pojetím řízení a funkcemi centra. Soustředit úsilí Ministerstva, školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, na omezený počet klíčových strategických funkcí ve vztahu k celé vzdělávací soustavě a na spolupráci s dalšími rezorty, zvláště Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky a Ministerstva vnitra České republiky.)⁶⁶ Toto opatření jasně ukazuje, že cílem je zbavit ústřední orgán státní správy pro školství operativních úkolů a směřovat jeho vývoj ke strategickým otázkám a k meziresortní spolupráci. Opatření 6.2 ukládá „Vytvořit novou strukturu komunikace se sociálními partnery na všech úrovních řízení a správy.“⁶⁷ Snahou bylo vytvořit meziresortní orgán (Národní radu pro vzdělávání a rozvoj lidských zdrojů), který by se zabýval vzděláváním, strategiemi ve vzdělávání, rozvojem škol, ale i uplatněním absolventů na trhu práce. Opatření 6.3 ukládá „Využívat nepřímých nástrojů řízení, zejména inovační a rozvojových programů.“⁶⁸ Cílem bylo legislativně a organizačně propojit centrální dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávací soustavy s krajskými, stejně tak výroční zprávy o stavu vzdělávání na republikové i krajské úrovni. Průběžnou analýzou, vyhodnocováním opatření a takto získaných informací lze koordinovat z centrální úrovně další kroky vzdělávací politiky, které by následně byly aplikovatelné na krajské i regionální úrovni. Opatření 6.5 ukládá „Pečovat o lidské zdroje v systému řízení vzdělávací soustavy“. Toto opatření navrhuje vznik Centra pro přípravu a doškolení řídicích pracovníků všech stupňů škol a vzdělávacích

⁶⁵ ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: ÚIV – Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

⁶⁶ ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: ÚIV – Tauris, 2001. s. 87 ISBN 80-211-0372-8.

⁶⁷ ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: ÚIV – Tauris, 2001. s. 87 ISBN 80-211-0372-8.

⁶⁸ ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: ÚIV – Tauris, 2001. s. 87 ISBN 80-211-0372-8.

institucí. Následně navrhuje vznik konkrétního vzdělávacího programu pro řídicí pedagogické pracovníky všech stupňů škol.

Přes všechny současné kritické tóny, které zaznívají na adresu výše uvedeného materiálu, je třeba jeho vznik, realizaci a přijetí považovat jednoznačně za přelomové pro další vývoj v určitých segmentech vzdělávání v České republice. V mnoha opatřeních a krocích nastartoval změny, především však na kurikulárním poli činnosti škol a školských zařízení. Jediným zřejmým nedostatkem je nekonkrétnost v některých opatřeních a nepojmenování zodpovědnosti institucí za jejich plnění, zároveň časovost opatření je velmi vágní. Materiál předpokládal přirozenou odpovědnost vrcholových představitelů státu, která se následně z větší části nenaplnila.

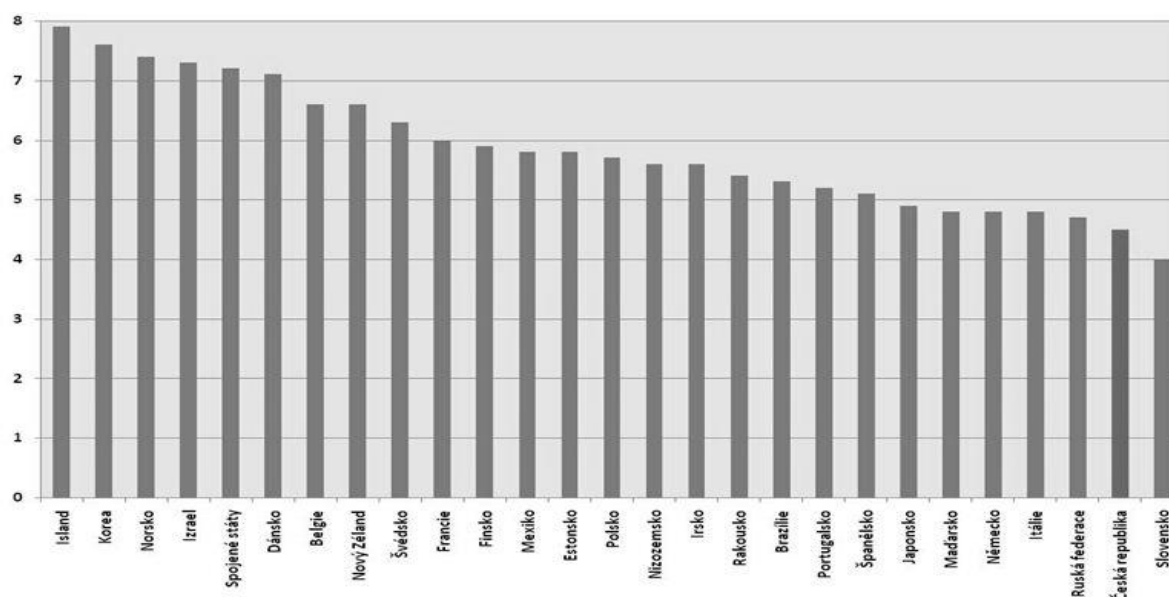
4.2 Analýza naplnění cílů Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílé knihy, v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání

V dubnu 2008 pověřil ministr školství, mládeže a tělovýchovy tým odborníků zpracováním „Analýzy stavu naplnění cílů stanovených v Národním programu rozvoje vzdělávání a návrhem priorit pro další období“. Materiál je omezen pouze na předškolní, základní a střední vzdělávání, byl dokončen v březnu 2009.

Analýza se zaměřila především na naplnění cílů stanovených v šesti výše uvedených strategických liniích, resp. určovala míru implementace jednotlivých opatření. V textu tohoto materiálu je konstatováno podstatné sdělení, že mnoho důležitých skutečností nebylo a není průběžně monitorováno, a proto bylo používáno izolovaných pedagogických výzkumů a Rychlých šetření. Tento stav tak poskytuje velmi nepřesné informace.

Ze shrnutí materiálu je třeba připomenout, že politická situace byla dlouhodobě nestabilní a resort školství se nikdy nestal politickou prioritou. Proto nepřekvapí ani skutečnost, že se výdaje na vzdělávání nepřiblížily plánovaným 6 % hrubého domácího produktu. Pro srovnání je uveden graf č. 3.

Graf č. 3 – výdaje na vzdělávání v procentech hrubého domácího produktu (2008)

Zdroj: Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

Analýza stavu naplnění cílů stanovených v Národním programu rozvoje vzdělávání kritizuje absenci konceptuálního rámce v Bílé knize, které se projevují zejména tím, že nástroje jsou označovány často jako cíle. Podle týmu autorů jsou velmi dobře formulovány obecné cíle vzdělávání a výchovy a principů vzdělávací politiky, naopak zcela **chybí explicitní formulace vize a globálního cíle**. Tato část materiálu poskytuje dvě významná sdělení:⁶⁹

1) „Analýza realizace opatření navrhovaných v jednotlivých strategických liniích ukazuje, že řada z nich nebyla uskutečněna vůbec, mnohá z těch, která realizována byla, byla realizována izolovaně nikoli v zamýšlených komplexních celcích a souvislostech. Mnohá opatření byla realizována do značné míry formálně bez odpovídající finanční a metodické podpory, která by zvýšila šanci na jejich úspěšnost.“

2) „Klíčový problém sledujeme v absenci systému strategického řízení, který by stanovil jasnou vizi a z ní plynoucí cíle vzdělávací politiky, dokázal by pro ně získat podporu veřejnosti a v dostatečné míře by vytvářel podmínky pro jejich naplňování a sledování dopadů realizace jednotlivých opatření vzhledem k zamýšleným cílům.“

⁶⁹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. Analýza naplnění cílů Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání. [on line]. poslední revize 10.10.2011 [cit. 2012-02-05]. Dostupné z: <www.msmt.cz/uploads/soubory/zakladni/AV_evaluace_BK.pdf>.

V další části textu budou sledována analyzovaná opatření z Bílé knihy. K naplnění opatření 2.1, tj. vzniku Státního programu vzdělávání pro děti a mládež od 3 do 19 let je možné konstatovat pouze to, že nevznikl, navíc k takovému materiálu nebyla nastartována ani celospolečenská diskuse. Mezi důvody může patřit nevyjasněnost cílů, rychlost změn ve světovém měřítku atd. Velmi podnětnou úvahou je sdělení, že budoucí vývoj společnosti je velmi obtížně predikovatelný a nelze zcela přesně formulovat potřebné znalosti pro období za třicet či padesát let. Tato míra nepředvídatelnosti se nejvýrazněji odrazí v kurikulárních dokumentech. Závěrem je konstatováno, že opatření v této oblasti by měla směřovat k zavedení mechanismů soustavného periodického přizpůsobování a konkretizace cílů vzdělávání tak, aby odpovídaly potřebám předvídatelné podoby budoucnosti.)⁷⁰

Opatření 3.2, tj. zřízení centra pro evaluaci a monitorování vzdělávacích výsledků, tedy jakýsi institucionální výstup pro vznik kvalitního a dostatečného monitoringu vzdělávacího systému, ale i jednotlivých škol. Absence monitoringu je patrná jak v oblasti vzdělávacího systému, tak v oblasti sledování a vyhodnocování nově implementovaných opatření. Závěrem je konstatováno, že jen cílený a systematický monitoring systému a kvalitní pedagogický výzkum umožní formulovat opatření vzdělávací politiky na základě poznatků a nikoliv na základě přesvědčení jednotlivců nebo skupin či dokonce z osobních či skupinových zájmů.)⁷¹

Obecně opatření v šesté strategické linii jsou hodnocena jako žádoucí, zároveň materiál konstatuje nízkou odbornou erudici všech ředitelů škol a úředníků veřejné správy. Tento stav lze považovat za přirozený, neboť nebyl vytvořen s přesunem kompetencí odpovídající, resp. žádný systém vzdělávání, a to v jakékoliv formě. Komunikace se sociálními partnery takřka neexistuje, odpovídající orgány, které měly vzniknout, nevznikly. Důvodem tohoto stavu také může být nedostatečné vyjasnění jejich účelu. Na úrovni krajů existují Rady pro rozvoj lidských zdrojů, které mohou řešit i některé otázky týkající se vzdělávání. Ve zmiňované analýze je konstatováno, že **cílená podpora inovačních materiálů prakticky neexistuje**. Existující dotační programy se zaměřují spíše na financování systémově nepokrytých oblastí. **Materiál doporučuje zavést systém strategického řízení vzdělávací politiky, který by**

⁷⁰ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Analýza naplnění cílů Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání*. [on line]. poslední revize 10.10.2011 [cit. 2012-02-05]. Dostupné z: <www.msmt.cz/uploads/soubory/zakladni/AV_evaluace_BK.pdf>.

⁷¹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Analýza naplnění cílů Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání*. [on line]. poslední revize 10.10.2011 [cit. 2012-02-05]. Dostupné z: <www.msmt.cz/uploads/soubory/zakladni/AV_evaluace_BK.pdf>.

navrhla nezávislá instituce a obsahoval by restrukturalizaci ústředního orgánu státní správy, tj. Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.

Závěrem materiál shrnuje ty nejpodstatnější vady, tj. neexistenci zastřešujícího kurikulárního dokumentu, formálnost některých opatření bez vzájemného propojení, absenci odborné přípravy nových složek v systému či chybějící průběžný monitoring. Reálné je upozornění na existenci mnoha jednotlivých „strategických“ dokumentů, které se snaží stanovit cíle rozvoje vzdělávací soustavy České republiky, avšak bez valného úspěchu na potřebné institucionální a společenské úrovni. Velké množství těchto méně významných materiálů ukazuje spíše příklon k operativnímu přístupu řešení problematiky, než promyšleným a systematickým krokům.)⁷² Analýza naplnění cílů Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice se poměrně přesně, ale ne jednotlivě, snaží pojmenovat obsahové i procesní nedokonalosti tzv. Bílé knihy. Zčásti reaguje na situace, které bylo možné změnit již při tvorbě tzv. Bílé knihy, zčásti pak na situace, které je možné hodnotit až po určitém časovém úseku a s určitým odstupem. Materiál je velmi otevřený a přesně pojmenovává zásadní nedostatky z hlediska strategického řízení vzdělávací politiky v České republice. Z výše uvedeného je zřejmé, že vize vzdělávání úzce souvisí s vizí celé společnosti, a proto se toto téma nedotýká pouze vzdělávacího systému, jak by se mohl někdo domnívat.

4.3 Dlouhodobé záměry vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky

Způsob vzniku a vymezení Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky je definován v § 9 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (podrobně viz. kapitola č. 4). Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky tak mohl poprvé vzniknout v roce 2005, kdy nabyl nový školský zákon na účinnosti. Původní zákonná doba vzniku Dlouhodobých záměrů vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky byla dva roky, a proto další Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky byl vytvořen v roce 2007. Poté byla přijata novela zákona a interval

⁷² MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Analýza naplnění cílů Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání.* [on line]. poslední revize 10.10.2011 [cit. 2012-02-05]. Dostupné z: <www.msmt.cz/uploads/soubory/zakladni/AV_evaluace_BK.pdf>.

vzniku se prodloužil na čtyři roky, tj. poslední Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky vznikl v prosinci roku 2011.

Podrobný postup při tvorbě a časový harmonogram pak stanovuje vyhláška Ministerstva, školství, mládeže a tělovýchovy České republiky č. 15/2005 Sb., kterou se stanovují náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy, v platném znění.

Cílem Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky je stanovit cíle a kritéria vzdělávací politiky, včetně finanční a metodické podpory v rozvojových programech, při sladění postupu v jednotlivých krajích.

S ohledem na poměrně velký časový odstup budou z Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky, přijatého v roce 2005, připomenuty pouze strategické směry. Tento materiál vytyčil šest základních strategických směrů:⁷³

- 1) Zkvalitnění a modernizace vzdělávání (kurikulární reforma)
- 2) Zajištění kvality, monitorování a hodnocení výsledků vzdělávání
- 3) Zajišťování rovnosti příležitosti ke vzdělávání
- 4) Rozvoj integrovaného systému poradenství ve školství
- 5) Zvyšování profesionality a společenského postavení pedagogických pracovníků
- 6) Podpora dalšího vzdělávání

Jichž vývoj a úpravu je možné dále sledovat v následném textu.

4.3.1 Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky přijatý v roce 2007

Již z úvodních formulací lze cítit určitou „míru evropského přizpůsobení“ se době vzniku tohoto materiálu, neboť se uvádí: „V nově navrhovaném Dlouhodobém záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2007 byly zvoleny následující základní strategické směry:

- A) Rovnost příležitosti ke vzdělávání
- B) Kurikulární reforma – nástroj k modernizaci vzdělávání s důrazem na rozvoj klíčových kompetencí
- C) Podpora cizích jazyků, informačních a komunikačních technologií

⁷³ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávání a výchovně vzdělávací soustavy České republiky 2005* [on line]. poslední revize 10.1.2012 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/pdf/JTDlouhodobyzamer05_appx.pdf>.

- D) Tvorba a zavádění systémů kvality, metod hodnocení a vlastního hodnocení škol a školských zařízení
- E) Zvyšování profesionality a zlepšování pracovních podmínek pedagogických pracovníků
- F) Podpora dalšího vzdělávání

Realizace strategických směrů je úzce provázána s možností spolufinancování z prostředků Evropské unie.“⁷⁴ Z výše uvedeného textu není patrné, do jaké míry jsou základní strategické směry opravdu potřebné pro český vzdělávací prostor a do jaké míry jsou zařazeny účelově s cílem čerpání finančních prostředků z různých finančních mechanismů Evropské unie, resp. evropského prostoru. Vazby na tyto finanční zdroje jsou zdůrazněny v závěru každé kapitoly. Dopady tohoto strategického rozhodnutí dnes nelze ještě objektivně hodnotit.

Základním prvkem, který determinoval další vývoj systému, se stal demografický vývoj, tj. stálý úbytek dětí navštěvující denní formu studia škol v různých segmentech. Školy jsou nuceny hledat nové a další formy vzdělávání. Otevřen tak zůstává prostor dalšího vzdělávání, který má v České republice nižší podíl, než v ostatních zemích Evropské unie.

Celkový výstup z materiálu není příliš přehledný, výchozí stav není rozsáhleji komentován, opatření je velké množství (jen v první části jich je navrženo padesát!) a není u nich uvedena ani odpovědnost ani čas naplnění, cíle nejsou přesně definovány. V dalších částech působí materiál značně operativním dojmem, kdy se například uvádí míra rozpracovanosti rámcových vzdělávacích programů.

V kapitole zaměřené na tvorbu a zavádění systémů kvality jsou připomenuty mezinárodní šetření (PISA 2000, PISA 2003, TIMSS či INES), výstupem se pak mj. stávají opatření, která mají **„vytvořit informační základnu pro případná posuzování efektivity zásadních opatření v řízení vzdělávání v České republice, analýza stavu a dynamiky rozvoje vzdělávacího systému“ a „využívat výsledky projektů v praxi, zejména ke změně školské politiky a začlenit do výzkumů další relevantní partnery“.**⁷⁵ Tato opatření se však v zásadě nerealizují nebo jsou řešena utilitárně jednotlivá témata.

⁷⁴ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY *Dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávání a výchovně vzdělávací soustavy České republiky 2007*. [on line]. poslední revize 10.1.2012 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/pdf/JTDlouhodobyzamer07_appx.pdf>.

⁷⁵ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY *Dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávání a výchovně vzdělávací soustavy České republiky 2007*. [on line]. poslední revize 10.1.2012 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/pdf/JTDlouhodobyzamer07_appx.pdf>.

4.3.2 Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky přijatý v roce 2011

Dokument navazuje na Programové prohlášení vlády v oblasti regionálního školství a Národní program reformem. Pracuje s aktuálními šetřeními externích společností i analýzou předchozího vývoje. Na tomto základě stanovuje tato témata:⁷⁶

- 1) Zvýšení kvality vzdělávání
- 2) Nové metody hodnocení škol
- 3) Optimalizace nabídky vzdělávání
- 4) Rozvoj odborného vzdělávání
- 5) Podpora pedagogických pracovníků

S těmito tématy se již dále v materiálu nepracuje, není tak zřejmá ani logická linie návaznosti jednotlivých opatření.

Následně je celý dokument rozdělen na dvě základní části:⁷⁷

- A) Hlavní reformní kroky – obsahují předškolní vzdělávání, zavedení standardizovaného hodnocení žáků škol na úrovni 5. a 9. ročníků základních škol, zavedení opatření na sledování kvality, optimalizaci sítě středních škol a vyšších odborných škol, podporu zajištění kvality odborného vzdělávání, vyšší odborné vzdělávání, podporu učitelů formou vytvoření samostatného systému odměňování, reformu financování regionálního školství, vytvoření center excelence, snížení byrokracie ve školství a podporu dalšího vzdělávání dospělých.
- B) Další opatření vedoucí ke zkvalitnění vzdělávání a výchovy – obsahují řešení rovných příležitostí ke vzdělávání, systém poradenství ve školství, ústavní a ochrannou výchovu, a jazykové, umělecké, environmentální a speciální vzdělávání.

Dokument obsahuje pouze soubor různorodých opatření, není patrné, o co se při jejich stanovení autorský tým opíral a jaký je cíl. Vzájemná provázanost na hlavní témata zcela chybí. Některá opatření působí spíše novátorsko-neodborným dojmem, např. „**začít s polytechnickou výchovou již od mateřských škol (kreativní technické hračky,**

⁷⁶ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávání a výchovně vzdělávací soustavy České republiky (2011 – 2015)*. [on line]. poslední revize 15.1.2012 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <<http://www.ceskaskola.cz /2011/11/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-rozvoje.html>>.

⁷⁷ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávání a výchovně vzdělávací soustavy České republiky (2011 – 2015)*. [on line]. poslední revize 15.1.2012 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <<http://www.ceskaskola.cz /2011/11/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-rozvoje.html>>.

stavebnice)“ nebo „podporovat (i finančně) školy, které dosahují výborných výsledků v soutěžích vyhlášených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, popř. u maturitní zkoušky, jako Centra excellence“.)⁷⁸

Materiál postrádá závěrečné slovo či shrnutí, a proto není možné vysledovat akutnost a vážnost jednotlivých opatření. Zčásti je toto možné nahradit přílohou obsahující finanční zabezpečení, kritéria a termíny realizace vybraných opatření. Celkovým výstupem je tak vysoká míra chaosu a nekonzistentnosti. **Vzájemné propojení či navázání Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky, který vznikl v roce 2007 a Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky, který vznikl v roce 2011, je minimální!**

4.4 Ostatní související dokumenty

Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989

Dokument vznikl v roce 2009. Materiál hodnotí vývoj české vzdělávací soustavy v uplynulých dvaceti letech postupně na všech stupních, včetně legislativních změn, systému řízení na úrovni státní správy a samosprávy. Dále v obecných parametrech popisuje dopady reformy veřejné správy a ekonomické změny ve financování vzdělávací soustavy. Řeší demografický vývoj v návaznosti na optimální řešení vůči síti škol a školských zařízení nejen s ohledem na jejich počet, ale i na oborovou strukturu. Popisuje evaluaci vzdělávacího procesu i jednotlivá opatření strategického charakteru (reforma maturitní zkoušky a závěrečné zkoušky, testování žáků 5. a 9. ročníků základních škol). Závěrem se zabývá i vývojem profese a úlohy učitele, i vývojem odměňování a mezd zaměstnanců v tzv. regionálním školství. Materiál má přísně popisný charakter bez hodnocení, závěrů a opatření či návrhů dalšího vývoje.)⁷⁹

Strategie celoživotního učení České republiky

Materiál vzniklý v roce 2007 definuje hlavní vize v oblasti celoživotního učení, obsahuje návrhy a opatření k jeho rozvoji. Přepokládá při úspěšném naplnění zapojení hlavních aktérů

⁷⁸ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávání a výchovně vzdělávací soustavy České republiky (2011 – 2015)*. [on line]. poslední revize 15.1.2012 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <<http://www.ceskaskola.cz /2011/11/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-rozvoje.html>>.

⁷⁹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989*. [on line]. poslední revize 19.9.2011 [cit. 2012-02-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/8254_1_1/.pdf>.

(tj. zaměstnanců, učitelů atd.) a zapojení odborníků na jednotlivé fáze. Ve své strategické části definuje vizi celoživotního vzdělávání pro Českou republiku takto: “Poskytnout všem skupinám populace v průběhu celého života příležitosti k získávání a uznávání kvalifikací použitelných na trhu práce a ke zdokonalování klíčových kompetencí potřebných pro uplatnění v pracovním, občanském i osobním životě.”⁸⁰ Při naplňování vize je třeba soustředit se na podporu osobního rozvoje, sociální soudržnosti a aktivního občanství, a zaměstnatelnosti.

Za hlavní strategické směry můžeme označit:⁸¹

- 1) Uznávání a prostupnost – vytvořit dostatečně variabilní prostor pro uznávání výsledků všech forem vzdělávání a jeho odpovídající prostupnost.
- 2) Rovný přístup – cílem je zajistit rovný přístup ve všech etapách života.
- 3) Funkční gramotnost – nový pojem, který představuje sdílení všech nových forem poskytování informací, je kombinací se schopností učit se ve všech etapách života a používání aktuálních informačních technologií, je základem pro neformální učení.
- 4) Sociální partnerství – jedná se o vzájemný soulad nabídky na vzdělávání s potřebami ekonomického, resp. sociálního rozvoje.
- 5) Stimulace poptávky – velmi složitý úkol, zajistit, aby zájem o vzdělávání byl stejný zájem ve všech etapách života, neboť dnes zájem po absolvování počátečního vzdělávání významně klesá. K tomuto opatření je třeba odpovídajícím způsobem oslovit především rodinné prostředí.
- 6) Kvalita – zajistit odpovídající kvalitu vzdělávání i po počátečním cyklu.
- 7) Poradenství – stálý úkol k zajištění poradenských služeb a informačních činností.

Na základě takto stanovených strategických směrů byla v závěru materiálu formulována opatření vůči třem oblastem vzdělávání z pohledu života člověka. Tyto výstupy jsou směřovány k jednotlivým centrálním orgánům, avšak bez návrhu dalšího časového sledu, event. publicity toho materiálu. Návrhy opatření:⁸²

⁸⁰ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY *Strategie celoživotního učení České republiky*. [on line]. poslední revize 10.6.2010 [cit. 2011-12-15]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>>.

⁸¹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY *Strategie celoživotního učení České republiky*. [on line]. poslední revize 10.6.2010 [cit. 2011-12-15]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>>.

⁸² MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY *Strategie celoživotního učení České republiky*. [on line]. poslední revize 10.6.2010 [cit. 2011-12-15]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>>.

- 1) Pro oblast počátečního vzdělávání – podpora kutikulární reformy, snížení nerovnosti v přístupu ke vzdělání, rozvíjení mimoškolních a zájmových aktivit, podpora vzájemné prostupnosti mezi vzdělávacími programy a usnadnění přechodu do praxe.
- 2) Pro oblast terciárního vzdělávání – posílit rozvoj bakalářských studijních programů, rozšířit formy vzdělávání, umožnit doplnit si tento stupeň vzdělání, zajistit kvalitu škol a jejich personálu, zvýšit prostupnost terciárního sektoru, posílit kapacity škol pro vzdělávání dospělých z praxe a podpořit vícezdrojové financování.
- 3) Pro oblast dalšího vzdělávání – podporovat zaměstnavatele k investicím do dalšího vzdělávání, sladění nabídky vzdělávání s potřebami trhu a zajistit jejich dostupnost, zvýšit kvalitu dalšího vzdělávání a rozšířit dostatečně poradenský systém.

Národní lisabonský program 2005 – 2008

Tento dokument navazuje na Lisabonskou strategii schválenou nejvyššími orgány Evropské unie v roce 2000, jejímž cílem je zlepšit hospodářskou výkonnost Evropské unie při respektování udržitelného rozvoje. Celý materiál využívá dokumenty: Strategie udržitelného rozvoje České republiky a Strategie hospodářského růstu. Cílem vzdělávání z pohledu dlouhodobé konkurenceschopnosti je nutnost rozvíjet kvalifikovanou, mobilní a adaptabilní pracovní sílu. Ve znalostní společnosti je podmínkou aktualizovat a doplňovat své kompetence, vědomosti a informace. Materiál také, mj. uvádí: **„Do roku 2006 bude vytvořen a schválen Národní program vzdělávání.“**⁸³ **To se však ve skutečnosti nestalo do současnosti, tj. do roku 2012.**

Mezi základní oblasti, které vzdělávání řeší a komentuje, patří reforma obsahu školního vzdělávání, nízký podíl osob s terciárním vzděláním a jeho vzájemná prostupnost, spolupráce zaměstnavatelů a vzdělávacích institucí. Vzdělávání musí reagovat na měnící se požadavky trhu práce. Toto přímo souvisí s rozvojem efektivního celoživotního učení, jenž se týká celé společnosti. Jednou ze základních podmínek vysoké kvality celého systému je udržet objem veřejných prostředků do vzdělávání, který je vyjádřen procentním podílem hrubého domácího produktu.

Stanovená prioritní opatření:)⁸⁴

⁸³ SENÁT ČESKÉ REPUBLIKY. *Národní lisabonský program 2005 – 2008 (Národní program reformy České republiky)* . [on line]. poslední revize 19.8.2010 [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: <<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/psssenat/hlasovani?action=tisk&O=5&T=142>>.

⁸⁴ SENÁT ČESKÉ REPUBLIKY. *Národní lisabonský program 2005 – 2008 (Národní program reformy České republiky)* . [on line]. poslední revize 19.8.2010 [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: <<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/psssenat/hlasovani?action=tisk&O=5&T=142>>.

- Realizovat kutikulární reformu.
- Rozšířit přístup k vyššímu odbornému a vysokoškolskému vzdělávání.
- Podporovat spolupráci zaměstnavatelů, zaměstnanců a vzdělávacích a odborně profesních institucí.
- Zlepšit propojení systémů počátečního a dalšího vzdělávání.
- Podporovat propustnost mezi jednotlivými stupni terciárního vzdělávání.
- Podporovat další vzdělávání ve firmách.
- Zvýšit informační vzdělanost.

Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky v letech 2008 – 2015

Jedná se historický první dokument v České republice na toto téma, jehož cílem je formulovat taková opatření, aby se každý jedinec choval způsobem, který povede k udržitelnému chování v osobním i občanském životě. Jedná se zejména o pochopení provázanosti ekonomických, sociálních a environmentálních hledisek rozvoje, zároveň o rozšíření kompetencí vedoucích k svobodnému rozhodování v osobním i veřejném zájmu společnosti. Materiál vychází ze Strategie udržitelného rozvoje České republiky, Strategie celoživotního učení České republiky, Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky z roku 2007 a Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj Evropské hospodářské komise Organizace spojených národů, zároveň má vazby na další rezortní politiky. Klíčovým koordinátorem je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.

Hlavní cíl této strategie je zabudovat principy vzdělávání pro udržitelný rozvoj do kurikulů na všech stupních vzdělávacího systému v České republice. V předškolním vzdělávání vybudovat prostředí pro neformální učení, v základním a středním vzdělávání poskytnout žákům bazální zásady udržitelného rozvoje pro život, ve vyšším odborném a terciárním zaměřením na systém výuky a využívání grantových schémat, a v dalším vzdělávání především poskytováním vzdělávacích programů pro veřejnou správu a nestátním neziskovým organizacím. Vlastní implementace má být zajišťována pomocí sedmi strategických oblastí: klíčových témat, vzdělávacích programů, motivací a účastí, koordinací a spoluprací, vyhodnocováním a monitoringem, publicitou a finančním rámcem.)⁸⁵

⁸⁵ SENÁT ČESKÉ REPUBLIKY. *Národní lisabonský program 2005 – 2008 (Národní program reformy České republiky)* . [on line]. poslední revize 19.8.2010 [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: <<http://www.senat.cz/xqw/xervlet /pssenat/hlasovani?action=tisk&O=5&T=142>>.

Zpráva o globálním rozvojovém vzdělávání v České republice v letech 2008 – 2010

Tento materiál vznikl jako výstup ze semináře, který se konal v červnu roku 2010 a byl uspořádán platformou České fórum pro rozvojovou spolupráci a za podpory North – South Center Rady Evropy a Evropské komise. Materiál definuje globální rozvojové vzdělávání jako celoživotní vzdělávací proces, který přispívá k pochopení rozdílů a podobnosti životů lidí v rozvojových a rozvinutých zemích. Hlavním opatřením bylo vytvořit Národní strategii globálního vzdělávání pro Českou republiku a hledat finanční zdroje pro realizaci programů a projektů věnovaných této oblasti.)⁸⁶

Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011 – 2015

Materiál vznikl na Ministerstvu zahraničních věcí České republiky v roce 2010 v úzké spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Hlavním cílem této strategie je zajistit všem občanům přístup k informacím o rozvojových zemích a globálním rozvoji a motivovat je k řešení globálních problémů a potíží rozvojového světa. Dílčím cílem zaměřeným na vzdělávací politiku a státní správu ve školství je představa o tom, že pracovníci odborů školství krajských a obecních úřadů a odborné učitelské organizace budou podporovat zavádění principů a cílů této strategie do vzdělávacích programů a života škol i společnosti. Dílčím cílem pro oblast vzdělávacích koncepcí a programů je, že tyto dokumenty budou obsahovat témata globálního rozvojového vzdělávání.)⁸⁷

Příprava strategie rozvoje vzdělávání v České republice do roku 2020

V současné době probíhá příprava strategického dokumentu, který by vytyčil národní priority vzdělávání v horizontu naplnění do roku 2020. Jeho cílem je rozpracovat aktuální národní strategické dokumenty, především Národní program reforem a Strategii mezinárodní konkurenceschopnosti do konkrétních opatření a nástrojů. Zároveň by měl nastavit plán realizace těchto opatření. Hlavním motivem jeho vzniku se však zdá být čistě účelová příprava pro využití operačních programů v dalším plánovacím období Evropské unie, a to pro léta 2014 – 2020. Způsob jeho tvorby zatím není jasný, avšak s ohledem na podmínky Evropské komise musí být přijat do konce roku 2013. Jeho obsah by měl být věnován

⁸⁶ ČESKÉ FÓRUM PRO ROZVOJOVOU SPOLUPRÁCI. *Zpráva o globálním rozvojovém vzdělávání v České republice v letech 2008 – 2010*. Praha: České fórum pro rozvojovou spolupráci, 2010. ISBN 978-80-904395-3-5.

⁸⁷ RVP. *Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011 – 2015*. [on line]. poslední revize 28.4.2011 [cit. 2012-02-02]. Dostupné z: <<http://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=23863&view=3951>>.

všeobecnému a odbornému vzdělávání, terciárnímu vzdělávání a dalšímu vzdělávání jako součástí celoživotního učení. Na základě těchto parametrů se lze domnívat, že se bude jednat o dokument velmi formalizovaný a pro praxi omezeně použitelný.)⁸⁸

5 Regionální strategické dokumenty vzdělávání

Následující kapitola se věnuje analýze strategických dokumentů ve vzdělávání na regionální úrovni. Ze čtrnácti samosprávných celků byl pro podrobnější hodnocení zvolen Liberecký kraj. Na počátku je detekována existence těchto strategických dokumentů, posléze je posuzována jejich struktura, cíle a opatření.

5.1 Představení Libereckého kraje

Liberecký kraj je druhý nejmenší kraj v České republice - jak rozlohou (3 163 km²), tak počtem obyvatel (439 027 obyvatel). Průměrná hustota osídlení odpovídá republikovému průměru. „Sídlní struktura je charakterizovaná vyšším podílem obyvatel v obcích střední velikosti, tj. 2 – 10 000 obyvatel. Počet obyvatel kraje se v posledních deseti letech téměř nemění, neboť kladné migrační saldo vyrovnává přirozený úbytek. Podle demografické prognózy je sice vývoj jednotlivých věkových kohort příznivější než průměr celé republiky, přesto však bude počet dětí výrazně klesat.“⁸⁹

⁸⁸ ČESKÁ ŠKOLA. *Příprava strategie rozvoje vzdělávání v České republice do roku 2020*. [on line]. poslední revize 30.10.2011 [cit. 2012-04-28]. Dostupné z: <<http://www.ceskaskola.cz/2012/04/msmt-priprava-strategie-rozvoje.html>>.

⁸⁹ BROŽ, R. *Řízení mateřské školy v právním postavení příspěvkové organizace*. Praha, 2006. Závěrečná bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Centrum školského managementu. s. 33.

Tabulka č. 1 – základní strukturální parametry Libereckého kraje, 2009

Ukazatel	Liberecký kraj	Česká republika
Počet obyvatel	439 027	10 506 813
Podíl obyvatel na věku		
0 - 14 let	65 264	
15 - 64 let	311 091	
65 a více let	62 672	
Průměrný věk	40,1	40,6
Index stáří	96	105
Počet živě narozených	5 206	118 348
Počet zemřelých	4 313	107 421
Počet přistěhovaných	5 069	39 973
Počet vystěhovaných	4 260	11 629
Přirozený přírůstek	893	10 927
Přírůstek stěhování	809	28 344
Celkový přírůstek	1 702	39 271
Míra ekonomické aktivity (v %)		
- z toho muži		
- z toho ženy		
Průměrná měsíční mzda (v Kč)		23 598
Nezaměstnanost (v %)	11,2	9,2
Počet vydaných stavebních povolení	4 171	112 674
- počet nových bytů	1 480	38 526

Zdroj: Český statistický úřad, územní pracoviště Liberec, 2009

„Liberecký kraj se rozprostírá na severu České republiky. Území zahrnuje sever České kotliny, Jizerské hory, západní Krkonoše s Krkonošským podhůřím a východní část Lužických hor. Svým severním okrajem tvoří v délce 20 km státní hranici se Spolkovou republikou Německo, na kterou navazuje 130 km dlouhá hranice s Polskem. Východní část kraje sousedí s Královéhradeckým krajem, na jihu přiléhá ke Středočeskému kraji a na západě ke kraji Ústeckému. Patří ke krajům s vyšším podílem dětí a nižším podílem starších lidí. Kraj má převážně průmyslový charakter. Rozvinut je především průmysl skla a bižuterie, výroba a zpracování plastů, strojírenství a odvětví zpracovatelského průmyslu s úzkou vazbou na výrobu automobilů. Tradiční textilní průmysl ztratil v důsledku útlumu v posledních letech svoje dominantní postavení. Liberecký kraj je krajem s velkými možnostmi v oblasti studia. Nutné je zmínit existenci vysoké školy na území Libereckého kraje. Jedná se o Technickou univerzitu v Liberci s fakultou strojní, textilní, hospodářskou, pedagogickou a humanitní, architektury, mechatroniky a mezioborových inženýrských studií. Své pobočky zde mají i dvě

soukromé vysoké školy, a to Metropolitní univerzita Praha a Vysoká škola regionálního rozvoje Praha. Dále má mládež možnost studovat na mnoha středních školách - gymnáziích, středních odborných školách, středních odborných učilištích, integrovaných středních školách.)⁹⁰

5.2 Strategie vzdělávání Libereckého kraje

Vyšší územně-samosprávné celky byly zřízeny v rámci reformy veřejné správy v roce 2000. Jejich fungování je upraveno v zákoně č. 129/2000 Sb., o krajích, v platném znění. Vznikem krajů byly předisponovány některé pravomoci z ústředních orgánů státní správy, tj. příslušných ministerstev. Zároveň kraje získaly pravomoci z okresních úřadů, které k 31. prosinci 2002 zanikly. Ve smyslu výše uvedeného zákona tedy dnes působí kraje jak v postavení krajské samosprávy, tak přenesené státní správy.

Liberecký kraj od svého vzniku zpracovává povinné dokumenty, kterými jsou dle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v kraji a ve čtyřletém intervalu Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy kraje. Byly vytvořeny také dva další dokumenty, a to Změny vzdělávací soustavy středních škol Libereckého kraje v roce 2007 a Návrh změn ve středních školách zřizovaných Libereckým krajem v roce 2010. Jiné širší strategické záměry nevznikly.

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Libereckého kraje

Materiál byl schválen v roce 2008. Jeho rámcovou strukturu, obsah a postup schvalování velmi přesně determinuje vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky č. 15/2004 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy, v platném znění. I s ohledem na tento postup je do určité míry omezen předmět řešené problematiky. Proto se dokument zabývá obecnými sociálně-ekonomickými faktory, kterými jsou, např. sídelní struktura, demografický vývoj, vzdělanostní struktura obyvatelstva či struktura a vývoj trhu práce. Dále konstatuje aktuální stav vzdělávací soustavy. Přináší také, avšak bez zjevných konsekvencí priority rozvoje vzdělávání v silně obecných formulacích, např.: zvýšení účasti na vzdělávání, zvýšení kvality vzdělávání a řízení školství, a zvýšení efektivity vzdělávání. Významná část je věnována

⁹⁰ LIBERECKÝ KRAJ. *Představení kraje*. [on line]. poslední revize 25.9.2011 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <<http://liberecky-kraj.kraj-lbc.cz/page22>>.

vzdělávání v jeho jednotlivých segmentech a průřezovým tématům (informační technologie, zdravý způsob života, přeshraniční spolupráce, environmentální vzdělávání atd.). V závěru jsou formulovány Zásady rozvoje vzdělávací soustavy Libereckého kraje v obecné rovině takto:)⁹¹

- Celková kapacita škol a školských zařízení musí reagovat na změnu požadavků ve vzdělávání, potřeby kraje a demografického vývoje.
- Žádosti o navýšení kapacity škol a školských zařízení budou posuzovány dle předešlého bodu.
- Na všech stupních bude kraj usilovat k přiblížení se celostátnímu průměru v počtu žáků na jednoho učitele a počtu žáků ve třídě.
- U všech zřizovatelů škol a školských zařízení budou podporovány optimalizační kroky vedoucí k lepšímu využití kapacit.

Změny vzdělávací soustavy středních škol Libereckého kraje

Materiál byl schválen v roce 2007, jeho cílem bylo reagovat na sníženou poptávku po vzdělávání na středních školách v horizontu do roku 2011. Významné mantinely jsou definovány v Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Libereckého kraje. Dokument se snaží pomocí demografického vývoje, diagramu kapacity středních škol, dopravní dostupnosti, zajištění kvality vzdělávání, proměny trhu práce, kurikulární reformy, poptávky ze strany žáků, kvalifikačních požadavků ze strany zaměstnavatelů, ale třeba i kvantovým principem fungování vzdělávací soustavy, vyargumentovat potřebnost změn, které jsou uvedeny v závěru. Dále pracuje s kapacitami jednotlivých oborů a dělí území kraje na sedm subregionů. Na těchto územích navrhuje konkrétní opatření.)⁹² Závěrem je třeba konstatovat, že dokument nebyl politicky přijat, a proto z něj bylo realizováno velmi málo konkrétních opatření.

Návrh změn ve středních školách zřizovaných Libereckým krajem

Materiál byl schválen v roce 2010, jeho struktura se nápadně podobá předešlému a cíl je naprosto stejný, tedy reakce krajské samosprávy na situaci nastalou v segmentu středních škol na území kraje. Východisky jsou demografický vývoj, soulad se zákonnými dokumenty, v

⁹¹ LIBERECKÝ KRAJ. *Dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávání a výchovně vzdělávací soustavy Libereckého kraje 2008*. [on line]. poslední revize 10.11.2011 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: < http://www.kraj-lbc.cz/public/skolstvi/dlouhodoby_zamer_2008_7916720989.pdf>.

⁹² LIBERECKÝ KRAJ. *Změny vzdělávací soustavy středních škol Libereckého kraje*. Liberec: Odbor školství, mládeže, tělovýchovy a sportu Krajského úřadu Libereckého kraje, 2007.

souvislostech pak kapacita středních škol, poptávka po oborech vzdělání, dopravní dostupnost a změny na trhu práce. Území kraje je rozděleno již pouze na čtyři subregiony, a to po jednotlivých okresech. Podstatou shrnutí je vyjmenování sedmi středních škol, které mají být administrativně sloučeny.)⁹³ Opět dochází k politickému nepřijetí, jednotlivá opatření jsou posléze prosazována individuálně, s časovým odstupem bez celkové logiky.

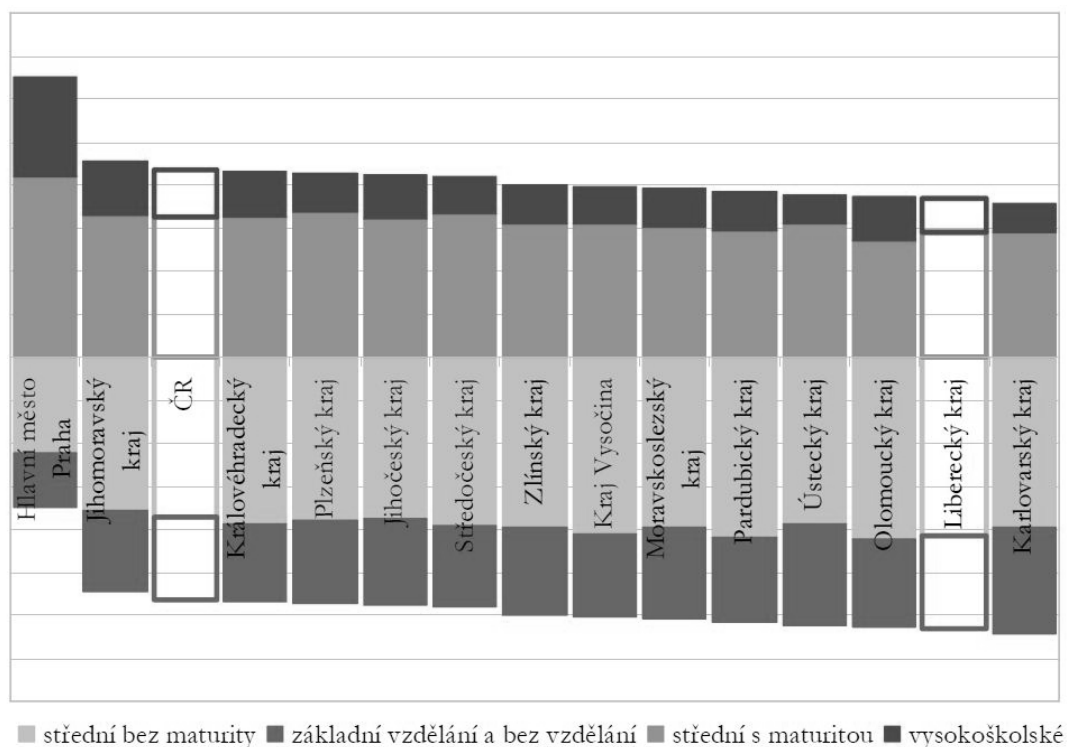
Tabulka č. 2 – počty žáků v základním vzdělávání (ve všech školách bez rozdílu zřizovatele)

	Obec s rozšířenou působností										Celkem
	Česká Lípa	Frydlant	Jablonec nad Nisou	Jilemnice	Liberec	Nový Bor	Semily	Tanvald	Tumov	Železný Brod	
Počty zapisovaných dětí pro školní rok 2009/2010	898	312	636	226	1660	338	280	236	378	140	5104
z toho poprvé u zápisu	768	245	515	196	1343	268	218	179	300	126	4158
přicházející po odkladu	118	62	117	30	312	66	61	54	75	14	909
z toho po dodatečném odkladu	12	5	4	0	5	4	1	3	3	0	37
Počty dětí v přípravných třídách	26	12	24	0	0	14	0	0	0	8	84
Počty dětí v přípravném stupni	6	3	5	4	0	0	1	0	0	0	19
Počty žáků, kteří nastoupili do 1. ročníku	768	271	519	200	1353	273	235	201	292	128	4240
Počet žáků v základním vzdělávání celkem	6600	2225	4145	1834	11205	2191	2052	1694	2495	892	35333
z toho v oboru vzdělávání 79-01-C/01 (základní škola)	6548	2201	4104	1813	11126	2190	2019	1691	2403	884	34979
v oboru vzdělávání 79-01-B/01 (speciální škola)	52	24	47	21	73	1	33	3	92	8	354
Plnění školní docházky											
podle § 38 ŠZ (v zahraničí)	28	1	8	0	54	3	2	4	1	0	101
podle § 41 ŠZ (domácí vzdělávání)	11	2	1	0	8	0	0	0	1	0	23
podle § 42 ŠZ (hluboké mentální postižení)	2	7	5	0	11	0	0	0	0	0	25
Žáci v běžných třídách	6140	2083	3916	1744	10484	2127	1963	1615	2398	859	33329
Žáci ve speciálních třídách	460	142	235	90	715	64	89	79	97	33	2004
Žáci individuálně integrování	62	91	102	78	314	23	94	46	93	30	933

Zdroj: Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy Libereckého kraje za školní rok 2009/2010, přílohová část

⁹³ LIBERECKÝ KRAJ. *Návrh změn ve středních školách zřizovaných Libereckým krajem*. Liberec: Odbor školství, mládeže, tělovýchovy a sportu Krajského úřadu Libereckého kraje, 2010.

Graf č. 4 – vzdělanostní struktura obyvatelstva staršího 15ti let v krajích České republiky

Zdroj: Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Libereckého kraje 2008, s. 10

5.3 Strategie vzdělávání obcí s rozšířenou působností Libereckého kraje

Ve smyslu zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, v platném znění, zákona č. 129/2000 Sb., o krajích, v platném znění, zákona č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností, v platném znění, a pro oblast vzdělávání i zákona 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, v platném znění, je území kraje rozděleno na správní obvody, které spravují v oblasti přenesené působnosti obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Takových úřadů – měst je v Libereckém kraji deset, a to Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Frýdlant, Jilemnice, Liberec, Nový Bor, Semily, Tanvald, Turnov a Železný Brod. Autor zjišťoval, která města mají přijatý strategický dokument ve vzdělávání, přičemž je dobré připomenout, že těmto institucím již zákon přijetí takového dokumentu neukládá. Města Česká Lípa, Jilemnice, Nový Bor, Tanvald a Železný Brod nemají zpracovaný žádný strategický dokument v oblasti vzdělávání. Naopak zbylá města či regiony je mají, jejich krátké představení je uvedeno níže.

Frýdlant

Dokument Studie problematiky školství Frýdlantska byl zpracován v roce 2002 Katedrou geografie Pedagogické fakulty Technické univerzity v Liberci. Materiál řeší poměrně velké území definované osmnácti obcemi, které se rozprostírají okolo města Frýdlantu. Celý dokument je rozdělen na analytickou část a na část prognosticko-návrhovou. V analytické části je podrobně řešena síť škol a školských zařízení, populační vývoj dotčeného území, současný stav počtu žáků a jejich migrace za vzděláváním, stav pedagogického sboru, ekonomické náklady systému a význam škol pro malé obce. V části prognosticko-návrhové je stanovena prognóza vývoje obyvatelstva s projekcí do roku 2011. Zde jsou stanovena kritéria pro hodnocení perspektivnosti škol a školských zařízení a definovány kategorie nejméně perspektivních, středně perspektivních a plně perspektivních. Do kategorie nejméně perspektivní, byly zařazeny tři základní školy. (Jistou zajímavostí je, že i přesto tyto školy do současné doby existují.) Materiál v jednom ze dvou modelů vývoje, navrhuje postupně zcela zrušit neúplné školy a preferovat školy úplné a těm odpovídajícím způsobem zajistit spádovost a dopravní dostupnost. Pro objektivnost je třeba připomenout, že materiál vznikl za situace jiné legislativní úpravy, tj. v době platnosti vyhlášky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky o minimálním počtu dětí ve třídě základní školy. Žádný s předpokladů uvedených v tomto materiálu se v praxi nenaplnil.)⁹⁴

Liberec

Materiál Návrh optimalizace sítě mateřských a základních škol zřizovaných statutárním městem Liberec byl schválen v roce 2007 a realizovala jej soukromá externí společnost. Dokument vycházel ze studie optimalizace schválené v roce 2003. Cílem, jak už název napovídá, byl prostý optimalizační návrh sítě škol a školských zařízení. Materiál vycházel z demografické situace, která mj. zahrnovala i migraci či zastoupení žen reprodukčním věku. Posuzována byla i vitalita jednotlivých městských částí a i s ohledem na tato data bylo území krajského města rozděleno na devět obvodů, v nichž byla nabídka školských služeb řešena samostatně, vždy zvláště mateřské školy a základní školy. Na základě takových poznání bylo formulováno hodnocení a výhledy příslušných škol. Zároveň byla provedena projekce vývoje počtu dětí do roku 2017 a přijata obecná doporučení:⁹⁵

⁹⁴ LIBERECKÝ KRAJ. *Studie problematiky školství Frýdlantska*. [on line]. poslední revize 25.9.2011 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <<http://skolstvi.kraj-lbc.cz/page670>>.

⁹⁵ STATUTÁRNÍ MĚSTO LIBEREC. *Závěrečná zpráva k projektu – návrh optimalizace sítě mateřských a základních škol zřizovaných Statutárním městem Liberec*. Liberec: Magistrát města Liberce, 2007.

- Materiál doplnit o dlouhodobou strategii, v níž by byly definovány cíle a záměry v oblastech vývoje vzdělávání a školství v Liberci.
- Zavést systém hodnocení mateřských a základních škol.
- Aktualizovat demografický vývoj každých pět let.
- Zpracovat databázi údajů o pohybech dětí mezi spádovými oblastmi.
- Mapovat strukturu a preferenci lidí, kteří se nastěhují do oblastí nové bytové výstavby.
- Podporovat udržitelný počet dětí na základních školách.
- Sportovní školy obohatit o další specifika.

Další strategická opatření již byla formulována pro konkrétní mateřské či základní školy.

Jablonec nad Nisou

Materiálu Optimalizace sítě mateřských a základních škol v Jablonci nad Nisou schválenému v roce 2003 předcházela materiál Koncepce sítě škol a školských zařízení v Jablonci nad Nisou, který byl schválen v roce 2000 a materiál Návrh postupného útlumu odloučeného pracoviště Základní školy Jablonec nad Nisou, Na Šumavě 43. Všechny dokumenty byly zpracovány pracovníky městského úřadu a zastupiteli, kteří se problematikou zabývají. Poslední schválený materiál je zaměřen na optimalizaci sítě na území města. Vychází z popisu výchozího stavu sítě mateřských a základních škol, včetně škol zřizovaných jinými zřizovateli. Dále již navrhuje optimalizační kroky, kdy vysvětluje důvody, základní cíle, kritéria a posouzení jednotlivých organizací. V závěru definuje navrhované optimalizační opatření a prostředky k jejich dosažení. Jediným opatřením je v zásadě zrušení jedné z málo kapacitně vytížených základních škol.)⁹⁶

Semily

Dokument Koncepce rozvoje školství v Semilech do roku 2010 byl schválen v roce 2008. V současné době je připravována jeho aktualizace. Materiál byl zpracován pracovníky městského úřadu a zastupiteli, kteří se problematikou zabývají. Úvod tvoří popis výchozího stavu, ihned poté jsou formulovány rozvojové záměry. Následuje navrhovaný stav, vždy dle jednotlivých mateřských a základních škol, někdy ve variantních řešeních. Materiál řeší pouze problémy prostorového či stavebního charakteru. V závěru je formulován cílový stav v roce

⁹⁶ MĚSTO JABLONEC NAD NISOU. *Koncepce sítě škol a školských zařízení v Jablonci nad Nisou*. Jablonec nad Nisou: Město Jablonec nad Nisou, 2000.

MĚSTO JABLONEC NAD NISOU. *Optimalizace sítě základních škol v Jablonci nad Nisou*. Jablonec nad Nisou: Město Jablonec nad Nisou, 2003.

2010, tento identifikuje počet mateřských a základních škol, které bude Město Semily zřizovat a hlavní stavební opatření vůči objektům škol a školských zařízení.)⁹⁷

Turnov

Dokument Strategický plán vzdělávání obyvatelstva města Turnov a jeho přirozené spádové oblasti byl schválen v roce 2009. Materiál byl zpracován externí soukromou společností za účasti odborných pracovníků, např. Národního ústavu odborného vzdělávání v řešitelském týmu. Materiál řeší prognózu demografického vývoje, podrobně představuje jednotlivé školy a školská zařízení, včetně vyhodnocení výzkumu, který byl na každém zařízení uskutečněn. V další části se věnuje středním školám z pohledu jejich perspektivy formulované opět na základě výzkumu, dále řeší možnosti terciárního vzdělávání na území města. Snaží se podchytit i instituce související, např. Vzdělávací centrum Turnov, obecně prospěšnou společnost, apod. Na základě SWOT analýzy formuluje v závěru Plán rozvoje, který směřuje především do struktury škol a školských zařízení ve vazbě na prostorové uspořádání v intravilánu města, ale i ve vazbě na spokojenost rodičů, dostupnost a kvalitu vzdělávání. Realizace jednotlivých opatření významně závisí na faktoru finančních prostředků a další vizi Libereckého kraje v souvislosti s další existencí středních škol ve městě.)⁹⁸

6 Zmapování aktuálního názoru politiků a odborníků na potřebnost a obsah Národního programu vzdělávání

S ohledem na specifčnost tématu a velmi úzké odborné zaměření nebylo možné určit profesní, institucionální či jinak definovanou skupinu respondentů a oslovit je pomocí širšího dotazníkového šetření. Po zvážení autor provedl anketní šetření, a to u dvou skupin respondentů. První skupinou jsou aktivní, zvolení **politiky**, kteří se specializují při své práci na oblast vzdělávání. Získat jejich vyjádření nebylo zcela jednoduché, neboť ne všichni byli ochotní vyjádřit vlastní názor na toto poněkud ožehavé téma. Někteří měli obavy, zda „mohou“ otevřeně uvádět kritický názor. Druhou tvoří **odborníky** dle výběru autora. V této skupině je velmi zajímavá esence osobností. Jedná se o ředitele škol, kteří dlouhodobě aktivně vykazují zvýšený zájem o obor, akademičtí a vědecktí pracovníky, pracovníky České školní

⁹⁷ MĚSTO SEMILY. *Koncepce rozvoje školství v Semilech do roku 2010*. Semily: Město Semily, 2008.

⁹⁸ MĚSTO TURNOV. *Strategický plán vzdělávání obyvatelstva města Turnov a jeho přirozené spádové oblasti*. Turnov: Město Turnov, 2009.

inspekce, pracovník odboru školství krajského úřadu i pracovník odborné instituce zaměřené na výzkum, metodiku a koordinaci vzdělávání.

6.1 Formulace cílů a realizace anketního šetření

Cílem anketního šetření je shromáždit informace, které pomohou identifikovat potřebnost a obsah Národního programu vzdělávání. Zároveň se anketní šetření pokouší vymezit i jeho zacílení v rámci celého systému strategických dokumentů vzdělávání v České republice.

Cíl č. 1 - Identifikace potřebnosti Národního programu vzdělávání.

Cíl č. 2 - Identifikace obsahu Národního programu vzdělávání.

Cíl č. 3 - Vymezení časového a realizačního rámce Národního programu vzdělávání.

Cíl č. 4 - Navržení struktury Národního programu vzdělávání.

Cíl č. 5 - Identifikace dosavadních nejvýznamnějších strategických dokumentů vzdělávání v České republice a identifikace potřebnosti specifického orgánu – Rady pro vzdělávací politiku.

6.1.1 Pilotní šetření

V prosinci 2011 provedl autor tři rozhovory na téma této diplomové práce. Z první skupiny (politici) byl zastoupen jeden respondent, z druhé skupiny (odborníci) byli zastoupeni dva respondenti. Následně autor připravil soubor otázek, který byl s těmito respondenty konzultován.

Dle připravených otázek bylo zjišťováno:

- zda respondenti rozumí všem otázkám, resp. jestli je formulace jednoznačně srozumitelná
- zda respondenti mohou objektivně zodpovědět na položené otázky
- zda formulace otázky nemůže mít vliv na odpověď respondenta

Po vyhodnocení pilotního šetření byla jedna otázka vypuštěna jako nadbytečná. U dalších dvou otázek byla upravena formulace.

6.1.2 Zadání dotazníku a znění jednotlivých otázek s jejich stručným komentářem

Dotazník (příloha č. 1) byl zadáván prostřednictvím elektronické komunikace v lednu a únoru 2012. Současně s dotazníkem byl rovněž elektronicky rozeslán průvodní dopis (příloha č. 2), který opakovaně vysvětluje, proč se obracím na respondenty a žádám je o vyplnění dotazníku a jeho navrácení. Zároveň byl předán kontakt na autora šetření. Tomuto kontaktu předcházela osobní či telefonický rozhovor, ve kterém respondent souhlasil s účastí na tomto anketním šetření.

Dotazník nebyl anonymní, neboť součástí jeho vyplnění bylo i profesní představení respondenta. Záměrně však nelze z dalšího textu identifikovat autory jednotlivých výpovědí, což není pro další vyhodnocení ani důležité. Respondenti byli informováni, že jejich výpovědi nebudou v práci identifikovatelné.

Otázka č. 1

V § 3 odst. 1 platného školského zákona je poměrně přesně definován vznik Národního programu vzdělávání (dále jen NPV). Čím si vysvětlujete fakt, že od roku 2004 nebyl vytvořen a schválen?

Otázka zjišťovala subjektivní dojem respondenta, jak si vysvětluje dlouhodobé porušování zákona ze strany nejvyšších institucí zvolených v demokratickém státě.

Otázka č. 2

Na vzniku NPV se podle mých informací v současné době nepracuje a není jasná ani jeho podoba. Proto je dnes velmi žádoucí řešit konkrétní vymezení toho dokumentu. Pokuste se, prosím, formulovat, o co by měl dokument usilovat a co by mělo být jeho hlavním cílem či posláním?

Otázka zjišťovala představu respondenta o zmíněném dokumentu, především jeho vymezení v systému vzdělávání a jeho hlavní cíl.

Otázka č. 3

Měla by být opatření obsažená v NPV konkrétní, nebo by se mělo jednat spíše o „ústavu vzdělávání“, tedy o nastavení fundamentálních parametrů či mantinelů vzdělávání a vzdělání v České republice?

Otázka zjišťovala možné základní parametry dotčeného dokumentu dle názoru respondenta. Obsah otázky byl směřován ke konkrétnosti či naopak k filosofickému pojetí dokumentu.

Otázka č. 4

Jakou problematiku podle Vašeho názoru MUSÍ řešit NPV?

Otázka zjišťovala v zásadě nejdůležitější oblast, kterou respondent považuje za klíčovou při řešení obsahu tvorby dokumentu.

Otázka č. 5

Měl by NPV řešit vize vzdělávání, dlouhodobé (střednědobé, krátkodobé) strategie vzdělávání či operativní opatření vzdělávání? Na jaké časové období by měl být tento dokument přijat?

Tato otázka směřovala k časovému vymezení obsahu dokumentu.

Otázka č. 6

Měl by být NPV pouze kurikulárním dokumentem nebo by měl obsahovat i opatření vůči dalším oblastem, např. školské správě, financování atd.?

Velmi důležitá otázka ověřující základní nastavení obsahového rámce řešení dokumentu. Zdá se bude jednat o přísně kurikulární dokument, či zda respondent preferuje širší vymezení.

Otázka č. 7

Popište, prosím, dle svého názoru, možný proces vzniku NPV (kompetence, skladba řešitelů, podmínky vzniku atd.).

Otázka směřuje do stavu procesu vzniku dokumentu a zapojení jednotlivých institucionálních aktérů.

Otázka č. 8

S ohledem na Vaši aktuální znalost potřeb resortu školství, se pokuste posoudit možný význam tohoto dokumentu na škále od 1 do 5, přičemž hodnota 1 označuje maximální důležitost a hodnota 5 minimální důležitost.

Respondenti byli vyzváni k posouzení potřebnosti dokumentu na předem definované škále. Je třeba uvést, že se jedná pouze o subjektivní hodnocení respondentů.

Otázka č. 9

Jaký strategický dokument vytvořený po roce 1989 považujete pro resort školství za nejdůležitější?

Otázka ověřovala dlouhodobý přehled a profesní orientaci respondentů, ve vztahu k vývoji strategických dokumentů v oblasti vzdělávání v České republice. Preference dokumentů (dle významu) se může lišit v souvislosti se subjektivním postojem respondenta.

Otázka č. 10

V roce 2001 byl vládou České republiky schválen Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha. V čem spatřujete její hlavní přínos?

Otázka zjišťovala názor na významný strategický dokument v oblasti vzdělávání. Zařazení této otázky bylo záměrně.

Otázka č. 11

V současné době neexistuje nezávislý orgán, který by se podílel na řešení problematiky vzdělávání v České republice. V minulosti tuto úlohu zastávala Rada pro vzdělávací politiku při Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Bylo by prospěšné iniciovat vznik obdobného orgánu? Pokud si myslíte, že ano, proč?

Otázka zjišťovala názor na potřebnost vzniku poradního orgánu v oblasti vzdělávání.

6.2 Průběh anketního šetření

6.2.1 Charakteristika obou skupin respondentů

Politici

Pro dobrou orientaci je níže uvedeno rozložení politických sil v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky a v Senátu Parlamentu České republiky. V únoru 2011 bylo rozložení zástupců politických subjektů v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky následující: „55 poslanců České strany sociálně demokratické, 52 poslanců Občanské demokratické strany, 41 poslanců TOP 09 a Starostové a nezávislí, 26 poslanců Komunistické strany Čech a Moravy, 21 poslanců Věcí veřejných a 5 poslanců bylo nezařazených.“⁹⁹ V únoru 2011 bylo rozložení zástupců politických subjektů v Senátu Parlamentu České

⁹⁹ PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY – POSLANECKÁ SNĚMOVNA. *Poslanecké kluby*. [on line]. poslední revize 20.9.2011 [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/organy2.sqw?k=1>>.

republiky toto: „37 senátorů České strany sociálně demokratické, 22 senátorů Občanské demokratické strany, 13 senátorů bezpartijních, 4 senátoři za Křesťanskodemokratická unie – Československá strana lidová, 2 senátoři Komunistické strany Čech a Moravy, 1 senátor za Starostové a nezávislí, 1 senátor TOP 09, 1 senátor za Severočeši.cz.“¹⁰⁰

Vládní koalici, která má většinu v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky tvoří Občanská demokratická strana, TOP 09 a Starostové a nezávislí, a Věci veřejné. Tento text slouží k základní orientaci o rozložení síly politických subjektů (situace mapována v období leden – únor 2012).

Základní charakteristika politických subjektů, které tvoří Poslaneckou sněmovnu Parlamentu České republiky:

Česká strana sociálně demokratická

„Sociální demokracie je otevřenou levicovou stranou. Rozvíjí se jako společenství, jež zakládá svou politiku na humanitně-demokratickém úsilí o to, aby všichni lidé bez rozdílu mohli nalézt svou lidskou důstojnost ve svobodě. Sociální demokracie má své duchovní kořeny v antické demokratické filozofii, židovsko-křesťanské etice, v renesanci a reformaci, v humanistické a osvícenecké tradici, v deklaracích práv člověka a občana velkých revolucí 17. a 18. století, v evropském socialismu a v národních i mezinárodních zkušenostech dělnického hnutí a jeho stran. Dnešní sociální demokracie již není klasickou dělnickou a třídní stranou, jejíž podobu určily podmínky nejranějšího stádia kapitalismu. Sociální demokracie je dnes ve všech zemích, kde působí, politickým průsečíkem starých i nových emancipačních hnutí a sil, pro které představují práce na společenských reformách hlavní smysl politiky. Patří k nim hnutí za svobodu a demokracii, hnutí za sociální spravedlnost, ekologická a mírová hnutí.“¹⁰¹

Občanská demokratická strana

„Liberálně konzervativní strana navazující na tradice evropské křesťanské civilizace, na humanitní a demokratický odkaz 1. republiky a na zkušenosti západních demokracií. Ve svém programu proto prosazuje svobodu jednotlivce, vládu práva a volný trh, který je nejlepším

¹⁰⁰ SENÁT ČESKÉ REPUBLIKY. *Seznam senátorů*. [on line]. poslední revize 19.8.2010 [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/senatori/index.php?ke_dni=14.02.2012&O=8&lng=cz&par_2=2>.

¹⁰¹ ČESKÁ STRANA SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÁ. *Hodnoty, cíle a principy ČSSD*. [on line]. poslední revize 19.10.2010 [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <<http://www.cssd.cz/program/hodnoty-cile-a-principy-cssd/>>.

předpokladem všeobecné prosperity. Stejně tak se zasazuje o standardní fungování liberální demokracie západního typu, odmítá proto věčné pokusy o hledání třetích cest, kolektivistické ideologie i naivní pokusy o nepolitickou politiku.“¹⁰²

TOP 09 a Starostové a nezávislí

„TOP 09 je stranou konzervativní, která v politickém životě vychází z evropských tradic křesťansko-židovské kultury. Dbá na morální hodnoty obsažené v jejím duchovním odkazu a tradicích. TOP 09 je stranou demokratickou, založenou na základě ideálů svobody a humanismu, které v naší zemi přežily i období totality.“¹⁰³

Starostové a nezávislí jsou starostové bez politické příslušnosti, regionální politici a nezávislé osobnosti, které se spojily, aby mohli snadněji prosadit cíle k řešení otázek a témat, které se týkají obcí a regionů.“¹⁰⁴

Komunistická strana Čech a Moravy

„Programovým cílem této strany je socialismus, demokratická společnost svobodných, rovnoprávných občanů, společnost politicky a hospodářsky pluralitní, postavená na maximální občanské samosprávě, prosperující a sociálně spravedlivá, pečující o zachování a zlepšování životního prostředí, zabezpečující lidem důstojnou životní úroveň a prosazující bezpečnost a mír. Program strany vychází z marxistické teorie otevřeného dialogu s mezinárodním komunistickým a levicovým hnutím. Komunistická strana Čech a Moravy usiluje o to, aby byla stranou masovou, která pracuje na základě kolektivnosti jednání a rozhodování, samosprávných principů a široké vnitrostranické demokracie.“¹⁰⁵

Věci veřejné

„Věci veřejné jsou politickou stranou, která staví na přímé demokracii a vychází ze spolupráce se samotnými občany. Hlas občana je ten nejdůležitější. Názor občanů je důležitý, proto jsou pro další rozvoj přímé demokracie v České republice. Na jejich internetových stránkách mohou všichni občané hlasovat o aktuálních otázkách a problémech, které zemi trápí. Výsledky se následně promítají v politickém programu Věcí veřejných. Aktivně se snaží

¹⁰² OBČANSKÁ DEMOKRATICKÁ STRANA. *Základní informace o ODS*. [on line]. poslední revize 22.1.2011 [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/o-nas>.

¹⁰³ TOP 09. *Programová východiska a principy*. [on line]. poslední revize 10.12.2010 [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/proc-nas-volit/programova-vychodiska-a-principy/>.

¹⁰⁴ STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ. *O nás*. [on line]. poslední revize 8.4.2011 [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <http://www.starostove-nezavisli.cz/o-nas>.

¹⁰⁵ KOMUNISTICKÁ STRANA ČECH A MORAVY. *Kdo jsme a co chceme*. [on line]. poslední revize 27.11.2011 [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <http://www.kscm.cz/nase-strana>.

prosazovat změnu stávajících politických poměrů v České republice, zejména prostřednictvím rozšíření přímé demokracie. Identita strany je tak odvozena spíše z věcného přístupu k jednotlivým problémům než z jasné příslušnosti k levici či pravici. Obecně vzato se v politickém spektru nachází na pravém středu.“¹⁰⁶

Základní představení respondentů za hlavní politické subjekty:

PhDr. Marcel Chládek, MBA (Česká strana sociálně demokratická)

V letech 1993 – 2003 pedagog na základních školách

V letech 2004 – 2008 náměstek ředitele Institutu celoživotního vzdělávání Havířov, o.p.s.

Od roku 2008 náměstek hejtmána Středočeského kraje, senátor Parlamentu České republiky a místopředseda Výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice.

Zároveň působí jako stínový ministr školství.

Mgr. Stanislav Pěnička (Občanská demokratická strana)

Od roku 1979 působí jako pedagog na základní škole, resp. střední škole.

V letech 1990 – 1998 na pozici ředitele, od roku 1998 dodnes v pozici zástupce ředitele.

Předseda Občanského fóra Semily a člen pedagogického Občanského fóra v Jablonci.

V letech 1993 - 1997 poslanec Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.

V letech 2002 – 2010 člen Zastupitelstva města Semil a místostarosta.

Od roku 2004 člen Zastupitelstva Libereckého kraje.

Předseda Výboru pro výchovu, vzdělávání, zaměstnanost a sport Libereckého kraje.

doc. RNDr. Anna Putnová, Ph.D., MBA (TOP 09 a Starostové a nezávislí)

V letech 2002 – 2004 členka „Týmu expertů“ Ekonomické komise Organizace spojených národů pro podnikání žen.

Od roku 2006 doposud lektorka v manažerských kurzech MBA.

Od roku 2008 doposud děkanka Fakulty podnikatelské Vysokého učení technického v Brně.

Od roku 2010 zvolena do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Zároveň i předsedkyně Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu.

¹⁰⁶ VĚCI VEŘEJNÉ. *O nás*. [on line]. poslední revize 18.5.2011 [cit. 2012-02-15]. Dostupné z: <<http://liberecky.veciverejne.cz/o-nas.html>>.

Mgr. Milan Bičík (Komunistická strana Čech a Moravy)

Od roku 1972 pedagog na několika základních školách, posléze zástupce ředitele a ředitel. Několik let ve státní správě, po roce 1989 opět aktivní pedagog.

V letech 2002 - 2010 poslanec Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, člen Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu Poslanecké sněmovny, místopředseda a předseda Podvýboru pro školství.

V současné době odborný mluvčí strany (stínový ministr školství) pro oblast vzdělávání.

Mgr. Jana Drastichová (Věci veřejné)

V letech 1999-2010 učitelka ZŠ Orlová, 2. stupeň, výchovná poradkyně na elokovaném pracovišti.

Od roku 2011 doposud poslankyně Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.

Odborníci

Jak je uvedeno výše v textu bylo velmi složité objektivně definovat skupinu odborníků, kteří by se mohli ke specifickému problému vyjádřit. Složení skupiny je výsledkem znalosti problematiky a profesních kontaktů autora. V této skupině jsou ředitelé škol, kteří dlouhodobě aktivně vykazují zvýšený zájem o obor, akademičtí a vědečtí pracovníci, pracovník České školní inspekce, pracovník odboru školství krajského úřadu i pracovníci odborné instituce zaměřené na výzkum, metodiku a koordinaci vzdělávání.

Základní představení respondentů za skupinu odborníků:

Mgr. Karel Bárta

V letech 1973 - 1978 pedagog na základních školách.

V letech 1978 – 1990 pracovník a později ředitel Okresní pedagogicko-psychologické porady.

V letech 1990 – 1994 vedoucí Odboru školství okresního úřadu a posléze ředitel Školského úřadu Semily.

V letech 1995 – 2006 ředitel základní školy.

V letech 2006 – 2011 ředitel Libereckého inspektorátu České školní inspekce.

Od roku 2011 doposud vedoucí Oddělení koncepcí a vzdělávání Odboru školství krajského úřadu Libereckého kraje.

Člen Rady vlády pro rozvoj lidských zdrojů a člen poradního sboru Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky pro základní vzdělávání.

Mgr. Petr Drábek

Ředitel Středočeského inspektorátu České školní inspekce a vícesekretář Stálé mezinárodní konference inspektorátů (SICI).

Tomáš Feřtek

Publicista, novinář, spisovatel, zabývá se tématem vzdělávání a ekologie.

V současné době je tiskovým mluvčím obecně prospěšné společnosti EDUin, která se věnuje problematice vzdělávání. Jedním z cílů této společnosti je iniciovat a podporovat veřejnou diskusi týkající se problematiky vzdělávání.

Mgr. Vladimír Ort

Od roku 1990 pedagog na základních i středních školách.

V letech 2001 – 2002 vedoucí Odboru školství Okresního úřadu Česká Lípa.

V letech 2003 – 2005 pracovník Odboru školství Krajského úřadu Libereckého kraje.

Od roku 2005 doposud pracovník Národního ústavu odborného vzdělávání.

Od roku 2007 doposud jednatel soukromé vzdělávací agentury věnující se počátečnímu a dalšímu vzdělávání.

Prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.

V letech 1981 - 1998 asistent, odborný asistent a posléze docent pro dějiny školství a srovnávací pedagogiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

V letech 1998 – 2001 vedoucí Katedry pedagogiky Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

V letech 2001 - 2009 vedoucí Katedry věd o výchově a také proděkanem pro vnější vztahy Fakulty filozofické Univerzity Pardubice.

V letech 2006 - 2009 vyžádaný poradce ministra školství.

Od roku 2010 doposud prorektor pro vzdělávání a záležitosti studentů Univerzity Pardubice.

Mgr. Martin Ševčík

Od roku 1987 pedagog na základní škole v Praze v Londýnské ulici, kde se od roku 1994 stává zástupcem ředitele a v roce 2005 ředitelem, kterým je doposud.

Od roku 2006 doposud externí spolupracovník Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Od roku 2009 doposud člen Rady asociace profesí učitelství.

PaeDr. Jan Tupý

V letech 1973 - 1980 pedagog na základních a středních školách.

V letech 1980 - 2011 pracuje na různých pozicích Výzkumného ústavu pedagogického v Praze, např. člen systémové kanceláře, náměstek ředitele, atd.

Od roku 2011 pracovník oddělení analýz a koncepce všeobecného vzdělávání Národního ústavu vzdělávání v Praze.

Spolutvůrce Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice (2000), vzdělávacích programů Obecná škola a Základní škola.

Mgr. Richard Veleta, Ph.D.

V letech 1996 - 2000 pedagog na základní škole a konzervatořích.

V letech 2000 - 2003 vedoucí oddělení sociální práce a analýz v městském centru sociálních služeb Praha.

Od roku 2003 doposud pracovník oddělení dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků Národního ústavu odborného vzdělávání v Praze.

doc. PhDr. Arnošt Veselý, Ph.D.

Od roku 2001 doposud výzkumný pracovník Centra pro veřejné a sociální politiky, a zástupce ředitele Institutu sociologických studií.

Od roku 2009 doposud vedoucí katedry veřejné a sociální politiky na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze.

V letech 2008 – 2009 člen pracovní skupiny náměstka ministra školství pro Analýzu stavu naplnění cílů stanovených Národním programem rozvoje vzdělávání v České republice.

6.3 Interpretace získaných výsledků

6.3.1 Získané výpovědi - politici

Otázka č. 1

V § 3 odst. 1 platného školského zákona je poměrně přesně definován vznik Národního programu vzdělávání (dále jen NPV). Čím si vysvětlujete fakt, že od roku 2004 nebyl vytvořen a schválen?

- Problém nerealizace není v dokumentu jako takovém, ale v časté změně na postu ministra školství. Noví ministři vycházejí hlavně ze svých zkušeností a z dob svých studií.
- Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy České republiky chybí dlouhodobě jakákoli vize vzdělávání v České republice (a to včetně terciárního, které není předmětem školského zákona). Dokumenty, které vytváří – jako je například Dlouhodobý záměr dle § 9 postrádají také jakoukoli koncepčnost a cíle a především měřitelná kritéria. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky se pravděpodobně spokojilo s již existující Bílou knihou.
- „Školský zákon“ vstoupil v platnost až od 1. ledna 2005, na Národním programu vzdělávání byly práce zahájeny. Aktuálnějším úkolem však bylo využití tzv. „Bílé knihy“ ke zpracování jiného, střednědobého dokumentu – „Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy“ na úrovni centra i krajů. V roce 2006 pak proběhly volby do Poslanecké sněmovny, došlo k podstatným změnám v orientaci (nejen) vládní vzdělávací politiky, personálním změnám na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy České republiky i v jeho přímo řízených organizacích, opakovaně došlo k výměně ve funkci ministra.
- Lze se domnívat, že nebyla dostatečná politická vůle daný program vytvořit, za situace, kdy již započala tvorba rámcových vzdělávacích programů, což vlastně představuje následující fázi. Tím bylo zásadní směřování vývoje ve vzdělávání dáno a koncipování NPV by znamenalo buď převzít nastoupený směr nebo, což by bylo podstatně problematičtější, vytvořit NPV, který by navrhoval jinou vizi rozvoje vzdělávání.
- Častá změna politického vedení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, přílišné politické vedení ministerstev obecně – chybí anglický systém a zvyklost v podstatě neodvolatelných státních tajemníků – nadstranických odborníků. Příliš nesmiřitelná politická scéna neschopná kompromisů. Svěřování Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky malým, úzce zaměřeným, populistickým a nečitelným politickým stranám.

Otázka č. 2

Na vzniku NPV se podle mých informací v současné době nepracuje a není jasná ani jeho podoba. Proto je dnes velmi žádoucí řešit konkrétní vymezení toho dokumentu.

Pokuste se, prosím, formulovat, o co by měl dokument usilovat a co by mělo být jeho hlavním cílem či posláním?

- Dokument by měl jasně definovat podmínky vzdělávání v dlouhodobém horizontu pro předškolní až vysokoškolské vzdělávání včetně finančního zajištění. Bylo by dobré příliš neexperimentovat a dát jasné mantinely vzdělávání s přihlédnutím k demografickému vývoji a potřebám společnosti.
- Jeho podoba i obsah je dostatečně vymezena školským zákonem.
- Za hlavní příčinu současného stavu osobně pokládám neschopnost politické scény dohodnout se na základních společných prioritách vzdělávací politiky státu (v posledních šesti letech utkvělou představu vládní koalice, že liberalizace vzdělávání přinese mj. zvýšení kvality jeho výstupů, a snahu neorganicky roubovat na dlouholetý národní vzdělávací systém prvky „ostrovního systému“ či systémů v zemích s odlišným historickým a kulturním vývojem). Stejně tak se domnívám, že v současné době ani nejsou vytvořeny kvalitní podmínky pro vážně míněnou práci na Národním programu vzdělávání (obecně sice zaznívají hlasy o vyčerpání „Bílé knihy“, potřebě vytvoření nové, ale chybí hlubší a hlavně objektivní analýza vývoje v posledních dvaceti letech, příčin již zcela zřejmého poklesu kvality vzdělávání a vzdělání u nás v nejširším slova smyslu a dohoda na směru potřebných změn. Výkřiky o „reformě vzdělávání“ jsou opravdu jen výkřiky, pokud nejde o změny probíhající v celém systému od předškolního až po postgraduální a celoživotní vzdělávání, o změny jdoucí stejným směrem a o změny respektující specifika, odlišnosti a národní tradice). Bohužel také řada lidí, kteří dnes do vzdělávání mohou „mluvit“, je zaměřena pouze na dílčí segmenty vzdělávání, jejich odborná stanoviska jsou výrazně ovlivněna politickými postoji a chybí jim komplexní pohled jak na vzdělávací soustavu, tak na její fungování. Za dané situace nepokládám v současné době přijetí Národního programu vzdělávání za zcela rozumné – byl by výsledkem a výrazem představ momentální vládnoucí koalice a neměl by záruku delšího trvání (připomínám velkou setrvačnost systému). Obecně pak (pokud se týká toho, co by Národní program vzdělávání měl obsahovat za normálních okolností v normálně fungujícím státě) souhlasím s předposlední větou § 3 odst.1 „školského zákona“.
- Lze konstatovat, že konkrétní vymezení tohoto dokumentu bylo stanoveno v Bílé knize, kde je uvedeno: (Státní) Národní program vzdělávání bude legislativně

zakotven jako rámcový kurikulární dokument, vymezující základní duchovní a morální hodnoty včetně poznání sebe sama, klíčové kompetence, cíle a obsahové oblasti vzdělávání, které budou tvořit rámec celé naší vzdělávací soustavy, tj. od mateřských škol až po středoškolské vzdělávání ukončené maturitou. V jeho rámci budou zvýrazněny zejména ty oblasti, které jsou zásadní pro život v rámci sjednocující se Evropy: výchova k demokratickému občanství, environmentální výchova, mediální výchova, evropská dimenze a multikulturní výchova, profesní orientace, ekonomika a podnikatelství. Nezanedbatelnou součástí programu bude též důraz na posilování sounáležitosti žáků a studentů k národním tradicím, kulturnímu dědictví a rodnému kraji.

- Národní program vzdělávání by měl být něco mezi bílou knihou a dlouhodobým záměrem, měl by se povznést nad okamžité stranické zájmy, resp. by měl generovat obecně přijatelné cíle pro hlavní politické směry. Na jeho přípravě by se měli podílet odborníci, akademici, učitelé, odborné asociace a profesní svazy, odbory i politické strany.

Otázka č. 3

Měla by být opatření obsažená v NPV konkrétní, nebo by se mělo jednat spíše o „ústavu vzdělávání“, tedy o nastavení fundamentálních parametrů či mantinelů vzdělávání a vzdělání v České republice?

- Zásadní nastavené parametry by se neměly měnit podle výsledků voleb. Na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy České republiky je vždy veliká personální výměna náměstků, vrchních ředitelů atd., což ke klidné pracovní atmosféře.
- Jednoznačně podobu ústavy, ale s jasnými cíly, které by byly měřitelné v čase a vyhodnotitelné.
- Pokud by měl Národní program vzdělávání v nejbližší době vzniknout, pak by se logicky mělo skutečně jednat spíše o „ústavu vzdělávání“ než o jeho „kuchařku“.
- Mělo by jít o nastavení fundamentálních parametrů, o určení dlouhodobé vize školství, ovlivňující směřování politických rozhodnutí tak, aby byla dlouhodobě konzistentní. NPV by vyjadřoval hlavní zásady kurikulární politiky státu a obecně závazné cíle vzdělávání a výchovy.
- Spíše by mělo jít o ústavu vzdělávání, považuji to za velmi vystihující termín.

Otázka č. 4

Jakou problematiku podle Vašeho názoru MUSÍ řešit NPV?

- Financování škol, Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy jak České republiky, Rámcové vzdělávací programy včetně Školních vzdělávacích programů.
- Osobně pokládám za rozhodující problém jak vzdělávací soustavy, tak i vzdělávání jejich dezintegraci a prohlubující se roztržitost. Úkolem Národního programu vzdělávání by tedy mělo být zajištění vzájemných vazeb mezi jednotlivými stupni a typy vzdělání, škol, obsahu vzdělávání, jeho kvality i hodnocení.
- Jde o řešení kurikulární problematiky, o poskytnutí základního směrování pro vytváření koncepce rámcových vzdělávacích programů jednotlivých částí vzdělávací soustavy, od předškolní výchovy až po maturitu.

Otázka č. 5

Měl by NPV řešit vize vzdělávání, dlouhodobé (střednědobé, krátkodobé) strategie vzdělávání či operativní opatření vzdělávání? Na jaké časové období by měl být tento dokument přijat?

- Z předchozích odpovědí již vyplývá, že Národní program vzdělávání by měl mít dlouhodobý charakter.
- Měl by obsahovat vize dlouhodobější než Dlouhodobý záměr, tedy na delší časové období než je pět let.
- Národní program vzdělávání – jako dlouhodobý (cca 15-20 let) strategický dokument zásadního významu. Dlouhodobý záměr – jako střednědobý dokument řešící i aktuální problémy a úkoly.
- Zcela jednoznačně by to měl být dokument přinášející dlouhodobou vizi, tedy minimálně na 10 let, vhodnější by byla doba ještě delší.
- Kolem 5 – 10 let, základní vize, střednědobé výhledy až strategie.

Otázka č. 6

Měl by být NPV pouze kurikulárním dokumentem nebo by měl obsahovat i opatření vůči dalším oblastem, např. školské správě, financování atd.?

- Ano, měl by být pouze kurikulárním dokumentem. Nenabalovat na vzdělávání jiné činnosti nebo aktivity. Snad jen finanční zabezpečení programu vzdělávání.
- Pravděpodobně jen kurikulárním dokumentem, opatření vůči školské správě může obsahovat Dlouhodobý záměr.
- Ani kurikulární, ani všeobjímající! (kurikulum by mělo být obsaženo ve vzdělávacích programech, konkrétní opatření jako závazná v legislativě a právních předpisech).
- NPV by měl mít jednoznačně charakter kurikulárního dokumentu, měl by být nadřazen koncepcím rámcových vzdělávacích programů pro jednotlivé oblasti vzdělávání. Určoval by na úrovni státu požadovanou úroveň klíčových kompetencí, všeobecný základ vzdělání a v odborném vzdělávání také obecně odborný základ vzdělání.
- Celostátní dokument, s přesahem do správy, financování i případně dalších resortů.

Otázka č. 7

Popište, prosím, dle svého názoru, možný proces vzniku NPV (kompetence, skladba řešitelů, podmínky vzniku atd.).

- Snad VLÁDA – MŠMT – KRAJE – MĚSTA - VYSOKÉ ŠKOLY - ODBORNÁ VEŘEJNOST.
- Vznik je taktéž dostatečně popsán ve školském zákoně, navíc by bylo vhodné se inspirovat současným způsobem vzniku Dlouhodobého záměru a také připomínkovým řízením předcházejícím předání každého návrhu legislativních změn vládě.
- Důsledná, objektivní, na politické scéně nezávislá analýza vývoje vzdělávání u nás od konce sedmdesátých let minulého století – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky prostřednictvím svých ostatních přímo řízených organizací a speciálních pracovních skupin. Další postup obdobný jako v legislativním procesu s posílením úlohy vnitrozorního řízení a s rozšířením počtu připomínkových míst v řízení mezirezortním (např. o významné profesní pedagogické organizace a sdružení, Akademie věd, atd.).
- Proces vzniku NPV by měl vycházet z iniciativy MŠMT, zajištěním jeho tvorby by mohla být pověřena přímo řízená organizace MŠMT, kterou je Národní ústav pro vzdělávání. Po zpracování základního návrhu, který by musel vycházet z analýz a hodnocení českého školství domácími i zahraničními odborníky a jehož

významným základem by byla Bílá kniha a na němž by se podílely významné osobnosti pedagogiky i dalších oborů lidské činnosti, by následoval široký konzultační proces, zahrnující jak zástupce školské sféry (zejména však školy a pedagogické pracovníky), tak sociální partnery, představitele občanské společnosti a různých zájmových sdružení, zabývajících se otázkami výchovy a vzdělávání. Významné by byly i názory zahraničních odborníků.

- Možné je i jiné řešení, např. iniciativou nezávislých sdružení (např. EDUin) s využitím mimorozpočtového financování (např. Fullbrighova nadace). Předpokladem je ovšem opět široký konzultační proces tak, aby mohl být výsledný dokument oficiálně přijat a legislativně zakotven.
- Možná by byla zajímavá komise MŠMT, možná i mezirezortní nebo vládní komise – vzorem by mohly být komise k ekonomickému rozvoji či důchodové reformě – ovšem předtím, než tyto komise v podstatě zlikvidovaly Topolánkova a Nečasova vláda. Možná by se dalo uvažovat i o komisích parlamentních za účasti odborníků...

Otázka č. 8

S ohledem na Vaši aktuální znalost potřeb resortu školství, se pokuste posoudit možný význam tohoto dokumentu na škále od 1 do 5, přičemž hodnota 1 označuje maximální důležitost a hodnota 5 minimální důležitost.

Tabulka č. 3 – vyhodnocení četnosti míry důležitosti realizace Národního programu vzdělávání - politici

míra důležitosti	četnost
1	3
2	0
3	2
4	1
5	0

Otázka č. 9

Jaký strategický dokument vytvořený po roce 1989 považujete pro resort školství za nejdůležitější?

- Všech pět respondentů uvedlo jako nejvýznamnější strategický dokument Bílou knihu. Jeden z respondentů reflektoval nedostatky tohoto materiálu i fakt, že je dle jeho názoru zřejmě překonán a bohužel se na něj prakticky zapomnělo.
- Při všech nedostacích, které měly a mají: „Bílá kniha“ (první skutečný pokus o strategický materiál). Zákon č. 561/2004 Sb. (pokus i komplexní promítnutí dlouhodobé strategie do „života“ regionálního školství). Zákon č. 563/2004 Sb. (legislativní zakotvení požadavků na pedagogy).

Otázka č. 10

V roce 2001 byl vládou České republiky schválen Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha. V čem spatřujete její hlavní přínos?

- Bílá kniha se snažila nastavit směřování rozvoje školství v České republice. V současné době věnuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (i když se značným opožděním) velkou pozornost Dlouhodobému záměru vzdělávání a rozvoje školské soustavy, který se po schválení ve vládě odrazí v Dlouhodobých záměrech jednotlivých krajů.
- Je to poslední dokument svého druhu, který zpracovali opravdoví odborníci.
- Bílá kniha nastiňuje vizi rozvoje vzdělávání nejen v resortu školství, ale v celé společnosti. Lze konstatovat, že nastíněné vize nebyly dosud zcela naplněny, její vliv však byl přínosný a stabilizující.
- Po deseti letech je nutná revize, kritické zhodnocení...,ale současné MŠMT a současná vláda toho nejsou schopny

Otázka č. 11

V současné době neexistuje nezávislý orgán, který by se podílel na řešení problematiky vzdělávání v České republice. V minulosti tuto úlohu zastávala Rada pro vzdělávací politiku při Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Bylo by prospěšné iniciovat vznik obdobného orgánu? Pokud si myslíte, že ano, proč?

- Jsem zásadně proti vzniku dalších orgánů. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky se svým aparátem a svými odbornými ústavy plně postačuje.
- Domnívám se, že tvorba nezávislého orgánu není na místě.
- Ano, myslím si to dlouhodobě a činil jsem k tomu kroky. Opakovaně jsem v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky předložil návrh na zřízení „Rady vlády pro vzdělávání“. Ta by byla zřízena přímo na základě zákona tak, aby jí nebylo možné zrušit podle libovůle jediného člena – a ani celé vlády. Triviální zdůvodnění návrhu: Rada = svorník mezi jednotlivými segmenty vzdělávání a vzdělávací soustavy.
- Ano, ustavení orgánu, kde by bylo vyvážené celospolečenské zastoupení by zajistilo, že vývoj vzdělávání nebude ovlivňován prosazením úzkých resortních zájmů, ať již ze strany školství či některého ze sociálních partnerů.
- Určitě ano, jako nepolitický odborný orgán.

6.3.2 Získané výpovědi - odborníci

Otázka č. 1

V § 3 odst. 1 platného školského zákona je poměrně přesně definován vznik Národního programu vzdělávání (dále jen NPV). Čím si vysvětlujete fakt, že od roku 2004 nebyl vytvořen a schválen?

- Základním problémem je, že i když zákon platí od roku 2005, politikům, pedagogům a veřejnosti, především rodičům, nevádí, že zákon v tomto směru není naplněn. Jako hlavní důvod nerealizace Národního programu vzdělávání vidím časté střídání ministrů, kteří nejsou pedagogy, mnohdy nemají o koncepci vzdělávání jasnou představu a prosazují své myšlenky, které nejsou v souladu s novými trendy ve vzdělávání. Často se prezentují i populistickými záměry, které však rozvoji vzdělávání neprospívají.
- Neochotou, časovou náročností, nedostatkem kapacit a hlavně nedostatečnou koordinační činností ministerstva. Navíc zde stále nebyl a není nikdo, kdo by ho – kromě zákona – vyžadoval.
- Už z toho, jak je tam popsán jeho vznik, je zřejmé, že půjde o složitý proces. Proto se do toho nikomu nechtělo. Ale podstatnější je, že až počínání nového ministra

poukázalo na potřebnost nějakého stabilizačního prvku. Předtím se zdálo, že hlavní problém je, jak školstvím vůbec pohnout a potřebnost „ústavy“, která by znemožnila excesy jednotlivých ministrů, málokdo vnímal.

- Odborným garantem a záštitou Národního programu vzdělávání je či mělo by být Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Řízení resortu podléhá politickým změnám, velmi časté byly a jsou výměny na postech ministrů, ale i ředitelů jednotlivých odborů. Tak, jak se mění politické vedení Ministerstva, tak se mění také priority a cíle ve vzdělávání. Velmi rychle se měnící priority resortu nedovolují, aby vznikl zásadnější strategický dokument. Příčinu lze tedy shledávat v tom, že Ministerstvo je řízeno politiky a úřednickou garniturou, kterou si tito lidé berou obvykle s sebou, nikoliv strategy, kteří uvažují pouze odborně, nepoliticky a s vizí do budoucna.
- Končila vláda České strany sociálně demokratické a už nebyla síla iniciovat a zadat zpracování – řešilo se tehdy, zda to mají dělat politici nebo odborníci. Za vlád zelených na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy České republiky byly snahy rozproudit tvorbu, ale nebyly na to peníze a vážla komunikace ve Výzkumném ústavu pedagogickém, který to měl nějak vše iniciovat. Nebylo to tehdy prioritou – tlačili na to jen někteří kurikulárně orientovaní odborníci. Za vlády Občanské demokratické strany to již nikdo nezvedl a řešila se hlavně operativa a revize Bílé knihy a nikdo nechtěl podpořit návrh projektu na zpracování tohoto dokumentu z prostředků Evropské unie. Současné vedení resortu snad ani netuší, že by to mělo existovat. Hlavní problém je v tom, že se jedná o politický úkol té dané vlády a školství není politickou prioritou, asi žádné významné politické strany. V naší zemi je příliš roztříštěna odborná pedagogická společnost do mnoha různých zájmových asociací a chybí zde silná profesní komora (napříč jednotlivými profesemi), která by byla autoritou a oponentem vůči politikům při vlastní tvorbě Národního programu vzdělávání. V neposlední řadě mnozí vlastně nevědí, jak se má školství ubírat. Na jedné straně Rámcové vzdělávací programy. Následně nepravdy, že díky školním vzdělávacím programům se naši žáci zhoršují v mezinárodních testech, což nemohli stihnout. Snahy po revizi něčeho, co ještě není ani zcela realizováno a už vůbec neproběhl nějaký validní pedagogický výzkum...
- Hlavním důvodem je podle mého názoru od samého počátku „nechuť“ Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky vytvořit tento

program. Do zákona tuto pasáž prosadil prof. Kotásek, který byl jeden z hlavních autorů Bílé knihy.

- Není politická vůle. Politická reprezentace toto považovala pouze za formální věc.
- Vzdělávání je široká oblast zahrnující nejen počáteční vzdělávání (tj. ve školách), ale i další vzdělávání. Zvláště toto další vzdělávání je velmi pestré: jde o neformální vzdělávání, které můžeme dělit na profesní, volnočasové, občanské. Takhle širokou oblast nebylo dosud ministerstvo školství (případný garant NPV) schopno mentálně obsáhnout, protože jeho obzor, expertnost a zájem až v poslední době překračuje tradiční pojetí zaměřené na školní vzdělávání.

Otázka č. 2

Na vzniku NPV se podle mých informací v současné době nepracuje a není jasná ani jeho podoba. Proto je dnes velmi žádoucí řešit konkrétní vymezení toho dokumentu. Pokuste se, prosím, formulovat, o co by měl dokument usilovat a co by mělo být jeho hlavním cílem či posláním?

- Dokument by měl dle mého názoru obsahovat:
 - Analýzu současného stavu, především porovnání s evropskými tendencemi, včetně financování.
 - Stanovení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání v dlouhodobém horizontu v jednotlivých segmentech vzdělávání – předškolní, základní, střední, vysokoškolské vzdělávání, zájmové vzdělávání, další vzdělávání, financování, soukromé školy...
- Řešit vymezení tohoto dokumentu **NENÍ** žádoucí.
- Má to být vzdělávací ústava. Tedy poměrně stručný dokument, který určí váhu, jak budeme ověřovat výsledky vzdělávání, jak budeme rozvíjet učitele, jak má fungovat kariérní řád, jaká je úloha Rámcových vzdělávacích programů a Školních vzdělávacích programů, kdy má probíhat revize vzdělávacích dokumentů a jak, kdo má v tom systému jaké pravomoci, jak budeme získávat informace o vzdělávacím systému – tedy nastavit základní parametry systému a určit jejich váhu a vzájemné vztahy.
- Posláním Národního programu vzdělávání by měla být **uskutečnitelná a realistická strategie** rozvoje vzdělávací oblasti v zásadních parametrech:
 - Jaký je stávající stav vzdělávací soustavy v jednotlivých parametrech

(počáteční, další vzdělávání).

- Jaké úrovni vzdělanosti chceme v České republice dlouhodobě dosáhnout pro jednotlivé věkové skupiny a vzdělávací oblasti, cíl, ke kterému směřujeme.
- Jakými cestami jsme schopni dosáhnout cíle vytyčené v předchozím bodě, (konkrétní metody a formy).
- Jaké jsou parametry měřitelnosti úspěšnosti naplňování strategie na výstupu;
- Uspořádání odborné diskuse nad problematikou Národního programu vzdělávání, možnost vytvoření odborných komisí a doporučující kompetencí.
- Rozpracovat cíle vzdělávání dané zákonem, vymežit hlavní oblasti a obsahy vzdělávání a popsat prostředky pro jejich dosažení. Podle mně by měl popsat situaci, podobně jako existuje scénář filmu. Popsat hlavní směry očekávaného vývoje, mantinely, souvislosti s dalšími oblastmi života.

Návrh obsahu dokumentu:

- systém vzdělávací soustavy a její prostupnost,
 - cíle vzdělávání na jednotlivých stupních,
 - hlavní koncepční a metodologické záměry,
 - finanční zabezpečení školství,
 - systém vzdělávání pedagogů na fakultách připravující pedagogy,
 - systém podpory a kariérní systém pro pedagogické pracovníky.
-
- Situace se od roku 2001 změnila. Původně, když existovala pouze Bílá kniha a ještě nebyl nový školský zákon, se jevilo jako nejvhodnější vytvořit jakýsi nejvyšší kurikulární dokument, který by vymezoval „pravidla pro tvorbu Rámcových vzdělávacích programů, jejich jednotnou strukturu a jejich implementaci“. V současné době zůstává otázkou, zda má vůbec ještě Národní program vzdělávání smysl, zda by nebyla vhodnější jen nová Bílá kniha a nějaký prováděcí „předpis“ či zákon pro její realizaci a pro hodnocení dosažených výsledků.
 - Návrh obsahu dokumentu:
 - zastřešující kurikulární dokument,
 - nové a pregnantní vyjádření cílů vzdělávání,
 - Novou Bílou knihu. Užitečnost dokumentu je odvislá od toho, jak kvalitně a konsensuálně by byl zpracován. Jakési dobře formulované „desatero“ vzdělávání, které by bylo ukotveno i v zákoně.

- Jeho posláním by měl být strukturovaný závazek k podpoře všech forem a proudů vzdělávání, tj. i vzdělávání dospělých, seniorů, volnočasového vzdělávání a občanského vzdělávání. Podporou nemyslím jen přímou finanční podporu, ale také např. daňová opatření. Důležitou složkou dokumentu by měla být strategie pro výzkum v oblasti vzdělávání a strategie pro mezinárodní spolupráci v této oblasti.

Otázka č. 3

Měla by být opatření obsažená v NPV konkrétní, nebo by se mělo jednat spíše o „ústavu vzdělávání“, tedy o nastavení fundamentálních parametrů či mantinelů vzdělávání a vzdělání v České republice?

- Spíše by se mělo jednat o „ústavu vzdělávání“, nastavení základních parametrů, které jsou uvedeny v Bílé knize. Jde o to, aby se základní směry neměnily, jak odcházejí a přicházejí ministři a jejich náměstci.
- Na konkrétním znění se „pseudodoborníci“ a „rádobydoborníci“ nikdy neshodnou. Proto by bylo na místě koncepční pojednání o požadované úrovni vzdělávání v zemi na dlouhou dobu.
- „Ústava vzdělávání“, tedy obecný dokument je zcela zbytečný a jeho osud lze úspěšně předvídat. Bude vytištěn na křídovém papíře, často citován na konferencích nejrůznějšího druhu, ale to bude tak asi všechno. Je nutné připravit vskutku realistický a uskutečnitelný dokument (zde je nutná spolupráce s asociací krajů a obcí, bez nich to kompetenčně nejde).
- Národní program vzdělávání by měl být „ústava vzdělávání“.
- Mělo jednat o „ústavu“, důležitá je nadčasovost a koncepce na cca 20 let, školství nejvíce škodí neustálé a nekoncepční změny.
- Pokud by měl Národní program vzdělávání vznikat, tak skutečně spíše jako soubor nějakých obecných „pravidel“ pro vzdělávání a vzdělání v České republice. Respektive měl by být psán na takové úrovni obecnosti – konkrétnosti, aby se dané „mantinely“ (povinností, odpovědností, garance) nedaly obcházet či vysvětlovat různě.
- Přikláním se k pojetí „ústavy vzdělávání“, ale pouze v případě, kdy půjde o seriózní a konsenzuálně dojednaný ZÁVAZEK politické reprezentace – něco jako smlouva s občany a hospodářskými subjekty.

Otázka č. 4

Jakou problematiku podle Vašeho názoru MUSÍ řešit NPV?

- Rámcové vzdělávací programy, autoevaluace, inkluze – ano či ne, financování školství, další vzdělávání pedagogických pracovníků, kariérní řád, rozpracování doporučení EU – Lisabonská strategie, Delorovy pilíře, ET 2020, Bílá kniha EU o mládeži.
- Především musí určit, co může politik – ministr školství ovlivnit a jakým způsobem. Tedy například, za jakých podmínek může zavést či zrušit plošné testování, obecně rušit či zavádět nějaké části vzdělávacího systému. Tam bude obtížné najít rozumnou rovnováhu, aby Národní program vzdělávání systém stabilizoval, znemožnil podobné kroky, jako je současné odstavení Rámcových vzdělávacích programů na vedlejší kolej, ale zároveň, aby systém neznehynul a nezabetonoval. Protože to je také reálné nebezpečí.
- Jedná se o stanovení dlouhodobých strategických cílů pro oblast vzdělávací soustavy, metod jejich naplnění a nastavení kontrolních mechanismů pro jejich plnění.
- Zdůvodnění perspektivních a dlouhodobých cílů z různých hledisek - ekonomických, sociálních, kulturních, rozvojových, kultivačních, hodnotových. Druhý pilíř by měl být systém strukturální odpovědnosti v politicky bohužel stále krátkodobě ovlivňovaném rezortu.
- Podle mě musí řešit především otázky ŘÍZENÍ procesů vzdělávání. Měl by to být „jakýsi scénář“ či „pravidla“ postupů zajišťujících standardní postupy.

Otázka č. 5

Měl by NPV řešit vize vzdělávání, dlouhodobé (střednědobé, krátkodobé) strategie vzdělávání či operativní opatření vzdělávání? Na jaké časové období by měl být tento dokument přijat?

- Dokument by měl být dlouhodobého charakteru, rozhodně ne operativní. Horizont 10 – 20 let.
- Význam mají strategické vize na minimálně 10 – 15 let, to by měl Národní program vzdělávání.
- Vize ne, na to jsou jiné dokumenty, strategie také ne, operativa určitě ne. A nepřijímal bych ho na určité období. Změna Národního programu vzdělávání by

mohla proběhnout tehdy, když by prošla nová verze tím poměrně složitým schvalovacím procesem. Ten sám by neumožňoval rychlé změny. Podobná brzda, jako je ústavní většina při schvalování ústavních změn.

- Mělo by jít o dlouhodobý dokument, pro celou jednu generaci. Plán by měl sestávat z konkrétních postupných kroků a vytvořit systém „rychlé reakce“, tedy možnosti rychle reagovat na měnící se situaci v časově omezené době při současném zachování ideové linie.
- Podobně jako ústava, nspecifikoval bych to. Záleželo by vždy na funkčnosti hlediska.
- Podle mého by „strategie“ měla být obsažena v dokumentu typu Bílá kniha. Národní program vzdělávání by měl zajišťovat „stabilitu“ provádění této strategie. Tedy „pravidla“, jak postupovat, aby byla strategie uskutečňována co nejlépe, bez závislosti na názorech jedinců či lobbistických skupin.
- Rozhodně by mělo jít o dlouhodobé strategie v horizontu 30 – 50 let. Znovu opakuji, že takovýto dokument má smysl pouze, pokud je myšlen a formulován jako závazek vzniklý politickou dohodou napříč politickým spektrem.

Otázka č. 6

Měl by být NPV pouze kurikulárním dokumentem nebo by měl obsahovat i opatření vůči dalším oblastem, např. školské správě, financování atd.?

- Financování ano – deklarovat výši hrubého domácího produktu vynakládaného na vzdělávání i systém rozpisu finančních prostředků. Školská správa asi ne, není to průchodné, i když by bylo ideální navrátit se k odvětvovému řízení školství.
- Je třeba se pohybovat v dikci zákona, kde je odpověď poměrně jasná: Národní program vzdělávání má postihnout „hlavní oblasti vzdělávání, obsahy vzdělávání a prostředky, které jsou nezbytné k dosahování těchto cílů.“ Bylo by asi naivní se domnívat, že vize vzdělávání by měla obsahovat opatření vůči školské správě a financování, což by se dalo mazaně „skrýt“ pod oblast „prostředky, které jsou nezbytné k dosahování těchto cílů“.
- V principu to nemá být kurikulární dokument. Kurikulum by měl řešit pouze z toho hlediska, jak k obsahu vzdělávání dospějeme, jak ho popíšeme (tedy prostřednictvím jakých dokumentů), jak ho budeme revidovat či ověřovat. A přijde mi logické, že bude zasahovat i do jiných oblastí – třeba tím, že bude jasně požadovat kariérní řád pro učitele.

- Jednoznačně by to měl být koncepční dokument přesahující kurikulum, vše souvisí se vším, a jak bychom např. chtěli dosahovat určitých výstupů v kurikulu, pokud bychom nebyli schopni systém například zafinancovat apod.
- Ano. Kurikulum řeší Rámcové vzdělávací programy a pak Školní vzdělávací programy.
- Dle mého názoru by měl řešit i otázky správní i samosprávní, financování školství apod. Například z důvodu určité jistoty zřizování jednotlivých škol a školských zařízení, jejich koncepčního zakotvení apod. Školství by mělo být částečně imunní proti aktuálním politickým vlivům, jak na vládní úrovni, tak i krajské resp. obecní.
- Měl by vymezovat pravidla nejen pro kurikulární dokumenty, ale i např. pro hodnocení vzdělávání, pro přidělování projektů podporujících vzdělávání a jeho rozvoj atd.
- V současné době bych se přikláněl k vymezení vzdělávacích cílů a cest k jejich dosažení. Tedy například k vymezení, že vzdělávací systém nemá obsahovat „slepé vzdělávací cesty“.
- Dokonce si myslím, že to nemá být kurikulární dokument. Určitě by měl obsahovat cíle v oblasti gramotnosti a samozřejmě vytyčit cesty – to znamená, že zahrnutí tématu infrastruktury a financí je nezbytné.

Otázka č. 7

Popište, prosím, dle svého názoru, možný proces vzniku NPV (kompetence, skladba řešitelů, podmínky vzniku atd.).

- Hlavním řešitelem by mělo být Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, přizvat k tomu odborníky – Koucký, Straková, Rýdl, Polechová, Walterová, Tupý, Feřtek, Valenta, Kasíková, Kašová, Chval, Korda, někdo z Národní ekonomické rady vlády, jistě se najdou další. Ale ta skupina by neměla být příliš velká. Podmínky vzniku nedokážu popsat, musí být k tomu politická vůle. Je třeba stanovit nejdříve strukturu, provést porovnání se zahraničím.
- Zákon stanoví, že Národní program vzdělávání vytváří Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, které si k tomu vytváří nejen postup (tak jako při tvorbě vyhlášek a zákonů), ale i sestavuje tým externích odborníků, atp.
- Na to neumím v tuhle chvíli odpovědět, to je příliš široká a komplexní otázka. Na pojmenování tohoto problému v tuhle chvíli pracujeme.

- Iniciativa musí být na straně Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, ta musí vytvořit základ, o kterém se povede odborná diskuse v sekcích:
 - a) sekce pro základní školy, mateřské školy, obce,
 - b) střední školy a kraje,
 - c) terciární vzdělávání, rektori vysokých škol,
 - d) další vzdělávání Národní ústav vzdělávání, kraje, Hospodářská komora, Ministerstvo práce a sociálních věcí. Každá sekce nominuje vlastní kandidáty a výstupem by měl být konsensuální dokument.
- Vláda by měla jmenovat komisi ve složení: zástupci pedagogických asociací, zaměstnavatelů, vzdělávací politici, zahraniční experti. Ti napíší teze a další na ně vázané skupiny oborových odborníků je v mantinelech podrobněji popíší a dodají argumenty pro směry. Dokument by měl být maximálně stručný a přehledný s odkazy na prameny a analýzy.
- Má představa o vzniku dokumentu:
 - a) dohoda mezi Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a iniciátory vzniku Národního programu vzdělávání o tom, že se má zpracovat – podpora Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a dalších významných partnerů je nutná,
 - b) lidé koncepčního ražení se znalostí koncepčních dokumentů musí vytvořit tým odborníků.
- Kombinace odborného a participativního přístupu.
- Myslím, že by mohl být úspěšný model, ve kterém dokument vytvoří reprezentativní skupina panelistů s podporou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Nezbytné je zapojit zástupce škol, soukromých vzdělávacích institucí, zaměstnavatelů, pedagogů, filosofů, politiků (i krajských) a zástupce neziskového sektoru. V čele skupiny by měl být vzdělaný reprezentant, který má velkou a přirozenou autoritu u veřejnosti – třeba Cílek, Pačes, Eben, Suchý, Svěrák atd.

Otázka č. 8

S ohledem na Vaši aktuální znalost potřeb resortu školství, se pokuste posoudit možný význam tohoto dokumentu na škále od 1 do 5, přičemž hodnota 1 označuje maximální důležitost a hodnota 5 minimální důležitost.

Tabulka č. 4 – vyhodnocení četnosti míry důležitosti realizace Národního programu vzdělávání - odborníci

míra důležitosti	četnost
1	4
2	2
3	0
4	1
5	2

Otázka č. 9

Jaký strategický dokument vytvořený po roce 1989 považujete pro resort školství za nejdůležitější?

- Bílou knihu, je to dokument schválený usnesením vlády, bohužel není uváděn příliš v platnost. Velká část politiků, pedagogů, úředníků a veřejnosti ho nezná a neřídí se jím.
- Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (2001), Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy České republiky (2002) a Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy České republiky (2005).
- Pokud mluvíme opravdu o strategickém dokumentu, tak to je Bílá kniha. Protože ta přinesla do systému opravdu koncepční změnu a jiný pohled.
- Novela školského zákona, kterou se rušily školské úřady a kompetence přešly na obce a kraje. Bohužel.
- Podle mně je to tzv. Bílá kniha z roku 2001 a její revize (Kde jsme a co chceme?, 2007).
- Bílá kniha a z ní vycházející koncepce Rámcových vzdělávacích programů.

- České vzdělání a Evropa – tzv. zelená kniha a Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha.
- Národní program rozvoje vzdělávání České republiky.
- Bílá kniha a Strategie pro celoživotní učení České republiky.

Otázka č. 10

V roce 2001 byl vládou České republiky schválen Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha. V čem spatřujete její hlavní přínos?

- Bílá kniha nastavila směr dalšího rozvoje vzdělávání. Je velkou chybou, že není realizována.
- Měl vizi, nadčasovost, nebyl ovlivněn přetahováním různých zájmových, politických či lobbystických skupin. Vznikl v době, kdy pro to byla vůle, chuť a nadšení.
- Změna pohledu. Ať se kdo vysmívá kompetencím a ušlechtilým řečem z Bílé knihy jakkoli, v každém případě posunula pohled na smysl vzdělávání od znalostí ke kompetencím. Předtím to byl přístup pedagogické veřejnosti známý jen minimálně, po Bílé knize se učitelé, alespoň mohli dohadovat, jestli to je či není nesmysl. Předtím bylo přesvědčení, že znalostní učení je jedině rozumné a možné, skoro nerozborné a kdo říkal něco jiného, byl považován za blouznivce.
- Žádný přínos nevidím, je to pouze deklarace, podle které se nikdo neřídí a nemusí řídit.
- Poprvé od roku 1976 (Rozvoj československé výchovně vzdělávací soustavy) a po deseti letech v nových podmínkách navrhl perspektivu vzdělávací politiky ve všech oblastech. Z něho vycházely dlouhodobé záměry Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, krajů, ale nic z nich nebylo dodrženo a splněno – zejména ekonomické podpory šly oproti slibům dolů.
- Právě v tom, že se jedná o první komplexní vhled do problematiky Národního programu vzdělávání a mohla být velmi kvalitním odrazovým můstkem pro tvorbu Národního programu vzdělávání.
- V koncepci, ve zřetelném vymezení základních cílů, ve zdůvodněných změnách, které jsou nutné, a v postupech (krocích), jak je naplnit.
- Vymezení vzdělávacích cílů. Zapojení širokého spektra aktérů do jeho přípravy.
- Pojmenování problémů, vytyčení strategií, podklad pro financování projektů.

Otázka č. 11

V současné době neexistuje nezávislý orgán, který by se podílel na řešení problematiky vzdělávání v České republice. V minulosti tuto úlohu zastávala Rada pro vzdělávací politiku při Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Bylo by prospěšné iniciovat vznik obdobného orgánu? Pokud si myslíte, že ano, proč?

- Myslím, že ne. Kdysi existovala Rada vlády pro rozvoj lidských zdrojů, ta také nedokázala změny prosadit, zabývala se velmi širokou problematikou.
- Nemyslím si, že by to bylo prospěšné – opět bychom ztráceli čas věčným přetahováním se, kdo do komise patří a kdo ne.
- Korektiv a oponentura politikům v ministerském křesle je nutná, ale nevím, zda to může zastat takový orgán. Záleželo by na tom, jak by Rada vznikala, kdo by její složení mohl měnit atd. Pokud by to byl jen lepší název pro poradní sbor ministra, pak je zbytečná.
- Jen žádný další orgán, těch máme dost. Na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy České republiky pracují stovky lidí, kteří to mohou připravit a organizačně zaštitit.
- To je hlavní problém dnešních diskusí, platforma je v účelově chameleonských médiích, ne na nezávislé radě expertů. Já myslím, že rada by řadu přehmatů a výroků přinejmenším eliminovala. Jejím úkolem by mohla být např. formulace Národního programu vzdělávání.
- Je asi jedno, jestli půjde o nějakou komoru pedagogických pracovníků nebo Radu pro vzdělávání apod. měla by to být silná instituce, co možná nejvíce vzdálena možnosti politických vlivů a lobování zájmových skupin.
- Podle mého názoru by měly vzniknout dva významné orgány (seskupení) – profesní svaz pedagogů a pak odborný nezávislý orgán typu Rady pro vzdělávání. První by svou vahou prosazoval („vynucoval“) některé nezbytné kroky ve vzdělávání, druhý by garantoval nezávislé odborné postupy, návrhy pro optimální postupy a podporu kroků ve vzdělávání.
- Ano, jsem pro. Ale činnost, kompetence, delegace i zodpovědnost Rady by měla být vymezena zákonem.

- Ano, měla by vzniknout Národní rada pro vzdělávání. Nadstranická, reprezentativní, s čestným členstvím, ale malým profesionálním aparátem. Tzv. National Education Boards mají některé úspěšně se rozvíjející země.

6.4 Interpretace názorů respondentů dle stanovených cílů

Cíl č. 1 - Identifikace potřebnosti Národního programu vzdělávání

(vyhodnocení dle otázek č. 1, 8)

Cíl č. 2 - Identifikace obsahu Národního programu vzdělávání

(vyhodnocení dle otázek č. 2, 3, 4, 6)

Cíl č. 3 - Vymezení časového a realizačního rámce Národního programu vzdělávání

(vyhodnocení dle otázek č. 5, 7)

Cíl č. 4 - Navržení struktury Národního programu vzdělávání

(vyhodnocení dle otázek č. 3, 4, 6)

Cíl č. 5 - Identifikace dosavadních nejvýznamnějších strategických dokumentů vzdělávání v České republice a identifikace potřebnosti specifického orgánu – Rady pro vzdělávací politiku (vyhodnocení dle otázek č. 9, 10)

Cíl č. 1 – Identifikace potřebnosti Národního programu vzdělávání.

Obě skupiny respondentů se ve svých výpovědích shodnou, že hlavními důvody nerealizace Národního programu vzdělávání byly:

- absence politické vůle,
- politická nestabilita resortu a rychle se měnící priority,
- absence strategií na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy České republiky,
- složitý proces vzniku dokumentu,
- nutnost zpracování velkých finančních prostředků v rámci finančních mechanismů Evropské unie,
- přílišná roztříštěnost odborné pedagogické společnosti.

K hodnocení míry důležitosti Národního programu vzdělávání je vypovídající tabulka znázorňující četnost výpovědí obou skupin respondentů.

Tabulka č. 5 – vyhodnocení četnosti míry důležitosti realizace Národního programu vzdělávání – politici a odborníci

míra důležitosti	četnost
1	7
2	2
3	2
4	2
5	2

Z výše uvedeného je patrné, že míra důležitosti materiálu je **spíše vysoká**, i když hodnocení respondentů není zcela jednoznačné. Názor obou skupin respondentů je obdobný.

Cíl č. 2 – Identifikace obsahu Národního programu vzdělávání.

Obě skupiny respondentů se shodně vyjadřují, že dokument by měl být vytvořen na základě odborné a nezávislé analýzy současného stavu, mělo by se jednat o dokument, který bude zastřešovat všechny segmenty vzdělávací soustavy v České republice. Převažující definicí od respondentů je, že by dokument měl být „ústavou vzdělávání“, tj. do vysoké míry apolitický a také těžko podléhající aktuálním politickým pnutí. Dokument by měl vymezit uskutečnitelný a realistický rozvoj vzdělávací soustavy, dlouhodobé strategické cíle a metody jejich naplnění včetně kontroly. Dokument by měl řešit otázky řízení procesů vzdělávání.

Při hodnocení otázky č. 6, zda by měl být dokument zaměřen pouze na kurikulární oblast, se obě skupiny v představách již jednoznačně rozcházejí. Respondenti – politici se spíše domnívají, že by měl řešit pouze kurikulární oblast, zřejmě tak, jak byl původně myšlenkově koncipován. Avšak respondenti – odborníci situaci hodnotí s cílem vytvořit dokument přesahující kurikulum, měl byt řešit oblast financování, školské správy, kariérního řádu pedagogů, hodnocení vzdělávání, pravidla pro přidělování projektů podporující vzdělávání atd. Někteří dokonce vypovídají, že by to kurikulární dokument být neměl.

Cíl č. 3 – Vymezení časového a realizačního rámce Národního programu vzdělávání.

Z pohledu času, na který by se měl dokument přijímat, se obě skupiny respondentů shodnou. Měl by to být dokument **dlouhodobého charakteru**, z výpovědí vyplývá, že na více než pět let. Avšak vyskytl se i názor s termínem na 30 – 50 let, resp. na celou jednu generaci, což konvenuje s předchozím časovým údajem. „Z hlediska délky časového horizontu strategie

neexistuje jednoznačná odpověď na otázku, pro jak dlouhé časové období má být strategie definována. Časový horizont strategie je relativní a je ovlivňován specifickými potřebami a podmínkami.)¹⁰⁷

S ohledem na způsob vzniku v zásadě nepanuje významný rozpor se současnou právní úpravou vzniku dokumentu. Hlavním odpovědným orgánem za vznik by mělo být Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Zřejmě vláda by měla jmenovat odbornou komisi složenou ze zástupců pedagogických asociací, zaměstnavatelů, vzdělávacích politiků, ale třeba i zapojit zahraniční experty. Zapojit by se však měli i další partneři, např. Hospodářská komora České republiky, Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, kraje... Při tvorbě by měla být využita kombinace odborného a participativního přístupu.

Cíl č. 4 – Navržení struktury Národního programu vzdělávání.

Níže uvedený text je spíše výčtem podnětů vycházejících z výpovědi respondentů než konkrétní strukturou dotčeného dokumentu. Materiál by měl obsahovat řešení financování školství, další vzdělávání pedagogických pracovníků, kariérní řád, rozpracování doporučení Evropské unie, měl by pojmenovat cíle vzdělávací soustavy a řešit školskou správu.

Cíl č. 5 – Identifikace dosavadních nejvýznamnějších strategických dokumentů vzdělávání v České republice a identifikace potřebnosti specifického orgánu – Rady pro vzdělávací politiku.

Obě skupiny respondentů se jednoznačně shodly, že nejvýznamnějším strategickým dokumentem vzdělávání v České republice po roce 1989 byl Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha. Na tomto dokumentu většinou oceňují jeho vizionářství, nadčasovost, změnu pohledu, komplexnost vzhledu do problematiky, vymezení vzdělávacích cílů. Na potřebě orgánu (např. Rada pro vzdělávací politiku), který by se věnoval strategickým krokům ve vzdělávání, se respondenti neshodli. Názory na jeho potřebu jsou odlišné. Zajímavým podnětem je návrh na vznik profesního svazu pedagogů.

¹⁰⁷ Keřkovský, M; Vykypěl, O. *Strategické řízení*, 2.vyd., Praha: C.H.Beck, 2006, s.9. ISBN 80-7179-453-8.

7 Závěr

7.1 Návrh struktury Národního programu vzdělávání

Pro dosažení cíle diplomové práce byla důležitá osobní zkušenost autora a dále zejména analýza a studium písemných materiálů – stávajících strategií a koncepcí vzdělávání na nadnárodní, národní, sektorové, regionální i institucionální úrovni. Jedním z východisek se stalo studium zákonných norem či statistických údajů. Bylo pracováno s aktéry procesu, tj. řediteli škol, zástupci veřejné správy a samosprávy, politiky, pracovníky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, pracovníky České školní inspekce a vzdělávacími experty. Jelikož se jedná o nové a velmi aktuální téma, nebylo možné vycházet z žádných dosud realizovaných komplexních výzkumů či ucelených odborných studií. Na základě získaných poznatků byl formulován níže návrh možné struktury Národního programu vzdělávání a nastíněn možný proces jeho vzniku.

V přípravné fázi je třeba provést kvalitní a rozsáhlou analýzu současného stavu vzdělávání ve všech segmentech vzdělávací soustavy České republiky. Využít stávající strategické dokumenty nejen z resortu školství. Z toho vyplývá, že již přípravná část bude časově, organizačně, politicky i manažersky náročná. Při analýze bude vhodné využít i ověřených zahraničních přístupů. Vlastní postup tvorby a vzniku je poměrně dobře popsán v zákoně, je třeba se vymanit z představ, že dokument bude obsahovat pouze kurikulární oblast. Tyto tendence jsou přežitě, což naznačují i výše uvedené výpovědi respondentů. Zároveň je třeba dokumentu přiznat **ústavní důležitost**, např. **schválení na půdě Parlamentu České republiky ústavní většinou**. Tento postup je důležitý s ohledem na význam a vnímání tohoto dokumentu nejen politiky a odbornou veřejností, ale především občany České republiky.

Realizační fáze by měla představovat jmenování skupiny odborníků (vládou České republiky), která bude realizovat návrh dokumentu. Členy této skupiny by měly být i zahraniční experti. Zároveň by měla být ustavena druhá skupina složená rovnoměrně ze zástupců všech parlamentní politických subjektů. Obecný politický konsensus je pro tento typ dokumentu přirozený a zároveň nutný, neboť období jeho aplikace bude překračovat několik volebních období, kdy mohou být zvoleny různé politické subjekty s velmi odlišnými světonázorovými přístupy. Součástí celého postupu musí být vysvětlovací a propagační

mediální kampaň pro veřejnost. Speciální kampaň a výstupy musí být vedeny vůči všem pedagogům, oni sami se musí s cíli identifikovat.

V následné **prováděcí fázi** nesmí být podceněn průběžný monitoring v dosahování jednotlivých cílů a okamžité řešení jejich neplnění účinnými opatřeními. Základem úspěchu je průběžná aktivní komunikace všech aktérů.

Návrh struktury Národního programu vzdělávání:

- 1. Výstupy z provedených analýz a šetření.**
- 2. Stanovení hlavních cílů vzdělávání v časovém intervalu plnění deseti let.**
- 3. Oblast zabývající se výstupy a interakcí s dokumenty Evropské unie (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a Ministerstvo zahraničních věcí České republiky).**
- 4. Oblast zabývající se meziresortní problematikou, samostatně řešit uplatnění absolventů na trhu práce (Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky).**
- 5. Oblast zabývající se potřebami strategických zaměstnavatelů, resp. odvětví průmyslu (Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky). Včetně predikovatelného vývoje.**
- 6. Oblast vytyčující dílčí cíle v jednotlivých segmentech vzdělávání:**
 - a) Předškolní vzdělávání**
 - b) Základní vzdělávání**
 - c) Střední vzdělávání**
 - d) Terciární vzdělávání**
 - e) Celoživotní vzdělávání**
- 7. Oblast řešící vědu, výzkum a konkurenceschopnost (stanovit odpovědný orgán).**
- 8. Oblast definující hlavní výstupy do praxe, včetně odpovědností a určení časovosti.**
- 9. Oblast evaluace cílů.**
- 10. Oblast řešící efektivní fungování školské státní správy a samosprávy, včetně odborností těchto pracovníků.**

7.2 Závěrečný komentář

Stále více je patrné, že do vzdělávacího prostoru vstupují další faktory, které jsou nové, nepředvídatelné a zásadním způsobem tak ovlivňují další vývoj toho segmentu lidské činnosti, ale ve své podstatě život celé společnosti. Tyto vstupy lze identifikovat na úrovni evropských strategických dokumentů. Typickým příkladem je mobilita a i s ní související jazyková rozmanitost, individualističtější přístup k životu od každého jedince a s ním související specifická požadavků a představ, nekontrolované sdílení informací pomocí různých technických systémů, stále se vyvíjející potřeba vyšší odbornosti a zároveň univerzálnosti každého jedince. Zároveň probíhá tlak na efektivitu procesů a rozhodování ve všech oblastech lidské činnosti. Ze všech těchto signálů je patrné, včetně vývoje obsahů evropských vzdělávacích dokumentů, že přiblížení národních vzdělávacích systémů je nezbytné, aby bylo možné „čelit“ těmto novým fenoménům a zároveň dynamicky se rozvíjejícím ekonomikám mimo území Evropy.

V českých poměrech je zřejmé určité ustrnutí nejen v praktických výstupech vzdělávání měřených mezinárodními dokumenty, ale také na praktické legislativní a obsahové úrovni strategických dokumentů. **Současná legislativní úprava této problematiky se nejeví příliš konzistentně, ale především nejsou dlouhodobě naplňovány zákonné povinnosti těmi nejvyššími orgány, a to ústředním orgánem státní správy pro školství – Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Tomuto stavu bez valného zájmu přihlíží i Poslanecká sněmovna a Senát Parlamentu České republiky. Tento stav nedává dobrý signál o stavu demokratického systému a jeho kultivaci a pěstování.**

Národní strategické dokumenty vzdělávání působí převážně obsahově i prakticky velmi sterilně až vysoce formálně. Mnohdy jsou realizovány ne v dostatečné kvalitě a bez přirozených doprovodných jevů, např. analýzy, vyhodnocování naplňování cílů, opatření atd. Jejich vzájemné provázání a kompatibilita neexistuje nebo je velmi omezená, stejně tak, jako komunikace mezi zpracovateli. Kontrola a odpovědnost za navržená opatření není uvedena v materiálech většinou vůbec.

Regionální strategické dokumenty vzdělávání, v případě Libereckého kraje, pak řeší pouze praktické otázky materiálního charakteru v návaznosti na množství finančních prostředků či demografický vývoj krajů a obcí. Jsou přijímány zcela nahodile dle různých regionálních či místních politických tlaků či situací. Někdy lze v přijetí pozorovat i určitou účelovost s cílem ospravedlnit konkrétní záměr aktuálně vládnoucí politické reprezentace, a to i na úrovni kraje.

Jak vyplývá z anketního šetření této diplomové práce stav, kdy neexistuje jasná vize dalšího postupu, na němž se shodnou, jak aktéři političtí, tak aktéři odborní, může přinést zásadní deformace v oblasti vzdělávání. Nutnost zastřešujícího strategického dokumentu je evidentní, přičemž není podstatný jeho název. **Dokument by měl vymezit uskutečnitelný a realistický rozvoj vzdělávací soustavy, dlouhodobé strategické cíle a metody jejich naplnění včetně kontroly. Zároveň by měl řešit otázky řízení procesů vzdělávání a přinést stabilitu pro školy.** Při tvorbě by měla být využita kombinace odborného a participativního přístupu. Neexistence jasných cílů ve vzdělávání není problémem jen resortu školství a jeho aktérů, je problémem, či přesněji měl by být problémem, všech občanů České republiky!

Seznam použité literatury

Tištěné dokumenty

ADÁMKOVÁ, P. *Právní regulace financování školství, vědy a výzkumu*. Brno, 2009. Rigorózní práce. Masarykova univerzita v Brně, Právnická fakulta, Katedra finančního práva a národního hospodářství.

ABRHÁM, J. *Komparativní ekonomika Evropské unie – trendy, souvislosti a implikace pro ekonomickou governance*. Praha, MAC, 2008. ISBN 978-80-86783-34-5.

BACÍK, F.; KALOUS, J.; SVOBODA J., aj. *Úvod do teorie a praxe školského managementu*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. ISBN 80-86039-49-8.

BROŽ, R. *Řízení mateřské školy v právním postavení příspěvkové organizace*. Praha, 2006. Závěrečná bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Centrum školského managementu.

BROŽOVÁ, S.; GOULLIOVÁ, K. (ed.) *Správa a řízení školství v Evropě*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997. ISBN 80-211-0253-5.

CHLUP, O.; KAHUDA, F.; KRÁL, K. *Školství – výklad zákona a prováděcích předpisů*. Praha: Orbis, 1949.

ČESKÉ FÓRUM PRO ROZVOJOVOU SPOLUPRÁCI. *Zpráva o globálním rozvojovém vzdělávání v České republice v letech 2008 – 2010*. Praha: České fórum pro rozvojovou spolupráci, 2010. ISBN 978-80-904395-3-5.

KALOUS, J; VESELÝ, A. (ed.) *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. Praha: Karolinum, 2006 ISBN 80-246-1260-7.

KALOUS, J; VESELÝ, A. (ed.) *Vzdělávací politika České republiky v globálním kontextu*. Praha: Karolinum, 2006 ISBN 80-246-1261-3.

KALOUS, J; VESELÝ, A. (ed.) *Vybrané problémy vzdělávací politiky*. Praha: Karolinum, 2006 ISBN 80-246-1262-3.

KEŘKOVSKÝ, M; VYKYPĚL, O. *Strategické řízení*, 2.vyd., Praha: C.H.Beck, 2006, ISBN 80-7179-453-8.

Kolektiv autorů. *České vzdělání a Evropa. Strategie rozvoje lidských zdrojů při vstupu do Evropské unie*. Praha: Sdružení pro vzdělávací politiku, 1999. ISBN 20-211-0312-4.

Kolektiv autorů. *Školské zákony – výklad, prováděcí předpisy, související předpisy*. Praha: Eurounion s.r.o., 2008. ISBN 978-80-7317-072-1

KŘIVÁNEK, J. *Příručka zákonů, nařízení a předpisů o národním školství v republice Československé*. Brno: Ústřední spolek učitelský na Moravě, 1924.

KUNEŠOVÁ, H. *Stojedna otázka o Evropské unii*. Praha: Informační kancelář Evropského parlamentu, 2005.

LIBERECKÝ KRAJ. *Návrh změn ve středních školách zřizovaných Libereckým krajem*. Liberec: Odbor školství, mládeže, tělovýchovy a sportu Krajského úřadu Libereckého kraje, 2010.

LIBERECKÝ KRAJ. *Výroční zpráva o stavu koncepce a rozvoje sítě a o stavu a rozvoji výchovně vzdělávací soustavy Libereckého kraje za školní rok 2010-2011*. Liberec: Odbor školství, mládeže, tělovýchovy a sportu Krajského úřadu Libereckého kraje, 2012.

LIBERECKÝ KRAJ. *Změny vzdělávací soustavy středních škol Libereckého kraje*. Liberec: Odbor školství, mládeže, tělovýchovy a sportu Krajského úřadu Libereckého kraje, 2007.

MĚSTO JABLONEC NAD NISOU. *Koncepce sítě škol a školských zařízení v Jablonci nad Nisou*. Jablonec nad Nisou: Město Jablonec nad Nisou, 2000.

MĚSTO JABLONEC NAD NISOU. *Optimalizace sítě základních škol v Jablonci nad Nisou*. Jablonec nad Nisou: Město Jablonec nad Nisou, 2003.

MĚSTO SEMILY. *Koncepce rozvoje školství v Semilech do roku 2010*. Semily: Město Semily, 2008.

MĚSTO TURNOV. *Strategický plán vzdělávání obyvatelstva města Turnov a jeho přirozené spádové oblasti*. Turnov: Město Turnov, 2009.

NOVÝ, K. *Právní rádce pro ředitele škol*. Praha: Prospektum, 1997. ISBN 80-7175-023-9.

PRŮCHA, J. (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

PLAMÍNEK, J. *Vedení lidí, týmů a firem – Praktický atlas managementu 3., aktualizované a rozšířené vydání*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2448-5.

REKTOŘÍK, J. *Ekonomika veřejného sektoru*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3330-4.

RŮŽEK, B.; KRATOCHVÍL, M.; LAUSCHMANNOVÁ, M.; aj. *Školství – sborník právních předpisů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

SLAVÍKOVÁ, L.; KARABEC, S.; MURDEN, B., aj. *Ředitel školy – leader a manažer*. Praha: b.n., 2003. ISBN 80-239-2209-2.

STATUTÁRNÍ MĚSTO LIBEREC. *Závěrečná zpráva k projektu – návrh optimalizace sítě mateřských a základních škol zřizovaných Statutárním městem Liberec*. Liberec: Magistrát města Liberce, 2007.

TICHÝ, L; ARNOLD, R; SVOBODA, P; ZEMÁNEK, J; KRÁL, R; *Evropské právo*. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-430-9.

ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Cesta ke kvalitě a efektivitě vzdělávání – Vzdělávání v roce 2010 v datech*. Praha: ÚIV, 2011. ISBN 978-80-211-0618-8.

ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Klasifikace vzdělávacích programů ISCED-97*. Praha: ÚIV – Tauris, 2003. ISBN 80-211-0440-6.

ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: ÚIV – Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Struktury systémů vzdělávání, profesní přípravy a vzdělávání dospělých v Evropě – Spojené království – Anglie, Wales a Severní Irsko*. Praha: Eurydice - Ústav pro informace ve vzdělávání, 2005.

ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Výzkum TIMSS 2007. Obstojí čeští žáci v mezinárodní konkurenci*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2008. ISBN 978-80-211-0565-7.

ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY. *Strategie rozvoje lidských zdrojů pro Českou republiku, 2003*. Praha: Úřad vlády České republiky, Ministerstvo práce asociálních věcí České republiky, 2003.

Elektronické dokumenty

ACARA. *Národní kurikulum Austrálie*. [on line]. poslední revize 19.10.2011 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <<http://www.acara.edu.au/curriculum.html>>.

CEDEFOP – Evropské středisko pro rozvoj odborné přípravy. *Budoucí kvalifikační potřeby v Evropě: Střednědobá prognóza*. [on line]. poslední revize 14.6.2011 [cit. 2011-12-10]. Dostupné z: <http://www.cedefop.europa.eu/etv/Upload/Information_resources/Bookshop/485/4078_en.pdf>.

ČESKÁ STRANA SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÁ. *Hodnoty, cíle a principy ČSSD*. [on line]. poslední revize 19.10.2010 [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <<http://www.cssd.cz/program/hodnoty-cile-a-principy-cssd/>>.

ČESKÁ ŠKOLA. *Příprava strategie rozvoje vzdělávání v České republice do roku 2020*. [on line]. poslední revize 30.10.2011 [cit. 2012-04-28]. Dostupné z: <<http://www.ceskaskola.cz/2012/04/msmt-priprava-strategie-rozvoje.html>>.

EC. EUROPA. *Podpora mobility mladých lidí ve vzdělávání*. [on line]. poslední revize 10.4.2011 [cit. 2011-12-18]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/mobility/com329_cs.pdf>.

EC. EUROPA. *Řešení problémů mladých lidí v Evropě – provádění Evropského paktu pro mládež a podpora aktivního občanství*. [on line]. poslední revize 15.4.2010 [cit. 2011-12-15]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/youth/archive/whitepaper/post-launch/com_206_cs.pdf>.

EC. EUROPA. *Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění – EVROPA 2020*. [on line]. poslední revize 10.4.2011 [cit. 2011-12-12]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_CS_ACT_part1_v1.pdf>.

EUROPA. EU. *Nová hybná síla pro evropské mládež*. KOM (2001) 681. [on line]. poslední revize 10.4.2010 [cit. 2011-12-10]. Dostupné z: <http://europa.eu/documentation/official-docs/white-papers/index_cs.htm#2001>.

EUR-LEX. EUROPA. *Konsolidované znění smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie*. [on line]. poslední revize 5.4.2010 [cit. 2011-12-10]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2010:083:SOM:CS:HTML>>.

EUR-LEX. EUROPA. *Migrace a mobilita: úkoly a příležitosti vzdělávacích systémů Evropské unie*. [on line]. poslední revize 5.4.2010 [cit. 2011-12-12]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0423:FIN:CS:PDF>>.

EUR-LEX. EUROPA. *Učit a učit se na cestě ke společnosti znalostí*. [on line]. poslední revize 5.4.2010 [cit. 2011-12-10]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:1996:195:SOM:EN:HTML>>.

EUR-LEX. EUROPA. *Závěry Rady ze dne 12.5.2009 o strategickém rámci evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy (2009/C 119/02)*. [on line]. poslední revize 20.9.2011 [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:CS:PDF>>.

EUROSKOP.CZ. *Amsterdamská smlouva pozměňující smlouvu a Evropské unii, smlouvy o založení Evropských společenství a související akty (97/C 340/1)*. [on line]. poslední revize 14.8.2010 [cit. 2011-12-05]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/gallery/2/764-amsterodam.pdf>>.

EUROSKOP.CZ. *Charta základních práv a svobod Evropské unie*. [on line]. poslední revize 14.8.2010 [cit. 2011-12-06]. Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/gallery/54/16344-konsolidovane_fungovani_eu.pdf>.

KOMUNISTICKÁ STRANA ČECH A MORAVY. *Kdo jsme a co chceme*. [on line]. poslední revize 27.11.2011 [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <<http://www.kscm.cz/nase-strana>>.

LIBERECKÝ KRAJ. *Dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávání a výchovně vzdělávací soustavy Libereckého kraje 2008*. [on line]. poslední revize 10.11.2011 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <http://www.kraj-lbc.cz/public/skolstvi/dlouhodoby_zamer_2008_7916720989.pdf>.

LIBERECKÝ KRAJ. *Studie problematiky školství Frýdlantska*. [on line]. poslední revize 25.9.2011 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <<http://skolstvi.kraj-lbc.cz/page670>>.

LIBERECKÝ KRAJ. *Představení kraje*. [on line]. poslední revize 25.9.2011 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <<http://liberecky-kraj.kraj-lbc.cz/page22>>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Analýza naplnění cílů Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání*. [on line]. poslední revize 10.10.2011 [cit. 2012-02-05]. Dostupné z: <www.msmt.cz/uploads/soubory/zakladni/AV_evaluace_BK.pdf>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávání a výchovně vzdělávací soustavy České republiky 2005* [on line]. poslední revize 10.1.2012 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/pdf/JTDlouhodobyzamer05_appx.pdf>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY
Dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávání a výchovně vzdělávací soustavy České republiky 2007.
[on line]. poslední revize 10.1.2012 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z:
<http://aplikace.msmt.cz/pdf/JTDlouhodobyzamer07_appx.pdf>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY.
Dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávání a výchovně vzdělávací soustavy České republiky (2011 – 2015). [on line]. poslední revize 15.1.2012 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z:
<<http://www.ceskaskola.cz/2011/11/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-rozvoje.html>>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY
Sorbonnská deklarace. [on line]. poslední revize 10.6.2010 [cit. 2011-12-10]. Dostupné z:
<<http://bologna.msmt.cz/pariz-sorbonna-1998/sorbonnska-deklarace>>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY
Strategie celoživotního učení České republiky. [on line]. poslední revize 10.6.2010 [cit. 2011-12-15]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY.
Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky 2008 – 2015. [on line]. poslední revize 10.8.2009 [cit. 2012-01-31]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/strategie-vzdelavani-pro-udrzitelny-rozvoj-ceske-republiky>>.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY.
Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989. [on line]. poslední revize 19.9.2011 [cit. 2012-02-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/8254_1_1/.pdf>.

MINISTRY OF EDUCATION AND CULTURE. *Vzdělávání a výzkum v letech 2011 – 2016 ve Finsku.* [on line]. poslední revize 13.5.2010 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/okm03.pdf?lang=en>>.

MC KINSEY AND COMPANY. *Klesající výsledky českého základního a středního školství: fakta a řešení*. [on line]. poslední revize 8.4.2011 [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: <http://www.mckinsey.com/locations/prague/work/probono/2010_09_02_McKinsey&Company_Klesajici_vysledky_ceskych_zakladnich_a_strednich skol_fakta_a_reseni.pdf>.

OBČANSKÁ DEMOKRATICKÁ STRANA. *Základní informace o ODS*. [on line]. poslední revize 22.1.2011 [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <<http://www.ods.cz/o-nas>>.

OPETUSHALLITUS UTBILDNINESSTYRELSEN – Rada pro vzdělávání Finska. *Učení a kompetence 2020 – strategie Finska*. [on line]. poslední revize 20.5.2011 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <http://www.oph.fi/english/publications/2011/learning_and_competence_2020>.

PLANIPOLIS. IIEP. UNESCO. *Regional strategy for education and research up to 2013*. [on line]. poslední revize 24.8.2011 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <http://planipolis.iiep.unesco.org/upload/Finland/Finland_Regional_Strategy_Education_Research_2013.pdf>.

PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY – POSLANECKÁ SNĚMOVNA. *Poslanecké kluby*. [on line]. poslední revize 20.9.2011 [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/organy2.sqw?k=1>>.

RADA PRO VÝZKUM, VÝVOJ A INOVACE. *Strategie hospodářského růstu*. [on line]. poslední revize 4.8.2010 [cit. 2011-12-15]. Dostupné z: <<http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=13633>>.

RVP. *Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011 – 2015*. [on line]. poslední revize 28.4.2011 [cit. 2012-02-02]. Dostupné z: <<http://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=23863&view=3951>>.

RVP. *Základní informace o vzdělávacím systému ve Slovinsku*. [on line]. poslední revize 10.8.2011 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/1239/VZDELAVACI-SYSTEM-VE-SLOVINSKU.html/>>.

SENÁT ČESKÉ REPUBLIKY. *Národní lisabonský program 2005 – 2008 (Národní program reformy České republiky)*. [on line]. poslední revize 19.8.2010 [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: <<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=tisk&O=5&T=142>>.

SENÁT ČESKÉ REPUBLIKY. *Seznam senátorů*. [on line]. poslední revize 19.8.2010 [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/senatori/index.php?ke_dni=14.02.2012&O=8&lng=cz&par_2=2>.

STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ. *O nás*. [on line]. poslední revize 8.4.2011 [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <<http://www.starostove-nezavisli.cz/o-nas>>.

TOP 09. *Programová východiska a principy*. [on line]. poslední revize 10.12.2010 [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <<http://www.top09.cz/proc-nas-volit/programova-vychodiska-a-principy/>>.

UNIVERSITY OF PITTSBURGH. *Směrem k Evropě znalostí*. KOM (97) 563. [on line]. poslední revize 14.9.2011 [cit. 2012-12-10]. Dostupné z: <<http://aei.pitt.edu/5546/>>.

UNIVERSITY OF PITTSBURGH. *Zelená kniha o evropské dimenzi vzdělávání*. KOM (93) 457. [on line]. poslední revize 14.9.2011 [cit. 2012-12-10]. Dostupné z: <<http://aei.pitt.edu/936/>>.

VĚCI VEŘEJNÉ. *O nás*. [on line]. poslední revize 18.5.2011 [cit. 2012-02-15]. Dostupné z: <<http://liberecky.veciverejne.cz/o-nas.html>>.

WIKIPEDIA – otevřená encyklopedie. *Curriculum for Excellence – kurikulum pro skotské školy*. [on line]. poslední revize 20.6.2010 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Curriculum_for_Excellence>.

WIKIPEDIA – otevřená encyklopedie. *Národní kurikulum Austrálie*. [on line]. poslední revize 8.5.2009 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <[http://en.wikipedia.org/wiki/National_Curriculum_\(Australia\)](http://en.wikipedia.org/wiki/National_Curriculum_(Australia))>.

WIKIPEDIA – otevřená encyklopedie. *Národní kurikulum Bangladéše*. [on line]. poslední revize 24.3.2010 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/National_Curriculum_and_Textbook_Board>.

WIKIPEDIA – otevřená encyklopedie. *Národní rámcový program Indie*. [on line]. poslední revize 24.3.2010 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <[http://en.wikipedia.org/wiki/National_Curriculum_Framework_\(NCF_2005\)](http://en.wikipedia.org/wiki/National_Curriculum_Framework_(NCF_2005))>.

Seznam právních předpisů a dokumentů orgánů státní správy

Zákon č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních. In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 1978, částka 17, s. 338 – 343. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=76/1978&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

Zákon č. 77/1978 Sb., o státní správě ve školství. In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 1978, částka 17, s. 344 – 352. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=77/1978&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních. In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 1984, částka 58, s. 110 – 124. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=29/1984&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

Zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství. In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 1990, částka 91, s. 2097 – 2102. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=564/1990&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

Zákon č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod. In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 1993, částka 1, s. 17 – 23. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=2/1993&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách. In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 1998, částka 39, s. 5388 – 5418. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=111/1998&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

Zákon č. 309/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením. In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 1999, částka 101, s. 6578 – 6581. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=309/1999&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích. In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 2000, částka 38, s. 1737 – 1764. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=128/2000&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích. In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 2000, částka 38, s. 1765 – 1782. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=129/2000&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo výchovy ve školských zařízeních a o preventivní výchovné péči ve školských zařízeních. In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 2002, částka 48, s. 2977 – 2991. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=109/2002&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 2004, částka 190, s. 10262 – 10324. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <<http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>>.

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 2004, částka 190, s. 10333 – 10345. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=563/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 2006, částka 37, s. 1305 – 1328. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=111/2006&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

Zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 2006, částka 61, s. 2097 – 2113. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=179/2006&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky č. 15/2005 Sb., kterou se stanovují náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy. In: *Sbírka zákonů České republiky* [on line]. 2005, částka 4, s. 64 – 67. poslední revize 20.12.2011 [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=15/2005&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy>.

Příloha č. 1 – Průvodní dopis a dotazník

Vážená paní, vážený pane,

úvodem si dovolím několik slov k níže uvedenému textu. Zpracovávaná diplomová práce je zakončením mého magisterského studia na Pedf UK Praha ve studijním oboru Management vzdělávání. Cílem práce je identifikace potřebnosti a obsahu Národního programu vzdělávání. Víím, že se jedná o „pole neorané“, přesto nebo právě proto je pro mne takový úkol, výzvou. Všechny informace budou využity pouze pro tuto diplomovou práci. Zároveň konstatuji, že výpovědi nebudou v textu práce identifikovatelné s jejich autorem.

Jedná se o anketní šetření, tj. názor každého z Vás má pro tuto práci velkou důležitost.

Velmi děkuji za Vaši vstřícnost.

René Brož

Národní program vzdělávání České republiky

- 1) Prosím o Vaše profesní představení, můžete přiložit profesní životopis. Pokud mohu použít Vaše představení na internetu, prosím o uvedení odkazu.

- 2) V § 3 odst. 1 platného školského zákona je poměrně přesně definován vznik Národního programu vzdělávání (dále jen NPV). Čím si vysvětlujete fakt, že od roku 2004 nebyl vytvořen a schválen?

- 3) Na vzniku NPV se podle mých informací v současné době nepracuje a není jasná ani jeho podoba. Proto je dnes velmi žádoucí řešit konkrétní vymezení toho dokumentu. Pokuste se, prosím, formulovat, o co by měl dokument usilovat a co by mělo být jeho hlavním cílem či posláním?

- 4) Měla by být opatření obsažená v NPV konkrétní, nebo by se mělo jednat spíše o „ústavu vzdělávání“, tedy o nastavení fundamentálních parametrů či mantinelů vzdělávání a vzdělání v ČR?

- 5) Jakou problematiku podle Vašeho názoru MUSÍ řešit NPV?

6) Měl by NPV řešit vize vzdělávání, dlouhodobé (střednědobé, krátkodobé) strategie vzdělávání či operativní opatření vzdělávání? Na jaké časové období by měl být tento dokument přijat?

7) Měl by být NPV pouze kurikulárním dokumentem nebo by měl obsahovat i opatření vůči dalším oblastem, např. školské správě, financování atd.?

8) Popište, prosím, dle svého názoru, možný proces vzniku NPV (kompetence, skladba řešitelů, podmínky vzniku...).

9) S ohledem na Vaši aktuální znalost potřeb resortu školství, se pokuste posoudit možný význam tohoto dokumentu na škále od 1 do 5, přičemž hodnota 1 označuje maximální důležitost a hodnota 5 minimální důležitost.

10) Jaký strategický dokument vytvořený po roce 1989 považujete pro resort školství za nejdůležitější?

11) V roce 2001 byl Vládou ČR schválen Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, tzv. Bílá kniha. V čem spatřujete její hlavní přínos?

12) V současné době neexistuje nezávislý orgán, který by se podílel na řešení problematiky vzdělávání v ČR. V minulosti tuto úlohu zastávala Rada pro vzdělávací politiku při MŠMT. Bylo by prospěšné iniciovat vznik obdobného orgánu? Pokud si myslíte, že ano, proč?

**Příloha č. 2 – vyjádření Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
k Národnímu programu vzdělávání, únor 2011**

Věc: Stanovisko Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky k dotazům vzneseným v rámci Odborného semináře k reformě vzdělávání v Libereckém kraji dne 8. 2. 2011

Ministerstvo zastává k jednotlivým dotazům následující stanoviska:

1. Jak na ministerstvu pokročila myšlenka pana ministra „škol typu rodinného stříbra“, které by zastřešilo ministerstvo? (František Kučera, starosta Kamenického Šenova)

V současné době probíhají na úrovni pana ministra a hejtmanů krajů jednání, která se týkají společného postupu při optimalizaci sítě středních škol včetně výběru výjimečných škol, které jsou někdy označovány jako „rodinné stříbro“. V současné době ministerstvo nepředpokládá změnu zřizovacích kompetenci a převzetí těchto škol. Zároveň však společně ve spolupráci s kraji hledá určité možnosti jejich podpory. O výsledcích dalších jednání bude pedagogická veřejnost včetně ředitelů škol průběžně informována.

2. Kdy MŠMT zpracuje „Národní program vzdělávání ČR“, jak mu ukládá školský zákon z roku 2004? (René Brož, MÚ Turnov)

Protože nemá jít pouze o odborný dokument, ale také dokument politický, který má schválit vláda, Poslanecká sněmovna i Senát, nabývá na významu potřeba vyjasnit, zda dosavadní zákonné vymezení Národního programu vzdělávání a postup jeho schvalování (a také vliv na již vydané Rámcové vzdělávací programy) je optimální a zda v systému stávajících právních předpisů a vzdělávacích programů může efektivně plnit, co se od něj očekává.

V současné době je Národní program vzdělávání nahrazen spoluprací Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky s Národní ekonomickou radou vlády, Strategií konkurenceschopnosti ve vzdělávání a Dlouhodobým záměrem vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky, které Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky v těchto dnech dokončuje k projednání vládou a dále v zákonodárných orgánech.

3. Vztah státu (Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky) a regionálního školství. Morální podpora státu je málo! Navíc stát činí „nekoncepční kroky“ – viz rodinné stříbro! (Jaromír Dvořák, starosta Nového Boru)

Ministerstvo nepovažuje řešení problematiky výjimečných škol, které jsou někdy označovány jako „rodinné stříbro“ za nekoncepční kroky a snaží se tuto problematiku řešit. V současné době probíhají na úrovni pana ministra a hejtmanů krajů jednání, která se týkají společného postupu při optimalizaci sítě středních škol včetně výběru výjimečných škol, které jsou někdy označovány jako „rodinné stříbro“. V současné době ministerstvo nepředpokládá změnu zřizovacích kompetenci a převzetí těchto škol. Zároveň však společně ve spolupráci s kraji hledá určité možnosti jejich podpory. O výsledcích dalších jednání bude pedagogická veřejnost včetně ředitelů škol průběžně informována.

Podporu optimalizačního procesu ministerstvo předpokládá také využitím prostředků Evropského sociálního fondu a vyhlášením výzvy na předkládání individuálních projektů ostatních v rámci Operační program vzdělávání pro konkurenceschopnost. Výše finančních prostředků poskytnutých na optimalizaci sítě škol bude známa až podle počtu škol, které bude Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky znát na přelomu měsíce března a dubna tohoto roku.

V Praze dne 2. března 2011

Zpracoval: Mgr. Zdeněk Pracný, odbor 22 a Ing. Vladimír Kavan, odbor 20 k bodu 2.